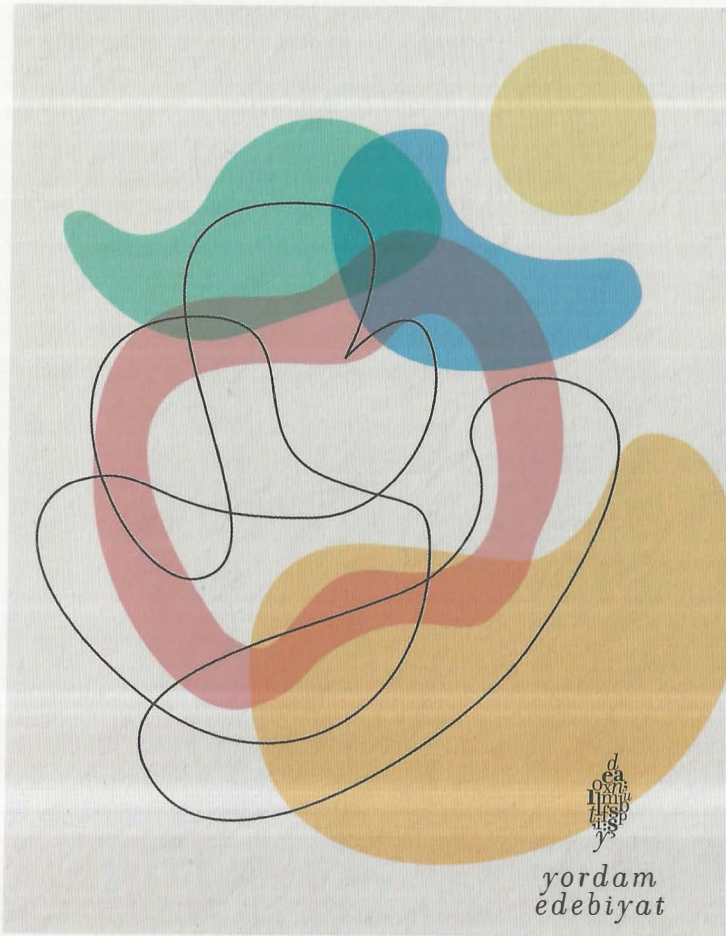
DUBROVSKİ | ALEKSANDR PUŞKİN

DUBROVSKİ

ALEKSANDR PUŞKİN

BİR SOLUKTA KLASİKLER

yordam edebiyat

Türkçesi: Hasan Âli Ediz

Hasan Âli Ediz (1904, Priboy, Sırbistan - 3 Temmuz 1972, İstanbul)

70'e yakın çeviriye imza atmış yetkin ve öncü çevirmenlerimizdendir.

Sırbistan'ın Priboy kasabasında doğdu ve on bir yaşına kadar orada yaşadı. Balkan Savaşı'ndan sonra, 1913 yılında, ailesiyle birlikte İstanbul'a göç etti.

Telgrafçı olan babası 1914 yılında askere alınınca ailenin maddi durumu kötüleşti. Hasan Âli Ediz, gündüz okula devam etmek ve akşamları ekmek fırınında çalışmak durumunda kaldı. 1919'da İstanbul'un İngilizler tarafından işgali sırasında işgale karşı bildiri dağıtmaktan tutuklandı. 1921 yılında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesine girdi. Maddi yetersizlik sebebiyle Askerî Tıp Akademisi'ne geçti. 1921 yılından 1930'lu yıllara kadar Türkiye Komünist Partisi (TKP) içinde çalışma yürüttü, Merkez Komitesi ve Politbüro'ya seçildi. 1923 1 Mayıs'ında "komünist bildirileri dağıttığı" için tutuklandı. Nisan 1924'te ikinci kez tutuklandı ve Askerî Tıp Akademisi'nden atıldı. İki ay hapiste kaldı. 1925'te Sovyetler Birliği'ne gitti. Gıyabında 15 yıl kürek cezasına çarptırıldı. Orada kaldığı beş yıl içinde bir yandan siyasal faaliyetlerini sürdürürken bir yandan da tıp eğitimine devam etti. Türkiye'ye döndükten sonra, 1930-1935 yılları arasında hapis yattı.

Sonraki yıllarda kendini tümüyle yazarlığa ve çevirmenliğe verdi. Devlet Kitapları Müdürlüğü'ne danışman olarak girdi ve buradan emekli oldu.

Hasan Âli Ediz'in asıl verimi çeviri alanındadır. Milli Eğitim Bakanlığı Dünya Klasikleri dizisinin gerçekleşmesine önemli katkısı oldu. Fransızca, Rusça ve Sırpça bilen Ediz, pek çok klasik ve çağdaş yapıtı Türkçeye kazandırdı.

Ölümünden sonra, Türkiye Yazarlar Sendikası (TYS) tarafından Hasan Âli Ediz Çeviri Ödülü verilmeye başlandı. Ne var ki bu ödül, TYS'nin 12 Eylül Darbesi'nden sonra kapatılmasıyla kesintiye uğradı.

Suç ve Ceza (Dostoyevski), *Anna Karenina* (Tolstoy), *Seçme Hikâyeler* (Çehov, 2 cilt), *Duman* (Turgenyev), *Mayıs Gecesi* (Gogol), *Dubrovski* (Puşkin), *Soytarı* (Gorki), *Ekmeğimi Kazanırken* (Gorki), *Benim Üniversitelerim* (Gorki); Yordam Edebiyat'ın yayımladığı ve yayımlayacağı Hasan Âli Ediz çevirilerinden bazılarıdır.

Hasan Âli Ediz'in Rusça aslından çevirdiği *Dubrovski* (*Дубровский-Dubrovski*) ilk olarak 1937 yılında (Yeni Kitapçı) yayımlanmıştır.

Yordam Edebiyat: 93 • Dubrovski • Aleksandr Puşkin
ISBN 978-605-172-399-0 • *Türkçesi:* Hasan Âli Ediz
Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç • *Birinci Basım:* Ekim 2020
© Yordam Kitap, 2016

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 44790)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • **W:** www.yordamkitap.com • **E:** info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamEdebiyat • www.twitter.com/YordamEdebiyat
www.instagram.com/yordamkitap

Baskı: İnkılâp Kitabevi Baskı Tesisleri (Sertifika No: 44066)
Çobançeşme Mah. Altay Sok. No: 8
Yenibosna / Bahçelievler - İstanbul
Tel: 0212 496 11 11

ALEKSANDR PUŞKİN

DUBROVSKİ

ROMAN

TÜRKÇESİ
HASAN ÂLİ EDİZ

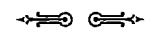

yordam
edebiyat

*Rus Edebiyatında "Eşi Görülmedik Bir Olay"**

ALEKSANDR PUŞKİN

Yeşim Dinçer

Modern Rus edebiyatının kurucusu ve Rus dilinin en büyük şairi olarak kabul edilen Aleksandr Sergeyeviç Puşkin, 1799 yılında soylu bir ailede dünyaya geldi. Erken eğitimini evde, Fransız öğretmenlerden aldı. Batı kültürünü ve edebiyatını öğrenerek, bu arada çok sevdiği dadısından Rus halk hikâyeleri dinleyerek büyüdü. İlk şiirini 15 yaşında yayınladı.

Puşkin dönemin Avrupa'sını derinden etkileyen aydınlanmacı, devrimci fikirlerle çocuk denecek yaşta tanışmıştı. Liseyi bitirdikten sonra Petersburg'un canlı ve gürültülü, entelektüel gençlik kültürüne daldı. 1820'de yerleşik edebî kalıpları ihlal eden ilk uzun şiiri "Ruslan ve Ludmila" ile büyük övgü topladı. Siyasi dizeleri elden ele dolaşmaya başlayınca, Çar I. Aleksandr'ın emriyle başkentten uzak bir güney iline sürüldü. *Kafkas Esiri* ve *Bahçesaray Çeşmesi* başlıklı manzum anlatıları, Kafkasya ve Kırım'da geçirdiği sürgün yıllarında yazılmıştır.

---

* Tırnak içindeki tanımlama Gogol tarafından yapılmıştır: "Puşkin olağanüstü bir olaydır; belki de Rus bilincine özgü, eşi görülmedik bir olaydır."

1820'lerin romantik, özgürlüksever kuşağı Puşkin'e ne kadar değer veriyorsa iktidar da bu durumdan o denli hoşnutsuzdu. 1824'te tekrar sürgüne, bu kez ailesinin Mihailovskoye'deki yurtluğuna gönderildi. Burada çağdaş Rus toplumunu konu alan manzum romanı *Yevgeni Onegin* üzerinde çalışmaya başladı; 1825'te ilk manzum oyunu *Boris Godunov*'u tamamladı. 1826'da Çar I. Nikolay tarafından affedilerek Moskova'ya dönmesine izin verildi. Çarın yetkilerini sınırlandırmak isteyen Dekabristlerin ayaklanması bastırılmış ve liderleri idam edilmişti. İsyancılar arasında yakın dostları da bulunan Puşkin, zorunlu çalışmaya gönderilenler için "Sibirya Madenlerinin Derinliklerinde" şiirini yazdı.

Puşkin bu dönemde anne tarafından büyük büyükbabası olan Abram Hannibal'in hayatını konu alan yeni bir romana başladı. Abram Hannibal önce Osmanlı sarayına, oradan da Büyük Petro'ya hediye edilen Orta Afrikalı bir köleydi. Petro tarafından askerî mühendislik tahsili için Fransa'ya gönderildikten sonra zekâsıyla sivrilerek generalliğe kadar yükselmişti. Puşkin bu ilginç romanı ne yazık ki tamamlayamadı.

1829 yılındaki Osmanlı-Rus savaşı sırasında Rus ordusuyla birlikte yola çıkarak Erzurum'a kadar geldi ve izlenimlerini *Erzurum Yolculuğu*'nda anlattı. 1831'de yüksek sosyeteden Natalya Gonçarova ile evlenerek Petersburg'a taşındı. Aynı yıl düzyazı sanatına yeni boyutlar kazandıran *Biyelkin Hikâyeleri* yayınlandı. Puşkin'in dehasının tam bu dönemde zirveye ulaştığı; 1829-1836 arasında yazdığı eserlerin neredeyse her birinin Rus edebiyat tarihinde yeni bir sayfa açtığı kabul edil-

mektedir.* Yordam Edebiyat'ın "Bir Solukta Klasikler" dizisi için yayına hazırladığımız *Dubrovski*, *Maça Kızı* ve Puşkin'in zamansız vedası nedeniyle tamamlayamadığı *Mısır Geceleri* de yine bu dönemde kaleme alınmıştır.

1833'te, üzerinde yıllarca çalıştığı ve bölümler halinde tefrika edilen *Yevgeni Onegin* kitaplaştırıldı. Siyasi içeriği ve vazettiği başkaldırı ruhuyla Rusya'nın gelecek devrimci kuşaklarını da etkileyecek olan ünlü şiiri "Bronz Atlı", sansür nedeniyle ancak ölümünden sonra ortaya çıkabildi. 1836'da *Sovremennik* (Çağdaş) dergisinin editörlüğünü üstlendi; burada tarihî romanı *Yüzbaşının Kızı*'nı yayınladı. Yazarlık kariyerinin başında olan Gogol ile tanıştıktan sonra onun en büyük destekçilerinden biri oldu. Aynı dergide genç yazarın kısa öykülerinden bazılarına yer verdi.

1837 kışında, eşi Natalya hakkında çıkan dedikodular yüzünden düello etmeye mecbur kaldı. Petersburg'daki düelloda ölümcül şekilde yaralandı ve iki gün sonra hayatını kaybetti. Halkın tepkisinden korkan çar, Puşkin'in naaşının başkentten gizlice çıkarılmasını emretti. Cenazesi aile çiftliğinin bulunduğu köyün yakınlarındaki bir manastırda toprağa verildi. Puşkin'in genç yaşta ölümüne sebep olan düellonun, etkili düşmanları tarafından kurulmuş bir tuzak ya da provokasyon olma ihtimali de vardır.

Puşkin, Avrupalı bir romantik olduğu kadar bir Rus gerçekçisiydi.** Edebiyat dilini kullanımındaki sadeliği ve derinliğiyle, Gogol, Turgenyev, Gonçarov ve Tolstoy gibi yazarları

---

* https://www.britannica.com/biography/Aleksandr-Sergeyevich-Pushkin

** M. Berman. *Katı Olan Her Şey Buharlaşıyor*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1999, s. 252.

etkilemiş; 19. yüzyılın ortalarında Rus gerçekçi romanına giden yolu açmıştır. Sadece edebiyata değil, Rus müziğine de verimli bir zemin hazırladı. Çaykovski, Stravinski, Rahmaninov, Rimski-Korsakov, Glinka ve Mussorgski tarafından bestelenen çeşitli operalara eserleriyle ilham verdi.*

Eleştirmen Grigoryev, Puşkin'den başlayıp Dostoyevski'de sona ermek üzere, Rusya'nın en büyük yazarlarının ideolojik evrimini, "köklere inmek" ya da yerli toprağa bir dönüş olarak yorumlar.** Öte yandan söz konusu külliyatın evrensel boyutları da göz ardı edilemez. Dostoyevski, Puşkin üzerine yaptığı ünlü konuşmasında, yazarın dehasının bütün insanlığı içine alan bir kaplamı olduğundan söz etmiştir:

> Puşkin'in göğsünde kendi ulusunun yanı sıra yabancı ulusların da yüreği çarpardı. Puşkin, hiç olmazsa sanat alanında, Rus bilincinin bu evrensel eğilimini açığa vurdu. ömrü daha uzun olsaydı, kimbilir daha nice coşkun, ölümsüz tipler yaratacak, Avrupalı kardeşlerimiz de Rus olmanın ne demek olduğunu anlayabileceklerdi. Puşkin en olgun, en güçlü çağında öldü. Öldü, mezarına büyük bir sır götürdü. Şimdi biz, onsuz, onun kutsal sırrını çözmeye çalışıyoruz.***

---

* https://en.wikipedia.org/wiki/Alexander_Pushkin

** Walicki, A. *Rus Düşünce Tarihi*, çev. Alâeddin Şenel, V Yayınları, Ankara, 1987, s. 193.

*** F.M. Dostoyevski. *Puşkin Üzerine Konuşma*, çev. Tektaş Ağaoğlu, B/F/S Yayınları, s. 47.

I

BUNDAN BİRKAÇ YIL ÖNCE, eski Rus derebeylerinden Kirila Petroviç Troyekurov, malikânelerinden birinde oturuyordu. Zenginliği, soyluluğu ve ilişkileri, çiftliklerinin bulunduğu illerde ona büyük bir saygınlık kazandırmaktaydı. Komşuları onun en küçük isteğini yerine getirmek için can atar, il memurları adını duydukları zaman titrerlerdi. Kirila Petroviç bu yaltaklanma gösterilerini, kendisine verilmesi zorunlu bir haraç sayardı. Evi her zaman konuklarla dolup taşardı; bunlar onun gürültülü, bazen de çılgın eğlencelerine katılarak, derebeyi avareliğini neşelendirmek için çırpınırlardı.

Hiç kimse onun davetini reddetmek ya da belli günlerde gerekli saygı ile Pokrovskoye köyüne gelmemek cesaretini gösteremezdi. Kirila Petroviç'in ev yaşayışı, cahil bir adamın bütün kusurlarını açığa vurmaktaydı. Çevresindekiler tarafından şımartılan Kirila Petroviç, ateşli huyunun bütün isteklerine ve oldukça dar kafasının bütün düşüncelerine tam bir serbestlik vermeye alışmıştı. Vücutça fevkalade sağlam ve güçlü olmasına karşın, pisboğazlığından ötürü haftada iki sefer hastalanır, her gece de çakırkeyf olurdu. Evinin bir dairesinde, cinslerine özgü elişleriyle uğraşarak altı odalık yaşardı. Dairenin pencereleri tahta kafeslerle örtülü; kapılarında ise, anahtarları Kirila Petroviç'te duran kilitler vardı. Genç mahpuslar belli saatlerde bahçeye gider ve iki yaşlı kadının gözcülüğü altında gezinirlerdi. Kirila Petroviç

zaman zaman bunlardan bazılarını kocaya verir ve yerlerine yenileri getirilirdi.

Köylülere ve adamlarına karşı sert ve keyfince davranırdı. Ama bunlar yine de kendisine bağlıydılar. Efendilerinin zenginliği ile, ünüyle övünürler, sırası düştükçe de onun güçlü korumasına güvenerek komşularına çeşitli kötülükler etmekten çekinmezlerdi.

Troyekurov'un bütün işi geniş topraklarının çevresinde dolaşmaktan, boyuna şölenler vermekten ve her gün bir yenisini icat ettiği muziplikler yapmaktan ibaretti. Genel olarak bu muzipliklere kurban olanlar yeni ahbaplardı. Bununla beraber Andrey Gavriloviç Dubrovski bir yana bırakılırsa, eski ahbaplar da bu muzipliklerden her zaman yakalarını kurtaramazlardı. Emekli bir hassa teğmeni olan bu Dubrovski, Troyekurov'un en yakın komşusu olup yetmiş toprak kölesi vardı.* En yüksek rütbeli kimselerle ilişkilerinde bile kibirli davranan Troyekurov, pek de varlıklı sayılmamasına karşın Dubrovski'ye saygı gösterirdi. Bir zamanlar iş arkadaşlığı etmişlerdi; Troyekurov, arkadaşının mert ve hiç kimseye boyun eğmeyen karakterini bu tecrübeyle biliyordu. Olaylar onları uzun bir süreliğine birbirinden ayırdı. Prenses Daşkova'nın akrabası olan Troyekurov yükseldi; maddi durumu bozulan Dubrovski ise istifasını vererek elde kalan köyüne gelip yerleşmek zorunda kaldı. Bunu haber alan Kirila Petroviç onun koruyucusu olmayı önerdi; Dubrovski teşekkür ederek yoksul ama bağımsız kalmayı tercih etti. Birkaç yıl sonra emekli tuğgeneral Troyekurov da çiftliğine geldi; iki arkadaş buluştular ve bu buluşmaya pek

* Vaktiyle Rusya'da toprak köleliği devrinde köylüler derebeyinin malı sayılıyordu. *-çev.*

sevindiler. O günden beri de her gün vakitlerini bir arada geçirmeye başladılar. Ziyaretiyle kimseyi onurlandırmamış olan Kirila Petroviç, eski arkadaşının evine teklifsizce girip çıkmaya başladı. Yaşıt olmaları, aynı tabakaya mensup bulunmaları, aynı eğitimi görmeleri yüzünden karakter ve eğilimleri de az çok birbirine benziyordu. Bazı alanlarda alınyazıları da birbirine benzemişti: İkisi de severek evlenmiş, ikisinin de eşi erken ölmüştü. Sonra, ikisinin de birer çocuğu vardı: Dubrovski'nin oğlu Petersburg'da okuyor, Kirila Petroviç'in kızı ise babasının gözetimi altında büyüyordu. Troyekurov sık sık Dubrovski'ye:

"Bana bak kardeşim Andrey Gavriloviç," derdi, "eğer senin Volodka hayırlı bir evlat olursa, beş parasız da olsa yine kızım Maşa'yı ona veririm."

Andrey Gavriloviç başını sallar ve âdeti üzere:

"Hayır Kirila Petroviç," diye yanıt verirdi, "benim Volodka'm Mariya Kirilovna'ya eş olamaz! Volodka gibi yoksul bir soylunun, yine kendisi gibi yoksul bir soylu kızla evlenerek evinin başı olması, şımarık bir kadının vekilharcı olmasından daha iyidir."

Kibirli Troyekurov ile yoksul komşusu arasındaki bu dostluğu herkes kıskanıyor ve Dubrovski'nin, Kirila Petroviç'in sofrasında, ev sahibinin düşüncelerine uygun olup olmadığına zerre kadar önem vermeden açıkça kendi düşünülerini savunmakta gösterdiği cesarete şaşıyordu. Bazıları onu taklit etmeye ve gösterilmesi gereken saygı sınırları dışına çıkmaya yeltenmişlerdi. Ama Kirila Petroviç onların haddini öylesine bir bildirmişti ki, bir daha bu gibi hallere kalkışma istekleri sonsuza kadar kırılmış, Dubrovski bu genel kural dışında bir başına kal-

mıştı. Gelgelelim beklenmedik bir olay her şeyi değiştirdi, altüst etti.

Bir sonbahar başlangıcıydı; Kirila Petroviç birkaç günlüğüne ava çıkmaya hazırlanıyordu. Bir gün önce köpekçilere, seyislere sabahın beşinde hazır bulunmaları için emirler verildi. Çadırlar ve mutfak takımları Kirila Petroviç'in öğle yemeğini yiyeceği yere önceden gönderilmişti. Ev sahibi ve konuklar, beş yüzden fazla tazı ve zağarın, karınları tok, sırtları pek, köpekçe dilleriyle Kirila Petroviç'in cömertliğine hamdederek yaşadığı köpekhaneye gittiler. Burada, başhekim Timoşka'nın gözetimi altında, hasta köpekler için bir hastane ile cins köpeklerin yavrulamaları ve yavrularını emzirmeleri için özel bir pavyon vardı. Kirila Petroviç bu güzel kurumuyla iftihar eder ve konukları önünde –her birinin en aşağı yirminci kez gördüğü– bu bina ile övünmek fırsatını hiçbir zaman kaçırmazdı. Kirila Petroviç konuklarıyla çevrili ve yanında başhekim Timoşka ile köpekçibaşısı olduğu halde köpekhaneyi dolaşıyor ve kâh hasta köpeklerin sağlığını sorarak, kâh az çok sert ve haklı uyarılarda bulunarak, kâh tanıdığı köpekleri yanına çağırarak ve onlarla tatlı tatlı konuşarak bazı köpek kulübelerinin önünde duruyordu. Konuklar Kirila Petroviç'in köpekhanesi karşısında hayranlık göstermeyi bir borç sayıyorlardı. Bunların içinde susan ve somurtan yalnız Dubrovski idi. Dubrovski ava çok meraklıydı. Ama mali durumu ancak iki zağarla bir tazı sürüsü beslemesine elverişliydi. Bu güzel kurum karşısında bir dereceye kadar haset duymaktan kendini alamıyordu. Kirila Petroviç:

"Suratını niye astın kardeş?" diye sordu. "Yoksa köpekhanemi beğenmedin mi?"

Dubrovski sert bir tavırla:

"Hayır, köpekhaneniz pek mükemmel," diye yanıt verdi. "Herhalde adamlarınız köpekleriniz kadar iyi yaşamasalar gerek."

Köpekçilerden birinin canı sıkıldı:

"Evelallah, sonra da efendimiz sayesinde yaşayışımızdan bir şikâyetimiz yok," dedi. "Ama ne yalan söyleyeyim, yoksul soylulardan bazıları malikânelerini buradaki rastgele bir köpek kulübesiyle değiştirseler, hiç de kötü bir şey yapmış olmazlar. Hiç olmazsa hem karınları doyar, hem sırtları ısınırdı."

Kölesinin bu küstahça düşüncesi üzerine, Kirila Petroviç kahkaha ile güldü. Köpekçinin bu alayının kendilerini de ilgilendirebileceğini hissetmekle beraber, konuklar da onun arkasından kahkahayı bastılar. Dubrovski sapsarı kesildi ve hiçbir şey söylemedi.

Bu sırada Kirila Petroviç'e bir sepetin içinde yeni doğmuş köpek yavruları getirdiler. O, bunlarla ilgilendi, iki tanesini kendisi için ayırttı; geri kalanların da öldürülmesini emretti. Bu arada Andrey Gavriloviç gözden kaybolmuş, kimse de bunun farkında olmamıştı.

Konuklarıyla beraber köpekhaneden dönen Kirila Petroviç, akşam yemeğine oturdu ve ancak o zaman Dubrovski'nin yokluğunu fark ederek soruşturmaya başladı. Adamları Andrey Gavriloviç'in evine gitmiş olduğunu söylediler. Troyekurov hemen ona koşup yetişmelerini ve mutlaka geri çevirmelerini emretti. O, hiçbir zaman, köpeklerin değerini takdir etmekte büyük bir deneyimi olan ve avcılıkla ilgili tartışmalı konuları doğru olarak çözen Dubrovski'siz ava çıkmazdı. Dubrovski'nin arkasından koşturulan hizmetçi döndüğü

zaman henüz sofradan kalkmamışlardı. Hizmetçi efendisine Dubrovski'nin söz dinlemediğini ve dönmek istemediğini bildirdi. Her zamanki gibi içki başına vuran Kirila Petroviç öfkelendi ve Pokrovskoye'de gecelemek üzere hemen geri dönmezse, kendisiyle sonsuza kadar bozuşacağını söylemesi için aynı hizmetçiyi ikinci sefer Dubrovski'ye gönderdi. Hizmetçi tekrar Dubrovski'ye koştu. Kirila Petroviç sofradan kalkarak konuklarını savdı ve yatmaya gitti.

Ertesi günü ilk işi:

"Dubrovski burada mı?" diye sormak oldu.

Yanıt yerine kendisine üç köşe bükülmüş bir mektup verdiler. Kirila Petroviç kâtibine, mektubu yüksek sesle okumasını emretti ve şunları işitti:

Pek lütufkâr efendim,

Özür dilemek üzere köpekçi Paramoşka'yı bana gönderinceye kadar Pokrovskoye'ye gelmek niyetinde değilim. Onu cezalandırıp cezalandırmamak benim bileceğim bir iştir. Kölelerinizin şakalarına katlanmaya niyetli değilim; hatta sizin bile şakalarınıza katlanamam. Çünkü, ben bir maskara değil, eski bir soyluyum.

Daima hürmetkârınız,
Andrey Dubrovski

Bu mektup, bugünkü protokol anlayışına göre de pek münasebetsiz bir mektup sayılırdı. Ama burada Kirila Petroviç'i kızdıran ne mektubun acayip biçimi, ne de yazılış tarzıydı; özüydü. Yataktan yalınayak fırlayan Troyekurov:

"Nasıl?" diye gürledi. "Özür dilemek üzere adamlarımı ona mı gönderecekmişim? Onları bağışlamak ya da

cezalandırmakta serbest miymiş? Ne sanıyor o? Kiminle atıştığını biliyor mu? Ben onu!.. Ayaklarıma kapanıp yalvarmazsa... Troyekurov'a karşı gelmeyi ben ona gösteririm."

Kirila Petroviç giyindi ve her zamanki debdebesiyle ava gitti. Ama avlanmak kısmet olmadı. Sabahtan akşama kadar yalnız bir tavşan görebildiler, onu da kaçırdılar. Kırda, çadır altında yenen öğle yemeği iyi geçmedi, daha doğrusu –aşçıyı döven, konukları haşlayan, dönüşte de bütün av kafilesiyle kasıtlı olarak Dubrovski'nin tarlalarını çiğneyen– Kirila Petroviç'in hoşuna gitmedi.

Aradan birkaç gün geçti, iki komşu arasındaki düşmanlık yatışmadı. Andrey Gavriloviç Pokrovskoye'ye dönmüyordu. Kirila Petroviç'in onsuz canı sıkılıyor ve bu can sıkıntısını en ağır sözcüklerle belirtiyordu. Bu sözler oralı derebeylerinin çabasıyla, değiştirilmiş ve şişirilmiş bir halde Dubrovski'nin kulağına kadar geliyordu. Yeni bir olay, son barış umudunu da ortadan kaldırdı.

Bir gün Dubrovski kendi küçük yurtluğunu dolaşıyordu. Kayın koruluğuna yaklaşırken bir balta sesi duydu. Birkaç dakika sonra da devrilen bir ağaç gürültüsü işitti. Hemen koruluğa daldı ve orada büyük bir sükûnetle kendi ağaçlarını aşırmakta olan birkaç Pokrovskoyeli mujiği bastırdı. Dubrovski'yi gören köylüler kaçmak istediler. Dubrovski arabacısının yardımıyla bunlardan ikisini yakaladı ve bağlı olarak evine getirdi. Düşmana ait üç beygir de hemen oracıkta galiplerin eline geçmişti. Dubrovski pek öfkeliydi. Haydutluklarıyla tanınmış Troyekurov'un adamları, Dubrovski ile kendi efendileri arasındaki sıkı fıkı dostluğu bildikleri için eskiden Dubrovski'nin yurtluğuna adım atmaya cesaret

edemezlerdi. Dubrovski şimdi bunların Troyekurov'la aralarının açılmasından yararlandığını görüyordu. Esirlerini, bütün savaş hakları kurallarına aykırı olarak, kendi koruluğundan aşırdıkları sopalarla terbiye etmeye, beygirleri de çiftlik hayvanlarına katarak çalıştırmaya karar verdi.

Bu olayın ayrıntıları o gün Kirila Petroviç'in kulağına kadar geldi. Troyekurov köpürdü, öfkesinin ilk anlarında bütün maiyetiyle birlikte Kistenevka'yı (komşusunun köyü bu adı taşıyordu) basarak bütün köyü baştan başa yağmalamayı ve Dubrovski'yi de köşkünde kuşatmayı aklından geçirdi. Zaten bu gibi davranışlar onun için hiç de tuhaf sayılmazdı. Ama çok geçmeden düşünceleri bir başka yön aldı. Salonda ağır ağır, bir aşağı bir yukarı dolaşırken, rastgele pencereden baktı ve kapıda bir troykanın durduğunu gördü. Troykadan, sırtında kıvırcık tüylü bir kaput olan meşin kasketli ufak tefek bir adam indi ve kâhyanın odasına girdi. Troyekurov Yargıç Şabaşkin'i tanıdı, onu çağırtmaları için emir verdi. Bir dakika sonra Şabaşkin, üst üste reveranslar yaparak ve aşırı bir saygı ile emirlerini bekleyerek Troyekurov'un önünde duruyordu. Troyekurov:

"Günaydın," dedi. "Senin adın neydi bakayım? Niçin geldin?"

"Şehre gidiyordum, efendimizin bir emri olup olmadığını anlamak için İvan Demyanov'a uğradım."

"Tam da sırasında geldin, şey, neydi adın senin? Benim de sana ihtiyacım vardı. Bir votka iç de beni dinle!"

Bu güzel karşılanma, yargıcı tatlı bir şaşkınlığa uğrattı, ikram edilen votkayı içmedi, bütün dikkatiyle Kirila Petroviç'i dinlemeye koyuldu. Troyekurov:

"Benim bir komşu var," dedi. "Küçük arazi sahiplerinden, kaba herifin biri. Bunun çiftliğini elime geçirmek istiyorum, sen bu işe ne dersin?"

"Efendimiz, elinizde senet falan varsa... Ya da..."

"Saçmalıyorsun be birader, senede falan ne gerek var? Emirler ne güne duruyor? Marifet hiç hakkımız olmadığı halde elinden yurtluğunu almaktır. Hele dur bakayım, o yurtluk bir zamanlar bizimdi. Spitsin adlı birinden satın alınmış, sonra da Dubrovski'nin babasına satılmıştı. Acaba buradan bir şey tutturamaz mıyız?"

"Bu akla yakın bir şey efendimiz; herhalde bu alışveriş yasal yollarla yapılmış olsa gerek."

"İyice bir düşün taşın bakalım!"

"Eğer efendimiz, komşunuzdan, ona bu yurtluğa tasarruf hakkını veren senetlerden birini, hangi yoldan olursa olsun ele geçirmek olanağı bulursanız, o zaman..."

"Anlıyorum, anlıyorum ama, işin kötülüğüne bakın ki onun bütün senetleri bir yangında yanmıştı."

"Nasıl, efendimiz, onun senetleri yandı mı diyorsunuz? Bundan iyisi can sağlığı! O halde müsaade buyurun da hemen yasal yollara başvuralım. Bütün isteklerinizin yerine getirileceğinden hiç kuşkunuz olmasın!"

"Öyle mi diyorsun? Bak, karışmam. Senin yardımına güveniyorum, bunun altında kalmayacağıma emin olabilirsin!"

Şabaşkin, hemen hemen yerlere kadar eğilerek dışarı çıktı. O günden tezi yok tasarlanan iş üzerinde çalışmaya başladı. Becerikliliği sayesinde de tam iki hafta sonra Dubrovski şehirden, Kistenevka köyü üzerindeki tasarruf hakkına dair tez elden açıklama isteyen bir yazı aldı.

Bu hiç beklenilmeyen soruya şaşıran Dubrovski, hemen o gün yanıt olarak yazdığı oldukça kaba bir yazı ile, Kistenevka köyünün rahmetli babasının ölümüyle kendisine kaldığını, veraset hakkı gereğince bu köye sahip bulunduğunu, Troyekurov'un bu köyle hiçbir ilgisi olmadığını, mülkiyetine dışarıdan yapılacak her müdahalenin iftira ve sahtecilikten başka bir şey olmayacağını anlattı.

Bu mektup Yargıç Şabaşkin üzerinde çok iyi bir etki yaptı. Şabaşkin bu mektupta: 1) Dubrovski'nin işten pek az anladığını, 2) Böyle çabuk parlayan, ihtiyatsız bir adamı yere vurmanın hiç de zor bir iş olmadığını anladı.

Andrey Gavriloviç yargıcın sorularını soğukkanlılıkla inceleyince, daha etraflı yanıt vermek gereğini duydu. Oldukça akla yakın bir savunma yazısı yazdı ama zamanla bunun da yetmediği anlaşıldı.

İş uzamaya başladı. Hakkına güvenen Andrey Gavriloviç işi umursamıyor, etrafına para saçmak için ne bir istek duyuyor, ne de buna olanak görüyordu. Gerçi o her zaman bu çanak yalayıcıların satılık vicdanlarıyla alay edenlerin başında gelirdi ama bir iftiranın kurbanı olacağını aklına bile getirmemişti. Öte yandan Troyekurov da ortaya attığı bu davanın kazanılmasında aynı derecede ilgisizlik gösteriyordu. Çünkü Şabaşkin yargıçları korkutarak, satın alarak ve yasaları enine boyuna yorumlayarak onun adına hareket ediyor ve uğraşıyordu. Kısaca nasıl olduysa oldu, Dubrovski, 18.. yılı 9 Şubat'ında, Teğmen Dubrovski ile General Troyekurov arasında ihtilaflı olan yurtluk hakkındaki mahkeme kararını dinlemek ve bu kararı kabul edip etmediğini yazı ile bildirmek üzere ... ilçe mahkemesinde bulunmak için

şehir polisi eliyle bir çağrı aldı. Dubrovski hemen o gün şehre hareket etti. Troyekurov yolda ona yetişti. Birbirlerine gururla baktılar. Dubrovski düşmanın yüzünde kin saçan bir gülümseme fark etti.

II

ANDREY GAVRİLOVİÇ şehre gelince bildik bir tüccara indi ve onun evinde geceledi. Ertesi sabah da ilçe mahkemesinin karşısına çıktı. Ona aldırış eden olmadı. Arkasından Kirila Petroviç geldi. Kâtipler ayağa kalktılar, kalemlerini kulaklarının arkasına koydular. Mahkeme üyeleri derin saygılarla onu karşıladılar. Rütbesine, yaşına ve şişmanlığına saygı göstererek ona bir koltuk gösterdiler. Kirila Petroviç açık kapının ağzına oturdu. Andrey Gavriloviç duvara yaslanmış bir halde ayakta duruyordu. Ortalığı derin bir sessizlik kapladı. Zabıt kâtibi, çınlayan bir sesle mahkemenin kararını okumaya başladı.

Su götürmez bir hakka dayanarak sahip olduğumuz bir mülkten, Rusya'da nasıl yoksun kılınabileceğimizi gösteren yollardan birini öğrenmekten herkesin hoşlanacağını düşündüğümüz için bu kararı olduğu gibi yazıyoruz:

> K... ilçe mahkemesi 18.. yılı Şubat'ında Troyekurov oğlu Tuğgeneral Kirila Petroviç'e ait olup Dubrovski oğlu Hassa Teğmeni Andrey Gavriloviç'in fuzuli olarak işgal ettiği ... ilinin Kistenevka köyünde kâin ... erkek nüfusuyla, otlakları ve tüm varı yoğuyla ... desyatin araziden ibaret çiftlik davasını inceledi: Adı geçen Tuğgeneral Troyekurov, geçen 18.. yılının 9 Haziran'ında mahkeme-

mize başvurarak ölü babası, sekizinci dereceden memur Süvari Troyekurov oğlu Piyotr Yefimov'un genel valilik taşra kâtipliği ettiği sıralarda, 17.. yılının 14 Ağustos'unda, soylu sınıfına mensup memurlardan Spitsin oğlu Fadey Yegorov'dan yukarıda adı geçen Kistenevka köyünde kâin çiftliği, malikânesiyle, ... erkek nüfusuyla, bütün menkul ve gayrimenkulleriyle, ekilip biçilmeye elverişli ve elverişsiz arazisiyle, ormanıyla, odaklarıyla, dere üzerindeki datyanıyla, çiftlik binasıyla, hülasa Spitsin oğlu Fadey Yegorov'a babası Spitsin oğlu Yegor Terentiyev'den miras olarak kalan tüm varı yoğuyla 2500 rubleye satın alındığını ve bu temlik işleminin aynı günde ilgili makamlarca tescil olunduğunu, babasının o zaman, ağustosun 26'sında K... ilçe mahkemesi kararıyla yeni mülküne tasarruf ettiğini ve sonra da 17.. yılı Eylül'ünün 6'sında eceliyle öldüğünü, halbuki iddia sahibi Tuğgeneral Troyekurov 17.. yılından itibaren, hemen hemen küçüklüğünden beri, askerî görevde ve daha ziyade yabancı memleketlerde seferde bulunduğundan, gerek babasının ölümünden, gerek kendisine kalan servetten haberi olmadığını; fakat şimdi, askerî vazifesinden istifa ederek ... ve ... illeriyle K..., P..., R... ilçelerinde ve çeşitli köylerde bulunan ve topyekûn 3000 baş erkek nüfusu da içine alan emlakine el koyunca, yukarıda adı geçen Kistenevka köyünün hiçbir hakka dayanmadan içindeki bütün varlığıyla, Hassa Teğmeni Andrey Gavriloviç Dubrovski tarafından fuzuli olarak işgal edilmiş olduğunu gördüğünü beyan ve ifade ederek işbu çiftliğin, eski sahibi Spitsin tarafından babasına verilen ilişik tapu senetlerine dayanarak, Dubrovski'nin fuzuli işgalinden kurtarılarak aidiyeti cihetiyle iddia sahibine, yani Troyekurov'a geri verilmesine ve Dubrovski'nin adı geçen çiftlikten haksız

olarak elde ettiği gelirin de, kendisine ödettirilmesine karar verilmesini talep etmiştir.

Bu hususta J... Zemstvo mahkemesinin yaptığı soruşturma sonucunda: Adı geçen ihtilaflı çiftliğin bugünkü sahibi Hassa Teğmeni Dubrovski sorgu yargıcına verdiği ifadede, her ne kadar, şu kadar can nüfusuyla, toprak ve her türlü varlığıyla adı geçen Kistenevka köyündeki emlakin babasının ölümünden sonra miras olarak kendisine kaldığını, işbu terekenin ise babasına, ilkin genel valilik taşra kâtiplerinden, sonraları sekizinci derece memurlardan Troyekurov tarafından 17.. yılı 30 Ağustos'unda ilçe mahkemesi huzurunda, fahri müşavir Sobolev oğlu Grigori Vasityev'e verilen vekâlete dayanılarak adı geçen Sobolev tarafından satıldığını ve aradaki anlaşma gereğince kararlaştırılan 3200 rubleyi babasından tamamen aldıktan sonra, Troyekurov, vekili bulunan Sobolev'den tapu senetlerini Dubrovski'nin babasına vermesini talep ettiğini, yine aynı vekâletname hükümlerine göre parayı tamamen ödediği takdirde kesin tapu senetlerini çıkartıncaya kadar bu emlake, gerçek sahip sıfatıyla el koyabileceğini, gerek bu malı satan Troyekurov'un, gerekse üçüncü bir kişinin ileride bu emlak üzerinde hiçbir iddia ve müdahalede bulunamayacağını beyan etmiş ise de o zaman Andrey Dubrovski küçük olduğu için bu emlake ait tapu senetlerinin nerede ve hangi tarihte babasına verilmiş olduklarını bilmediğini, babasının ölümünden sonra da bu tapu senetlerini bulamadığını, bununla beraber, 17.. yılında evlerinde çıkan ve köy halkınca da bilinen yangın sırasında diğer evrak ile beraber bu tapu senedinin de yanmış olmasının mümkün olduğunu ve fakat mezkûr emlakin Troyekurov veya vekili Sobolev tarafından satıldığı tarihten, yani 17.. yılından ve babasının

ölüm yılı olan 17.. yılından bugüne kadar da Dubrovski ailesinin aralıksız ve çekişmesiz olarak tasarrufunda kaldığına 52 kişiden ibaret bulunan köy halkının tanıklık edebileceğini beyan etmiş ve huzurda yemin ettirilerek dinlenen tanıklar, hatırladıklarına göre, Dubrovskilerin, adı geçen ihtilaflı emlake, takriben 70 yıl önce hadisesiz tasarruf ettiklerini, fakat bu tasarrufun nasıl bir hukuki işleme dayandığını bilmediklerini ve bu emlakin ilk alıcısı olan eski genel valilik taşra kâtiplerinden Piyotr Troyekurov'un mezkûr emlake herhangi bir tarihte malik olup olmadığını hatırlamadıklarını söylemişler ve ilave olarak Dubrovski'ye ait evin, çıkan bir gece yangını sırasında 30 yıl önce yandığını, ihtilaflı mülkün yılda ortalama olarak 2000 ruble irat getirmekte olduğunu ifade ve beyan etmişlerdir.

Dubrovski'nin bu iddiasına karşı Tuğgeneral Kirila Petroviç Troyekurov ocak ayının üçünde bir dilekçe ile mahkememize başvurarak her ne kadar soruşturma sırasında adı geçen Hassa Teğmeni Andrey Dubrovski, söz konusu emlakin alım satım işlemi hakkında ölü babası Gavril Dubrovski tarafından Sobolev'e verilen vekâletnameyi göstermiş ise de bu vekâletnamenin hiçbir zaman mülkiyetin intikaline bir delil teşkil edemeyeceği ve 1752 yılı 29 Kasım'ında yayımlanan yasanın 19. maddesi hükümleri gereğince böyle bir intikalin vukuunu bildirir, gösterilmesi zorunlu herhangi bir belge de gösterememiş olması ve esasen 1818 yılında çıkarılan bir yasa gereğince Sobolev'e verilen vekâletnamenin de, müvekkilin ölümüyle hükümsüz sayılması gerekeceği, bununla beraber ihtilaflı mülklerle ilgili mülkiyet iddialarının tanık ve benzeri tanıtlarla belirlenmeyip tapu sicil ve kayıtlarına göre tahakkuk edeceğinin hukuki bir gelenek

olması dolayısıyla, iddia sahibinin, söz konusu emlakin ölü babasına ait olduğunu bildirir tapu senedini göstermiş bulunmasına dayandırılan ihtilaflı mülkün tapu senetlerine ve veraset hakkına dayanılarak Dubrovski'den alınmasına; aynı zamanda kişilerin, sahip olmadıkları bir mülkün gelirine de el koyamayacaklarına göre bu gelir tutarının hesap olunarak Dubrovski'ye ödetilmesine karar verilmesini arz ve talep etmiştir.

Davacı ve davalı incelenerek gereği düşünüldü: Soruşturma ve duruşmadan anlaşıldığına göre halen Andrey Gavriloviç Dubrovski'nin tasarrufunda olan ve yapılan son teftişe göre ... erkek nüfusu bulunan Kistenevka köyündeki arazi bilcümle gayrimenkullerin, genel valilik taşra kâtiplerinden iken sonradan sekizinci derece memurluğa terfi eden ölü babası tarafından 17.. yılında asilzade memurlardan Fadey Spitsin'den satın alındığına dair davacı Tuğgeneral Kirila Petroviç Troyekurov'un doğru bir tapu senedi göstermesine ve aynı senet muhteviyatından anlaşıldığına göre bu alım satım işleminin aynı yıl içinde ... ilçe mahkemesince tescil kılınmış bulunmasına, ve her ne kadar adı geçen mülkün, babası Gavril Dubrovski'ye satılması için müteveffa Troyekurov tarafından Sobolev'e verilen vekâletname Hassa Teğmeni Andrey Dubrovski tarafından mahkemeye gösterilmiş ise de, bu çeşit vekâletnamelerle gayrimenkulün satışını kabul etmek şöyle dursun, bunları başkasının geçici tasarrufuna vermek bile kararname gereğince yasak olmasına ve halen bu vekâletnamenin, müvekkilin ölümüyle hiçbir hukuki değeri bulunmamasına ve böyle bir alım satım işleminin nerede ve ne zaman geçtiğine dair soruşturmanın başladığı 18.. tarihinden bugüne kadar davalının sarih bir belge gösterememesine binaen mahkeme, gösterilen

tapu senetlerine dayanarak adı geçen yurtluğun şimdiki durumuyla, şu kadar nüfus, toprak ve diğer gayrimenkulleriyle Tuğgeneral Troyekurov'a ait olduğunu kabul ve bu mülkün Hassa Teğmeni Dubrovski'nin fuzuli işgalinden kurtarılarak vârisi bulunan Troyekurov'a geri verilmesine ve fakat davalının mezkûr mülkü fuzulen işgali sırasında elde ettiği intifanın geri verilmesi hakkındaki davacı talebine gelince, mahkeme bunun da gereğini düşünerek: Her ne kadar bu hususiaki kanunlar, başkasına ait bir mülkün etrafına çit çevrilmesi ve ekilip biçilmesi halinde, asıl sahibinin herhangi bir şikâyeti üzerine, bu arazi ve emlakin bütün tesis ve meyveleriyle sahibine geri verilmesini emretmekte ise de, gerek mezkûr emlakin Dubrovski'nin elinde kaldığı müddetçe çekişmesiz ve aralıksız tasarruf edildiğinin tanıkların tanıklıklarıyla anlaşılması, gerek davacı Troyekurov'un bugüne kadar herhangi bir iddia ve talepte bulunmaması, bu defa da mülkün aynen ve tamamen kendisine iadesine karar verilmiş olması dolayısıyla davalının intifa hakkındaki isteğinin reddine temyiz yolları açık olmak üzere karar verildi.

Zabıt kâtibi sustu. Yargıç ayağa kalktı ve yerlere kadar eğilerek okunan kararı imzalaması için Troyekurov'u davet etti. Muzaffer Troyekurov yargıcın elinden kalemi alarak mahkemenin kararı altına bunu tümüyle kabul ettiğine dair imzasını attı.

Sıra Dubrovski'ye gelmişti. Zabıt kâtibi kararı ona da uzattı. Fakat Dubrovski başını eğerek hareketsiz bir hal aldı.

Zabıt kâtibi, ya kararı tümüyle kabul ettiğini, ya da haklı olduğuna dair vicdani bir kanaati varsa, yasal sü-

resi içinde ilgili makamlarda temyiz etmek üzere kabul etmediğini bildirir bir imza atması hakkındaki davetini tekrarladı.

Dubrovski susuyordu... Birdenbire başını kaldırdı, gözleri kıvılcımlandı, ayağını yere vurdu ve zabıt kâtibini öyle bir şiddetle itti ki, adam yere yuvarlandı; Dubrovski mürekkep hokkasını kaptığı gibi yargıca fırlattı. Ortalığı bir dehşet kapladı:

"Nasıl?" diye bağırdı. "Allah'ın tapınağına saygısızlık ha! Defolun itler!"

Sonra Kirila Petroviç'e dönerek:

"Köpekçilerin, köpekleri kiliseye sokması işitilmiş bir şey midir, ekselans? Köpekler kilisenin içinde koşuşuyor. Yok artık, size haddinizi bildireceğim."

Gürültüyü duyan muhafızlar koştular ve Dubrovski'yi zorla tutabildiler. Sonra dışarı çıkarıp kızağına bindirdiler. Bunların arkasından da, ardında bütün mahkeme üyeleri olduğu halde Troyekurov çıktı. Dubrovski'nin bu beklenmedik deliliği Troyekurov'un sinirine pek dokunmuş ve bütün neşesini kaçırmıştı. Troyekurov'dan minnettarlık bekleyen mahkeme üyeleri, onun en küçük bir iltifatını bile elde edemediler. Troyekurov hemen o gün Pokrovskoye'ye hareket etti. Dubrovski ise bu arada yatakta yatıyordu. Bir talih eseri olarak tümüyle cahil olmayan ilçe doktoru ondan kan almış, bedenine sülük yapıştırmış ve kantarit böcekleri uygulamıştı. Hasta akşama doğru biraz iyileşti ve aklı başına geldi. Ertesi gün onu hemen hemen artık kendi malı olmayan Kistenevka'ya götürdüler.

III

ARADAN BİR SÜRE GEÇMİŞ, fakat zavallı Dubrovski'nin sağlığı hâlâ düzelememişti. Gerçi delilik nöbetleri bir daha tekrarlanmamıştı ama kuvveti gözle görülecek kadar azalmaktaydı. Eski işlerini unutuyor, odasından pek seyrek çıkıyor, günlerce düşüncelere dalıyordu. Bir zamanlar oğlunu büyütmüş olan iyi yürekli ihtiyar Yegorovna, şimdi de Dubrovski'nin dadısı olmuştu. Bir çocuğa bakar gibi ona bakıyor, yemek ve uyku zamanlarını anımsatıyor, yemeğini yediriyor ve onu yatırıyordu. Andrey Gavriloviç sessizce ona boyun eğiyor, ondan başka kimse ile görüşmüyordu. İşlerini, çiftliğe dair verilecek emirleri düşünecek halde değildi. Yegorovna bütün bu olup bitenleri, o zamanlar Petersburg'da bulunan ve hassa piyade alaylarından birinde hizmet etmekte olan genç Dubrovski'ye bildirmek gereğini duydu. Böylece masraf defterinden bir yaprak koparark Kistenevka'nın biricik okuryazarı olan aşçı Hariton'a bir mektup yazdırdı, hemen o gün postaya atılmak üzere şehre gönderdi.

Artık okurlarımızı, hikâyemizin başlıca kişisi ile tanıştırmak zamanı geldi sanırız.

Vladimir Dubrovski, askerî lisede okumuş ve hassa asteğmeni olarak okuldan mezun olmuştu. Babası ona rahat bir yaşayış sağlamak için hiçbir fedakârlıktan kaçınmıyordu. Delikanlı evinden, umduğundan da çok yardım görüyordu. Açık elli ve ün düşkünü olan genç Dubrovski, lüks bir yaşayış sürüyordu. Kumar oynuyor, yoksul gençlerin düşü olan zengin bir kızla evleneceğini tahmin ederek geleceği düşünmeksizin borca giriyordu.

Bir akşam birkaç subayın, genç Dubrovski'nin evinde divanlara uzanmış, kehribar ağızlıklarla sigara içtiği bir sırada uşağı Grişa, Dubrovski'ye bir mektup uzattı. Mektubun üzerindeki yazı ile mühür delikanlıyı şaşırttı. Mektubu çabucak açtı ve şunları okudu:

Efendimiz Vladimir Andreyeviç, ben ihtiyar dadın; babacığının sağlık durumunu sana bildirmeye karar verdim. Babacığının hali çok kötü. Bazen abuk sabuk konuşuyor ve bütün gün aptal bir çocuk gibi oturup duruyor. Ölüm Allahın emri, buraya gel benim şahin oğlum, sana Pesaçnoye'ye araba da göndeririz. Duyduğumuza göre ilçe mahkemesi buraya gelip bizi Kirila Petroviç Troyekurov'un emrine verecekmiş. Çünkü güya biz onun malıymışız. Halbuki biz oldum olası sizin malınızız! Onun olduğumuzu hiçbir zaman duymadık. Sen Petersburg'da olduğun için bunu çar babamıza arz edebilirsin. O bizim hakkımızı çiğnetmez. Senin sadık kölen, dadın.

Arina Yegorovna Buzıreva

Oğlum Grişa'ya hayır dualar ederim. Sana iyi bakıyor mu? İşte ikinci haftadır burada yağmur yağıyor. Çoban Rodya, Nikola gününde öldü.

Vladimir Dubrovski, bu oldukça anlamsız satırları büyük bir heyecanla birkaç sefer üst üste okudu. Daha küçükken annesini kaybetmişti. Babasını hemen hemen bilmediği bir çağda, sekiz yaşındayken Petersburg'a getirilmişti. Ama bütün bunlara karşın romantik bir ilgi ile babasına bağlıydı. Aile hayatının sessiz sevinçlerinden zevk almaya fırsat bulamadığı oranda bu hayata olan sevgisi de artmıştı.

Babasını kaybetmek düşüncesi bir ağırlık gibi yüreğine çöküyor, dadısının mektubundan anlayabildiği zavallı hastanın hali tüylerini ürpertiyordu. Üçra bir köyde, aptal bir kocakarı ile çiftlik halkının eline kalmış babasının, birtakım felaketlerin tehdidi altında bulunduğunu, yardımsız bir halde maddi ve ruhi birtakım acılar içinde sönüp gitmekte olduğunu gözünün önüne getiriyordu. Vladimir bu canice ihmalinden ötürü kendini suçluyordu. Babasından uzun zamandır hiçbir haber alamamış, ama onu gezilerde, ya da çiftlik işlerine dalmış varsayarak haber almayı hatırına bile getirmemişti.

Babasının yanına gitmeye, hatta babasının sağlık durumu orada bulunmasını gerektiriyorsa, istifa bile etmeye karar verdi. Genç Dubrovski'nin üzüntüsünü sezen arkadaşları kalkıp gittiler. Yalnız başına kalan Vladimir, izin vermeleri için bir dilekçe yazdı, piposunu yaktı ve derin düşüncelere daldı.

Hemen o gün izin almak için girişimlerde bulundu. İki gün sonra da yanında sadık uşağı Grişa olduğu halde posta arabasıyla yola çıktı.

Vladimir Andreyeviç, Kistenevka'ya sapmak zorunda bulunduğu posta menziline yaklaşıyordu. Yüreği acı bir önsezi ile dolu idi. Babasını sağ bulamayacağından korkuyordu. Köyde kendisini bekleyen yaşayış tarzını, ıssızlığı, tenhalığı, yoksulluğu, hiç anlamadığı birtakım işlerin peşinden koşmayı gözünde canlandırıyordu. Posta menziline gelince, menzil amirinin yanına girdi ve ondan boş beygir istedi. Menzil amiri genç Dubrovski'nin nereye gideceğini öğrendikten sonra, Kistenevka'dan

gönderilen arabanın dört günden beri kendisini beklemekte olduğunu haber verdi. Çok geçmeden Vladimir Andreyeviç'in yanına, bir zamanlar onu tavlada gezdiren ve tayına bakan, ihtiyar arabacı Anton geldi. Dubrovski'yi görünce Anton'un gözleri yaşardı. Yerlere kadar eğilerek ihtiyar efendisinin henüz sağ olduğunu bildirdi ve atları arabaya koşmaya gitti. Vladimir Andreyeviç kendisine önerilen kahvaltıyı geri çevirerek acele yola çıkmak istedi. Anton onu kestirme yollardan götürdü. Aralarında şöyle bir konuşma başladı:

"Kuzum Anton, babamla Troyekurov arasında neler geçtiğini bana anlatsana!"

"Neler geçtiğini Allah bilir, Vladimir Andreyeviç! Duyduğumuza göre efendimizle Kirila Petroviç arasında bir anlaşmazlık çıkmış. Gerçi Kirila Petroviç çok kez kendi başına yargıç olmakla birlikte, bu kez babanızı mahkemeye vermiş. Her ne kadar efendilerin işine karışmak bizim gibi kölelerin haddi değilse de, babanız, Kirila Petroviç'e karşı gelmeyecekti... Kamçı ile ağaç yıkılır mı?"

"Anlaşılan bu Kirila Petroviç oralarda istediğini yapıyor?"

"Pek tabii, efendimiz... Yargıca metelik bile verdiği yok... Emniyet amiri avcunun içinde... Derebeyleri saygılarını sunmak için ayağına kadar geliyorlar... Sizin anlayacağınız, varsa pulun, herkes kulun!"

"Çiftliğimizi elimizden aldığı doğru mu?"

"Ah efendiciğim, biz de böyle duyduk. Geçenlerde Pokrovskoye köyünün zangocu bizim muhtarın vaftiz töreninde, 'Artık aylak aylak gezdiğiniz yeter,' demiş. 'Kirila Petroviç gelip sizi emri altına alacak!' Demirci

Mikita da ona demiş ki: 'Bırak Saveliç, hemşerini üzme, konukların keyfini kaçırma! Kirila Petroviç kendi başına buyruk, Andrey Gavriloviç de kendi başına... Bizse hepimiz, Allahın ve çarın kullarıyız!' Elâlemin ağzına kilit vuramazsın ya!"

"Demek ki siz Troyekurov'un emri altına girmek istemiyorsunuz?"

"Kirila Petroviç'in emri altına girmek mi? Allah yazdıysa bozsun! Onun kendi adamları bile inim inim inliyor, eline yabancılar düşerse, derilerini yüzmek şöyle dursun, etlerini bile parça parça doğrar. Allah Andrey Gavriloviç'e uzun ömürler versin! Yok eğer Allah onu aramızdan çekip alırsa, o zaman da senden başkası bize gerekli değil, velinimetimiz efendimiz! Sen bizi kimselere verme, biz sana arka çıkarız."

Anton bu sözlerden sonra kamçısını şaklattı, dizginleri çekti, beygirler dörtnala kalktılar.

İhtiyar arabacısının bağlılığından pek memnun olan Dubrovski sustu ve düşünceye daldı. Bir saatten fazla bir zaman geçmişti. Birdenbire Grişa'nın: "İşte Pokrovskoye!" haykırışıyla kendisine geldi. Dubrovski başını kaldırdı. Geniş bir göl boyunca gidiyorlardı. Bu gölden çıkan bir ırmak, ileride, tepelerin arasında, kıvrımlar yaparak akıyordu. Bu tepelerden birinin üzerinde, sık ve yeşil bir koruluğa yukarıdan bakan bir yerde, büyük bir taş binanın yeşil damı ile kulesi görünüyordu. Bir başka tepede ise, beş kubbeli bir kilise ile eski bir çan kulesi göze çarpıyordu. Tepelerin eteklerine sebze bahçeleriyle ve kuyularıyla köy evleri serpilmişti. Dubrovski bu yerleri tanıdı. İşte bu tepecikte kendisinden iki yaş küçük ve daha o zaman çok güzel olacağı belli olan küçük Maşa

Troyekurov ile oynadığını hatırladı. Anton'dan kıza dair bilgi almak istedi ama, sebebini bilmediği bir sıkılganlık onu bundan vazgeçirdi.

Troyekurov'un evine yaklaştıkları zaman, bahçenin ağaçları arasında kımıldayan beyaz bir elbise gördü. Bu sırada Anton beygirleri kamçıladı ve gerek köy, gerek şehir arabacılarında ortaklaşa bir geleneğe uyarak köprüden ve köyün yanından son süratle geçti. Köyden çıkınca bir tepeyi tırmandılar. Vladimir kayın ağacı koruluğunu, solda açıklık bir yerde de kırmızı damlı kurşuni bir ev gördü. Yüreği çarpmaya başladı. Önünde, Kistenevka köyü ile babasının gösterişsiz evi belirdi.

On dakika sonra avluya girdiler. Delikanlı anlatılması zor bir heyecanla etrafını gözden geçirdi. On iki yıldır yurdunu görmemişti. Kendi zamanında çitlerin etrafına yeni dikilmiş olan kayın fidanları, şimdi dallı budaklı kocaman birer ağaç olmuştu. Bu avluda bir zamanlar, dikkatle süpürülmüş geniş bir yolla ayrılan üç düzgün çiçeklik vardı. Şimdi burası, ayağı köstekli bir beygirin otladığı biçilmemiş bir çayır halini almıştı. Köpekler havlayacak oldular ama Anton'u tanıyarak sustular ve tüylü kuyruklarını salladılar. Çiftlik halkı izbelerden dışarı döküldü, gürültülü bir biçimde sevinçlerini belli ederek genç beylerinin etrafını aldı. Delikanlı, onu candan karşılayan bu kalabalığın arasından zorlukla bir yol bularak kendini köhne merdivenlere attı. Yegorovna onu koridorda karşıladı ve ağlayarak boynuna sarıldı. Delikanlı bu iyi yürekli ihtiyar kadını göğsüne bastırarak:

"Günaydın dadı, babamdan ne haber?" diye sordu. "Kendisi nerede? Sağlığı nasıl?"

Tam bu dakikada, başında kalpak, sırtında hırka, uzun boylu, uçuk benizli, zayıf bir ihtiyar zorlukla ayaklarını sürüyerek salona girdi. Zayıf bir sesle:

"Günaydın Volodka," dedi.

Vladimir hararetle babasını kucakladı.

Sevinç, hastanın üzerinde çok güçlü bir etki yaptı, adamcağızın dermanı kesildi, ayakları büküldü, oğlu tutmasaydı, az daha düşecekti. Yegorovna:

"Yatağınızdan niçin kalktınız?" diye söylendi. "Ayakta duracak hali yok, gene de herkesin yaptığını yapmak istiyor."

İhtiyarı yatak odasına götürdüler. Oğlu ile konuşmaya çabaladı, ama kafasında düşünceler karışıyor, sözlerini bir türlü bağlayamıyordu. Sustu ve daldı. Babasının bu hali Vladimir'i çok şaşırttı. Babasının yatak odasına yerleşti ve onu babasıyla baş başa bırakmalarını rica etti. Ev halkı onun bu isteğine boyun eğdi. Bu kez de Grişa'ya sarılarak onu uşak odasına götürdüler, köylü usulünce her türlü ikramda bulundular ve binbir çeşit soruyla başını ağrıttılar.

IV

Bir zamanlar yemeklerle dolu masada şimdi tabut var.

GENÇ DUBROVSKİ, gelişinden birkaç gün sonra işleri ele almak istedi ama babası ona gerekli açıklamalarda bulunacak durumda değildi. İhtiyar Dubrovski'nin güvenilir bir adamı da yoktu. Delikanlı babasının kâğıtlarını gözden geçirirken, yalnız yargıcın yazdığı ilk mektupla babasının buna verdiği karşılığın taslağını buldu. Bun-

lardan dava hakkında açık bir fikir edinemedi. Bu işte haklı olduklarına güvenerek sonucu beklemeye başladı.

Bu arada Andrey Gavriloviç'in sağlık durumu saatten saate kötüleşiyordu. Vladimir, babasının yakında öleceğini hissediyor ve tümüyle çocuklaşan ihtiyarın yanından bir dakika bile ayrılmıyordu.

Yine bu arada, verilen süre dolmuş, temyize başvurulmamıştı. Kistenevka artık Troyekurov'un eline geçiyordu. Şabaşkin saygı ve tebriklerini sunmak, öte yandan yeni ele geçirilen yurtluğa ne zaman el koymak niyetinde olduğunu sormak ve bunu kendisinin mi yapacağını, yoksa bir başkasına mı vekâlet vereceğini öğrenmek maksadıyla Troyekurov'a gelmişti. Kirila Petroviç şaşırdı. Yaradılıştan açgözlü bir adam değildi. Öç alma isteği onu aşırı davranışlara sürüklemişti. Vicdan azabı çekiyordu. Düşmanının, eski gençlik arkadaşının ne durumda olduğunu biliyor, kazandığı zafer gönlüne bir ferahlık vermiyordu. Küfretmek için bir bahane arayarak Şabaşkin'e korkunç bir bakışla baktı. Fakat bunun için yeter bir neden bulamayınca, öfkeyle:

"Defol!" diye bağırdı. "O senin bileceğin iş değil!"

Şabaşkin, Troyekurov'un keyfinin yerinde olmadığını görünce onu saygıyla selamladı ve oradan acele savuştu. Bir başına kalan Kirila Petroviç bir aşağı bir yukarı dolaşmaya ve daima çok düşünceli ve heyecanlı olduğunu gösteren, "*zafer yıldırımları, gürleyiniz*" şarkısını ıslıkla çalmaya başladı.

Sonra yarış arabasını koşmalarını emretti. Kalınca giyindi (artık eylül sonlarıydı), arabayı kendisi kullanarak avludan çıktı.

Çok geçmeden Andrey Gavriloviç'in evciğini gördü, ruhunu çelişkili birtakım duygular kapladı. Tatmin edilmiş intikam duygusuyla başkasına hükmetmek hırsı, daha soylu duyguları bir dereceye kadar boğuyordu. Ama en sonunda soylu duygular üstün geldi. Kirila Petroviç eski komşusuyla barışmaya, malını mülkünü geri vermekle aralarındaki kavganın izini bile yok etmeye karar verdi. Bu iyi niyetlerle ruhunu hafiflettikten sonra arabasını hızla komşusunun köşküne doğru sürdü ve doğruca avluya girdi.

Hasta bu sırada yatak odasının penceresinde oturmaktaydı. Kirila Petroviç'i tanıdı. Yüzünde korkunç bir telaş ve şaşkınlık belirdi. O korkunç çehreyi erguvani bir kızıllık kapladı. Anlaşılmaz birkaç hece mırıldandı. Çiftlik hesaplarını gözden geçirmekte olan oğlu başını kaldırdı. Babasının halini görünce şaşırdı. Hasta, öfke ve dehşet içinde, parmağıyla avluyu gösteriyordu. Koltuktan kalkmaya çalışarak, acele acele hırkasının eteklerini topluyordu. Doğruldu ve birdenbire yere yıkıldı. Oğlu ona doğru atıldı. İhtiyar soluk almadan duygusuz yatıyordu, inme inmişti. Vladimir:

"Çabuk, çabuk! Şehre doktor getirmeye koşun!" diye bağırdı.

Bu sırada içeri giren hizmetçi:

"Kirila Petroviç sizi soruyor," dedi.

Vladimir ona korkunç bir bakışla baktı:

"Kirila Petroviç'e söyle," dedi, "ben onu kapı dışarı attırmadan çabuk buradan defolup gitsin! Haydi, marş!"

Hizmetçi, efendisinin emrini yerine getirmek için sevinçle koştu. Yegorovna ellerini birbirine vurarak ağlamaklı bir sesle:

"Velinimetimiz, kendini mahvedeceksin," diye bağırdı. "Kirila Petroviç bizi çiğ çiğ yer!"

Vladimir öfke ile:

"Dadı sus!" diye bağırdı. "Doktor getirmek üzere şimdi Anton'u şehre koştur!"

Yegorovna dışarı çıktı. Antrede kimsecikler yoktu. Bütün ev halkı Kirila Petroviç'i görmek için avluya koşmuştu. İhtiyar kadın merdiven başına çıktı ve genç Dubrovski adına yanıt veren hizmetçinin sözlerini duydu. Kirila Petroviç arabada oturduğu yerden kalkmadan onu dinledi. Yüzü, geceden daha karanlık bir hal aldı. Küçümser bir gülüşle gülümsedi; çiftlik halkını, korkutucu bir bakışla süzdü ve arabasını ağır ağır avlu boyunca sürdü. Az önce Andrey Gavriloviç'in oturmakta olduğu küçük pencereye bir göz attı. Ama şimdi orada kimsecikler yoktu. Dadı, genç Dubrovski'nin emrini unutmuş, merdiven başında duruyordu.

Çiftlik halkı bu olayı gürültü ile konuşuyordu. Birdenbire aralarında Vladimir görünüverdi ve kesik kesik:

"Doktoru çağırmaya gerek yok," dedi. "Babam öldü."

Ortalık karıştı. Çiftlik halkı ihtiyar beylerinin odasına koştu. Ölü, Vladimir'in kendisini yatırdığı kanepenin üstündeydi. Sağ eli yere kadar sarkmıştı; başı, göğsü üzerine düşmüştü. Henüz soğumamış ama ölümle bozulmuş olan bu vücutta hayatın izi bile yoktu. Yegorovna feryada başladı, hizmetçiler artık kendi ilgilerine bırakılmış olan ölünün etrafını çevirdiler. Onu yıkayıp, ta 1797 yılında dikilmiş olan üniformasını giydirdiler ve yıllarca kendisine hizmet ettikleri masanın üstüne yatırdılar.

V

CENAZE TÖRENİ ÜÇÜNCÜ GÜN YAPILDI. Zavallı ihtiyarın ölüsü kefene sarılmış ve mumlarla çevrilmiş olduğu halde masanın üstüne yatırılmıştı. Yemek salonu çiftlik halkıyla dopdoluydu. Cenazeyi götürmeye hazırlanıyorlardı. Vladimir ve üç hizmetçi tabutu kaldırdılar. Papaz önden yürüdü. Zangoç ilahiler okuyarak, onun arkasından gidiyordu. Kistenevka'nın sahibi, son kez evinin eşiğinden geçti. Tabutu koruluktan geçirdiler. Kilise, koruluğun arkasındaydı. Hava açık ve soğuktu. Sonbahar yaprakları ağaçlardan dökülüyordu.

Koruluktan çıkınca Kistenevka köyünün tahta kilisesini ve yaşlı ıhlamur ağaçlarının gölgelendirdiği mezarlığı gördüler. Vladimir'in annesi bu mezarlıkta gömülüydü. Bu mezarın yanına dün taze bir çukur kazılmıştı.

Kilise, efendilerine son saygı borçlarını ödemek üzere gelmiş olan Kistenevka köylüleriyle doluydu.

Genç Dubrovski, koro yerinde durdu. Ne ağlıyor, ne de dua ediyordu. Ama yüzü korkunçtu. Dinî tören bitti. Ölü ile ilk vedalaşan Vladimir oldu. Bütün çiftlik halkı onu izledi. Tabutun kapağını getirip çiviledi̇ler. Kadınlar yüksek sesle ağlıyorlardı. Mujikler, yumruklarıyla sık sık gözyaşlarını siliyorlardı. Vladimir ve yine o üç hizmetçi arkalarında bütün köy halkı olduğu halde tabutu mezarlığa götürdüler, mezara indirdiler. Orada bulunanların hepsi mezara birer avuç toprak attılar. Çukuru örttüler, selamladılar ve dağıldılar. Vladimir herkesten önce davranarak hızla uzaklaştı ve Kistenevka koruluğu içinde kayboldu.

Yegorovna, genç Dubrovski'nin cenaze yemeğinde bulunmak niyetinde olmadığını söyleyerek, onun adına papazı ve kilise adamlarını yemeğe davet etti. Böylece, Baba Anton, karısı Fedotovna ve zangoç, Yegorovna ile ölünün iyiliğinden ve görünüşe göre mirasçısını bekleyen sonuçtan söz ederek (Troyekurov'un gelişi ve ona gösterilen kabul tarzı bütün bölgede duyulmuştu. Ora politikacıları bunun önemli sonuçlar doğuracağını tahmin ediyorlardı), derebeyi köşküne yaya yollandılar. Papazın karısı:

"Ne yazılı ise o olacak, ama Vladimir Andreyeviç efendimiz olmazsa yazık olacak," dedi. "Diyecek yok doğrusu, aslan adam."

Yegorovna onun sözünü keserek:

"O olmayıp da bizim efendimiz kim olacak?" dedi. "Kirila Petroviç boşuna yırtınıyor, bu sefer gözü pek bir adama çattı. Şahin oğlum kendini savunmasını bilir, inşallah koruyucusu da onu bırakmaz! Grişacığım, 'Bas bakalım ihtiyar çomar! Defol dışarı!' diye bağırdığı zaman o mağrur Kirila Petroviç nasıl da kuyruğunu kısmıştı."

Zangoç:

"Aman Yegorovnacığım," dedi, "Grişa'nın dili nasıl vardı da bunları söyledi? Ben Kirila Petroviç'e yan bakmaktansa başpapaza küfretmeye çoktan razıyım. Onu görür görmez insanı bir korkudur alıyor, insanın dizlerinin bağı çözülüyor, beli öyle bir kamburlaşıyor, öyle bir kamburlaşıyor ki..."

Papaz:

"Boş şeyler," dedi. "Bir gün gelip Kirila Petroviç de Andrey Gavriloviç gibi ölmeyecek mi? Ama cenaze töre-

ni daha zengin, cenazeye gelenler daha çok olacaklarmış; hepsi Allahın indinde bir değil mi?"

"Ah babacığım, biz de bütün çevreyi çağırmak istemiştik ama, Vladimir Andreyeviç arzu etmedi. Çok şükür her şeyimiz bol, ikram edebiliriz. Mademki kimsecikler yok, bari sizleri iyice ağırlayayım, aziz konuklarımız!"

Bu tatlı vaat ve güzel bir ziyafete konmak umudu, konuşanların adımlarını sıklaştırmalarına neden oldu. Sağlıkla köşke geldiler, sofra hazırlanmıştı. Konuklara votka ikram edildi.

Bu sırada Vladimir ağaçların en sık yerlerine doğru ilerliyor, hareket ve yorgunlukla ruhundaki acıyı boğmaya çalışıyordu. Yolları ayırt etmeksizin yürüyor, ağaçların dalları budakları adım başında ötesine berisine takılarak onu tırmalıyor, ayakları boyuna çamurlara batıyor, o hiçbir şeyin farkında olmuyordu. En sonunda dört bir yanı ağaçlarla çevrili bir vadiye geldi. Sonbaharın yapraklarını döktüğü ağaçların arasında bir derecik, kıvrılarak sessizce akıyordu. Vladimir durdu, soğuk çimenlere oturdu. Birbirinden kara birtakım düşünceler kafasına saldırdı. Yalnızlığını şiddetle hissetti. Geleceği korkunç bulutlarla kaplıydı. Troyekurov'la olan düşmanlığı yeni felaketler vadediyordu. Büyük olmayan serveti yabancı ellere geçebilirdi; bu takdirde kendisini sefalet bekliyordu. Sararmış birkaç yaprağı sürükleyip götüren derenin sessiz akışına bakarak bulunduğu yerde uzunca bir süre hareketsiz oturdu. Derenin akışı ile hayatın akışı arasındaki bu gerçek ve doğal benzerlik, gözleri önünde bütün gücüyle canlandı. Nihayet havanın kararmaya başladığını fark etti. Ayağa kalktı, eve giden yolu aramaya ko-

yuldu. Ama kendisini dosdoğru evinin kapısına çıkaran patikayı buluncaya kadar bilmediği ormanın içinde daha uzun bir süre serseri serseri dolaştı.

Yolda Dubrovski'nin karşısına maiyetiyle beraber papaz çıktı. Delikanlı, bunun bir uğursuzluk belirtisi olduğunu düşündü. Elinde olmayarak bir kenara çekildi ve ağaçların arkasına saklandı. Onlar Dubrovski'yi görmediler. Yanından geçerlerken, aralarında ateşli ateşli konuşuyorlardı. Papaz, karısına:

"Kötülükten kaç, iyilik yap," diyordu. "Artık bizim burada kalmamız için neden yok!"

Papazın karısı yanıt olarak bir şeyler söyledi ama Vladimir bunu işitmedi.

Biraz daha yaklaşınca bir insan kalabalığı gördü; köylüler ve çiftlik halkı evin avlusuna dolmuşlardı. Vladimir uzaktan müthiş bir gürültü ve konuşmalar duydu. Ahırın önünde iki troyka duruyordu. Merdiven başında üniformalı, yabancı birkaç adam durmuş, görünüşe göre bir şeyler tartışıyorlardı. Kendisini karşılamaya koşan Anton'a öfkeli öfkeli sordu:

"Bu ne demek? Bunlar da kim oluyor? Ne istiyorlar?"

İhtiyar soluyarak:

"Ah babamız Vladimir Andreyeviç, mahkeme geldi. Bizi Troyekurov'a veriyorlar. Bizleri senin lütfundan yoksun ediyorlar."

Vladimir başını eğdi. Adamları, mutsuz efendilerinin etrafını çevirdiler. Ellerini öperek bağrışıyorlardı:

"Sen bizim babamızsın. Biz senden başka efendi istemeyiz! Sen emret, biz mahkemenin hakkından geliriz! Ölürüz de teslim olmayız!"

Vladimir onlara bakıyor ve garip birtakım duyguların etkisi altında heyecanlar geçiriyordu. Nihayet onlara:

"Siz uslu durun," dedi. "Ben memurlarla konuşurum!"

Kalabalığın içinden:

"Konuş babacığım, konuş," diye bağırdılar. "Melunları insafa getir!"

Vladimir memurlara yaklaştı. Şabaşkin, başında kasket, ellerini kalçasına dayamış, gururla etrafına bakıyordu. Uzun boylu, şişman, kırmızı suratlı, bıyıklı, elli yaşlarında bir kişi olan ilçe emniyet amiri, Dubrovski'nin yaklaştığını görünce öksürdü ve kısık bir sesle:

"İşte böyle," dedi. "Az önce söylediğim şeyleri size tekrarlıyorum: İlçe mahkemesinin kararı gereğince bundan böyle Kirila Petroviç Troyekurov'a ait bulunuyorsunuz! Bay Şabaşkin burada onun temsilcisidir. Her ne emrederse ona boyun eğiniz! Siz kadınlar, onu bilhassa seviniz ve ona saygı gösteriniz! O size pek düşkündür!"

Bu ince nükte üzerine emniyet amiri bir kahkaha attı. Şabaşkin'le öteki üyeler de onu taklit ettiler. Vladimir öfkesinden köpürüyordu. Zoraki bir soğukkanlılıkla neşeli emniyet amirine sordu:

"Bunun ne demek olduğunu anlamama izin verir misiniz?"

Kurnaz memur:

"Bu şu demektir ki, biz burasını Kirila Petroviç Troyekurov'un mülkiyetine geçirmeye, ilişiği kalmayanların da iyilik ve tatlılıkla buradan defolup gitmelerini ricaya geldik."

"Fakat zannediyorum ki siz, köylülerimden önce bana başvurabilir ve derebeyinden, haklarından vazgeçmesini isteyebilirdiniz?"

Şabaşkin küstah bir bakışla:

"Fakat sen kim oluyorsun?" dedi. "Buranın eski derebeyi Dubrovski oğlu Andrey Gavrilov Allahın emriyle öldü. Biz sizi tanımıyoruz, tanımak da istemiyoruz."

Kalabalıktan bir ses:

"Efendimiz," dedi, "bizim genç beyimiz Vladimir Andreyeviç'tir."

Emniyet amiri korkutucu bir sesle bağırdı:

"Ağzını açmak cesaretini gösteren kimmiş bakayım? Hangi beyden, hangi Vladimir Andreyeviç'ten söz ediyorsunuz? Sizin beyiniz Kirila Petroviç Troyekurov'dur, işittiniz mi, yarmalar?"

Aynı ses:

"Daha da neler!" dedi.

Emniyet amiri:

"Fakat buna isyan derler," diye bağırdı. "Hey muhtar, buraya gel!"

Muhtar ilerledi.

"Benimle konuşmak cesaretini gösteren kimmiş bakayım? Çabuk onu ara bul! Ben onu..."

Muhtar kalabalığa dönerek kimin konuştuğunu sordu. Ama kimse yanıt vermiyordu. Çok geçmeden arka sıralardan bir mırıltı yükseldi, bu mırıltı gittikçe kuvvetlenmeye başladı ve beş dakika içinde korkunç bir uğultu halini aldı. Emniyet amiri sesini alçalttı, onları yatıştırmak istedi. Fakat çiftlik halkı:

"Onun suratına ne bakıyoruz?" diye bağırdı. "Çocuklar, bunları alaşağı edelim!"

Kalabalık kımıldadı. Şabaşkin ve öteki üyeler acele kendilerini koridora attılar ve arkalarından kapıyı sürgülediler. Aynı ses:

"Çocuklar, şunları bağlayalım!" diye bağırdı.

Kalabalık yüklenmeye başladı. Dubrovski:

"Durun aptallar," diye haykırdı. "Nedir bu yaptığınız? Kendinizi de, beni de mahvediyorsunuz! Evlerinize gidin, beni de rahat bırakın! Korkmayınız, çar efendimiz merhametlidir, ben ona yalvarırım, o bizim hakkımızı korur. Biz hepimiz onun çocuklarıyız! Siz ayaklanır, haydutluk etmeye kalkarsanız ondan nasıl koruyuculuk isteyebilirsiniz?"

Genç Dubrovski'nin sözleri, ahenkli sesi, heybetli görünüşü istenilen etkiyi yapmıştı. Çiftlik halkı yatıştı ve dağıldı. Avlu boşaldı. Mahkeme üyeleri evin içinde oturuyorlardı. Nihayet Şabaşkin yavaşça kapıyı açtı, merdiven başına çıktı ve insanı küçülten reveranslarla lütufkâr himayelerinden dolayı Dubrovski'ye teşekkür etmeye koyuldu.

Vladimir onu küçümseyerek dinledi ve yanıt vermedi. Yargıç, sözüne devam ederek:

"İzin verirseniz burada gecelemeye karar verdik," dedi. "Çünkü ortalık kararmıştı. Hem yolda köylüleriniz bize saldırabilir. Konuk salonuna hiç olmazsa biraz ot göndermek lütfunu da bizden esirgemeyin! Sabah olur olmaz evlerimize gideriz."

Dubrovski soğuk bir eda ile:

"Ne isterseniz onu yapınız," yanıtını verdi. "Artık buranın sahibi ben değilim."

Dubrovski bu sözlerden sonra babasının odasına çekildi ve arkasından kapıyı sürgüledi.

VI

DUBROVSKİ kendi kendine:

'İşte böyle,' diye söylendi, 'artık her şey bitti. Daha bu sabah bir köşem, bir lokma ekmeğim vardı. Yarın sabah ise, doğduğum, babamın öldüğü bu evi, babamın ölümüne ve benim sefaletime sebep olana bırakmak zorunda kalacağım.'

Gözleri annesinin portresine takıldı. Ressam, annesini parmaklığa dayanmış bir halde, beyaz bir sabahlık içinde, başında bir gül ile canlandırmıştı. Vladimir: 'Bu portre de aile düşmanımın eline geçecek,' diye düşündü. 'Belki de kırık iskemlelerle beraber ambara atılacak, ya da köpekçilerinin alay konusu olarak sofaya asılacaktır. Annemin yatak odasına, babamın öldüğü odaya, kim bilir belki de Troyekurov'un kâhyası veya harem dairesi yerleşecektir! Hayır, hayır! Kovulduğum şu hazin ev ona da kalmasın!'

Vladimir dişlerini gıcırdattı. Kafasında korkunç birtakım projeler doğuyordu. Memurların sesi ona kadar geliyordu. Onlar evin sahibiymiş gibi davranarak kâh şunu, kâh bunu istiyor ve gamlı düşünceleri arasında genç Dubrovski'nin sinirine dokunuyorlardı. Nihayet her şey sustu.

Vladimir çekmece ve sandıkları açtı. Rahmetli babasının evrakını ayırmaya başladı. Bunların çoğu çiftlik hesaplarından ve çeşitli işlerle ilgili mektuplardan ibaretti. Vladimir bunları okumadan yırttı. Bunların arasında eline "Karımın Mektupları" yazılı bir paket geçti. Vladimir büyük bir heyecanla bunları incelemeye koyuldu. Bunlar T. savaşı zamanında yazılmış ve Kistenevka

köyünden orduya gönderilmişti. Annesi bu mektuplarında sessiz yaşayışını, çiftlik işlerini anlatıyor, nezaketle ayrılıktan şikâyet ediyor ve onu eve, iyi karısının kolları arasına çağırıyordu. Bu mektuplardan birinde küçük Vladimir'in sağlık durumuyla ilgili üzüntülerini anlatıyordu. Bir başkasında ise oğlunun erken filiz veren yeteneklerine seviniyor, onu mutlu ve parlak bir geleceğe aday görüyordu. Vladimir kendini okumaya vermiş, dünyadaki her şeyi unutmuştu. Bütün benliği ile kendini aile mutluluğuna kaptırdığı için vaktin nasıl geçtiğini fark etmemişti. Duvar saati on biri çaldı. Vladimir mektupları cebine koydu, mumu aldı ve odadan çıktı. Memurlar salonda, yerde uyuyorlardı. Masanın üstünde boşalttıkları kadehler duruyor, kuvvetli bir rom kokusu bütün odayı dolduruyordu. Vladimir nefretle bunların yanından geçerek antreye gitti. Kapı kilitliydi. Anahtarı bulamayan Vladimir salona döndü. Anahtarlar masanın üzerinde duruyordu. Vladimir kapıyı açtı ve köşeye sinmiş bir adamla burun buruna geldi. Adamın elinde bir balta parlıyordu. Mumu ona doğru tuttu. Vladimir, demirci Arhip'i tanıdı:

"Burada ne arıyorsun?" diye sordu.

Arhip bir fısıltı ile yanıt verdi.

"Ah Vladimir Andreyeviç, siz misiniz? Çok şükür Allaha, iyi ki elinizde mum varmış!"

Vladimir şaşkın şaşkın ona bakıyordu:

"Buraya niye gizlendin?"

Arhip kekeleyerek, yavaşça yanıt verdi:

"İstedim ki... Şey... Herkesin evde olup olmadığını kontrol etmek istedim de..."

"Peki bu baltanın işi ne?"

"Baltanın işi mi ne? Gece baltasız çıkılır mı hiç? Bu memurlar öyle kötü adamlar ki... dikkat etmek gerek."

"Sen sarhoşsun, baltayı bırak da git uyu!"

"Ben mi sarhoşum? Allah şahidim olsun ki, Vladimir Andreyeviç, ağzıma bir damla bile koymadım. Hem insanın aklına şarap mı gelir? İşitilmiş şey mi bu? Memurların aklına bize sahip olmak, efendimizi çiftliğinden kovmak esmiş. Nasıl da horluyor melunlar! Bir vuruşta hepsini gebertip izlerini yok etmeli."

Dubrovski kaşlarını çattı. Bir süre sustuktan sonra:

"Bana bak, Arhip," dedi, "iş senin anladığın gibi değil! Memurların hiçbir suçu yok. Şu feneri yak da arkamdan gel!"

Arhip, efendisinin elinden mumu aldı, sobanın arkasındaki feneri bulup yaktı. Yavaşça, ikisi birlikte merdivenlerden inerek avlu boyunca yürüdüler. Gece bekçisi demir levhayı çalmaya başladı. Köpekler havladı.

Dubrovski:

"Gece bekçileri kim?" diye sordu.

İnce bir ses yanıt verdi:

"Biziz efendimiz. Vasilisa ve Lukerya."

Dubrovski:

"Evlerinize gidiniz," dedi. "Size gerek kalmadı."

Arhip:

"Artık paydos!" diye mırıldandı.

Kadınlar:

"Teşekkür ederiz velinimetimiz," dediler ve hemen evlerine gittiler.

Dubrovski ilerledi. İki adam yaklaşarak ona seslendi. Dubrovski Anton'la Grişa'nın seslerini tanıdı:

"Siz niçin uyumuyorsunuz?" diye sordu.

Anton:

"Şimdi uykunun sırası mı?" dedi. "Ne günlere kaldık! Kimin aklına gelirdi ki?.."

Dubrovski onun sözünü keserek:

"Yavaş ol," dedi. "Yegorovna nerede?"

Grişa:

"Derebeyi köşkünde," diye yanıt verdi. "Kendi odasında."

"Git onu buraya getir! Sonra evin içindeki bütün adamlarımızı da dışarı çıkar. Evin içinde memurlardan başka canlı kimse kalmasın! Sen de Anton, arabayı koş!"

Grişa gitti, bir dakika sonra da annesiyle beraber döndü. İhtiyar kadın bu gece soyunmamıştı. Memurlardan başka bu gece kimse gözünü yummamıştı.

Dubrovski:

"Herkes burada mı? Evde kimse kalmadı mı?" diye sordu.

Grişa:

"Hayır," dedi. "Memurlardan başka kimse kalmadı."

Dubrovski:

"Saman ya da kuru ot getirin," dedi.

Adamları, ahıra koştular ve kucakları otla dolu döndüler.

"Doldurun şunları merdivenin altına! Hah şöyle! Şimdi çocuklar, ateş verin!"

Arhip feneri açtı. Dubrovski çırayı tutuşturdu. Arhip'e dönerek:

"Dur hele," dedi, "galiba acele ile antrenin kapısını kilitlemiş olacağım! Çabuk koş da kapıyı aç!"

Arhip koridora koştu, kapı açıktı. Yavaşça:

"*Daha da neler*; açacakmışım!" diye mırıldanarak kapıyı kilitledi ve Dubrovski'nin yanına döndü.

Dubrovski çırayı otlara yaklaştırdı. Otlar parladı, bir alev yükseldi ve bütün avluyu aydınlattı. Yegorovna acıklı bir sesle:

"Ah Vladimir Andreyeviç, ne yapıyorsun?" diye bağırdı.

Dubrovski:

"Sen sus," dedi. "Eeee çocuklar, hoşça kalın! Ben gidiyorum. Bakalım Allah ne gösterecek? Yeni efendinizle mutlu olun!"

Dubrovski'nin adamları hep bir ağızdan:

"Babamız, velinimetimiz," diye bağrıştılar, "ölürüz de seni bırakmayız! Biz de seninle beraber geliyoruz."

Araba hazırdı. Dubrovski, Grişa ile arabaya bindi. Adamlarına buluşma yeri olarak Kistenevka koruluğunu gösterdi. Anton beygirleri kamçıladı, araba avludan çıktı.

Rüzgâr esti. Alevler bir dakika içinde bütün evi sardı. Damın üzerinde kızıl bir duman göründü. Camlar çatırdıyor, dökülüyordu. Ateş haline gelen direkler düşmeye başladı. Birdenbire acı bir feryat ve çığlık duyuldu:

"Yanıyoruz! İmdaat, imdaat!"

Zalim bir gülüşle yangını seyretmekte olan Arhip:

"*Daha da neler!*" diye söylendi.

Yegorovna ona:

"Arhipciğim, ne olursun, kurtar şu melunları," diyordu. "Allah sana mükâfatını verir!"

Demirci:

"*Daha da neler!*" dedi.

Tam da o sırada iki katlı pencere çerçevelerini kırmaya çalışan memurlar pencerede göründüler. Ama tam bu sırada çatı, büyük bir gürültüyle çöktü, çığlıklar kesildi.

Çok geçmeden bütün çiftlik halkı avluya dolmuştu. Kadınlar bağrışarak pılı pırtılarını kurtarmaya çalışıyorlardı. Çocuklar, yangını seyrederek zıplıyorlardı. Kıvılcımlar bir ateş fırtınası halinde uçuyor, kulübeler tutuşuyordu.

Arhip:

"Şimdi artık neresi yanarsa yansın vız gelir," diye söylendi. "Herhalde Pokrovskoye'den bunun seyrine doyum olmaz!"

Bu sırada yeni bir olay onun dikkatini çekti: Tutuşmuş olan ahırın damında; nereye atlayacağını şaşırmış bir kedi koşuyordu. Alev yavaş yavaş dört bir yanını sarıyordu. Zavallı hayvan acıklı bir miyavlama ile yardım istiyordu. Çocuklar kedinin bu umutsuz durumuna bakarak gülmekten katılıyorlardı. Demirci Arhip öfke ile onlara çıkıştı:

"Ne gülüyorsunuz şeytan yavruları? Hiç Allahtan korkmuyor musunuz? Allahın bir yaratığı yanıyor da siz seviniyorsunuz, ha!"

Arhip yanmakta olan dama merdiveni dayadı ve kediyi kurtarmaya koştu. Kedi onun niyetini anlamış, minnettar bir çabuklukla Arhip'in kollarına sarılmıştı. Yarı yanmış demirci, kedi ile birlikte aşağı indi. Şaşıran çiftlik halkına dönerek:

"Eeee çocuklar," dedi. "Hoşça kalın. Artık benim burada yapılacak bir işim kalmadı. Hoşça kalın, beni kötülükle anmayın!"

Demirci gitti. Yangın bir süre daha ortalığı kasıp kavurdu. Nihayet söndü. Kor haline gelen ateş yığınları, gecenin karanlığı içinde göz alıcı bir parlaklıkla ışıldıyor, yangından çıkmış Kistenevka köyünün halkı bu ateş yığınları etrafında serseri serseri dolaşıyordu.

VII

YANGIN HABERİ ertesi gün bütün çevreye yayıldı. Herkes bunu başka türlü yorumluyor, çeşitli tahminler ileri sürülüyordu. Bazıları cenaze töreninde sarhoş olan Dubrovski'nin adamlarının dikkatsizlikle evi tutuşturduklarını iddia ediyor; diğer bir kısmı ise yeni ev şerefine fazlaca kaçıran memurları suçlu buluyorlardı. Birçokları da evin, mahkeme üyeleri ve bütün ev halkıyla beraber kendi kendine yandığını ileri sürüyorlardı. Bazıları ise gerçeği anlıyor ve bu korkunç facianın suçlusunun, kin ve öç alma duygularıyla hareket eden Dubrovski olduğunu ileri sürüyorlardı.

Troyekurov hemen ertesi gün yangın yerine gelmiş ve kendisi soruşturma yapmıştı. Emniyet amirinden, ilçe mahkemesi üyelerinden, avukat ve kâtipten başka Vladimir Dubrovski'nin, Yegorovna'nın, çiftlik halkından Grişa ile arabacı Anton'un ve demirci Arhip'in de ne oldukları anlaşılamamıştı. Bütün çiftlik halkı çatı çöktüğü zaman memurların yandığını doğruladılar. Onların yanmış kemikleri de bulundu. Vasilisa ile Lukerya adındaki kadınlar, Dubrovski ile demirci Arhip'i yangından birkaç dakika önce görmüş olduklarını söylediler. Herkesin söylediğine göre, demirci Arhip sağ olup yangının biricik değilse bile herhalde başlıca suçlularından biriy-

di. Dubrovski hakkındaki kuşkular da güçlüydü. Kirila Petroviç bütün bu olup bitenleri uzun uzun vali ...'e yazdı ve yeni bir soruşturma faslı başladı.

Çok geçmeden başka birtakım haberler, merak ve yorumlara yeni bir esin kaynağı oldu. ...'de birtakım eşkıyalar türemiş ve çevreye dehşet saçmaya başlamışlardı. Hükümetin bunlara karşı aldığı önlemler yeterli olmamıştı. Biri ötekinden güzel soygunlar, birbirini kovalıyordu. Ne yollarda, ne de köylerde güvenlik kalmıştı. Eşkıya dolu birkaç troyka, güpegündüz bütün ilin içinde dolaşıyor, yolcuları ve posta arabalarını çeviriyor, köylere iniyor, derebeyi köşklerini yağma edip ateşe veriyordu. Çetebaşı zekâsı, cesareti ve yüce gönüllülüğüyle ün almıştı. Onun üzerine olmayacak şeyler anlatıyorlardı. Dubrovski adı bütün ağızlarda dolaşıyordu. Bu cesurca soygunlara başkasının değil de onun başkanlık ettiğine herkes emindi. Yalnız bir şeye şaşırıyorlardı: Troyekurov'un çiftliği bu soygunların dışında kalıyordu. Eşkıyalar onun ne bir ambarını soymuşlar, ne de bir arabasını çevirmişlerdi. Troyekurov her zamanki gururuyla kendisine yapılan bu ayrı davranışı, bütün il içinde saldığı korkuya ve köylerinde kurduğu eşsiz güvenlik örgütüne yoruyordu. Önceleri komşuları Troyekurov'un bu kibirine kendi aralarında gülmüşler ve davetsiz konukların, çok şey bulabilecekleri Pokrovskoye'yi ziyaret etmelerini her gün beklemişlerdi. Ama en sonunda onlar da Troyekurov'a hak vermek ve haydutların ona karşı anlaşılmaz bir saygı beslediklerini kabul etmek zorunda kalmışlardı. Troyekurov övünüyor, Dubrovski'nin her yeni soygun haberini aldıkça vali ile, emniyet amirleriyle, bölük komutanlarıyla alay

ediyordu. Çünkü Dubrovski bunların elinden her zaman zararsızca kurtulabiliyordu.

Bu arada Troyekurov'un köyündeki kilisenin yortusu* olan ekim ayının biri gelip çatmıştı. Ama bu töreni ve bundan sonraki olayları anlatmaya girişmeden önce okurlarımızı, kendileri için yeni olan ya da hikâyemizin başlarında kısaca anlatılan bazı kimselerle tanıştıralım.

VIII

ŞİMDİYE KADAR kendisinden ancak birkaç kelime ile söz ettiğimiz Kirila Petroviç'in kızının, hikâyemizin kişilerinden biri olduğunu okurlarımız herhalde tahmin etmişlerdir. Anlattığımız olayların geçtiği sıralarda, genç kız on yedi yaşlarında ve güzelliği tam bir gelişme halindeydi. Babası kızını delice seviyordu. Ama, bazen en küçük isteklerini yerine getirmeye çalışarak, bazen de sert, hatta zalim davranışlarıyla kendisini korkutarak ona karşı, yaradılışına uygun biçimde davranıyordu. Kızının bağlılığına emin olmakla beraber hiçbir zaman onun güvenini kazanamamıştı.

Kız, duygu ve düşüncelerini babasından saklamaya alışmıştı. Çünkü bunların nasıl karşılanacağını hiçbir zaman yüzde yüz kestiremezdi. Hiçbir arkadaşı yoktu, yalnızlık içinde büyümüştü. Komşu kızlar, kadınlar Kirila Petroviç'e çok seyrek gelirlerdi. Çünkü alışıldığı üzere, Troyekurov'un konuşma ve eğlenceleri kadınlardan çok erkek arkadaşların bulunmasını gerektirecek bir biçimdeydi. Güzelimiz, babasına eğlenmeye gelen konukların

---

* Bu çeşit yortular, sözü edilen kilisenin, adını taşıdığı işin ya da olayın yıldönümüne rastlayan gün yapılır. *-çev.*

arasına pek seyrek katılırdı. Çoğu XVIII. yüzyıl Fransız yazarlarının yapıtlarından meydana gelen büyük bir kitaplık kızın emrine verilmişti. Ömründe, *Mükemmel Aşçı Kadın* kitabından başka bir şey okumamış olan babası, kitap seçiminde kızına yol gösterecek bir durumda değildi. Pek doğal olarak Maşa, birçok kitap karıştırdıktan sonra, romanlar üzerinde karar kıldı. Böylece bir zamanlar Matmazel Mimi'nin elinde başlamış olan eğitim ve öğrenimini tamamlamış oluyordu. Kirila Petroviç'in Matmazel Mimi'ye büyük bir güveni ve bağlılığı vardı. Bu bağlılık ve dostluğun izleri gizlenemeyecek bir hal aldığı zaman, Kirila Petroviç kızı yavaşça bir başka yurtluğa aşırmak gereğini duymuştu. Matmazel arkasında çok iyi anılar bırakarak ayrılmıştı. İyi yürekli bir kızdı. Kirila Petroviç'in üzerindeki etkisini hiçbir zaman kötü maksatlara kullanmamıştı. Kirila Petroviç'in sık sık değiştirdiği gözdelerden farkı da, en çok bu noktadaydı. Görünüşe göre Kirila Petroviç onu öteki gözdelerinden fazla seviyordu. Matmazel Mimi'nin güney insanlarına özgü çizgiler taşıyan dokuz yaşlarında, kara gözlü, yaramaz çocuğu Kirila Petroviç'in yanında terbiye ediliyor, onun oğlu olarak tanınıyordu. Halbuki bir elmanın yarısı kadar Troyekurov'a benzeyen nice çocuk vardı ki, onun pencereleri önünde oynuyor ve çiftlik halkından sayılıyorlardı.

Kirila Petroviç küçük Saşa'sı için Moskova'dan bir Fransız öğretmen istetmişti. Bu öğretmen anlatmaya başladığımız olayların geçtiği sıralarda Pokrovskoye'ye gelmişti.

Öğretmen, sevimli yüzüyle ve yalın davranışlarıyla Kirila Petroviç'in hoşuna gitmişti. Kirila Petroviç'e bon-

servislerini ve yanında eğitmen olarak dört yıl çalıştığı Troyekurov'un akrabalarından birinin tavsiye mektubunu gösterdi. Kirila Petroviç bütün bunları gözden geçirdi. Hoşuna gitmeyen biricik nokta, Fransız'ın genç oluşuydu. Ama bu hoşa gitmeyiş, zavallı öğretmen unvanı için pek gerekli olan sabır ve tecrübe ile bu güzel kusurun bir arada bulunamayacağı korkusundan ileri gelmiyordu. Troyekurov'un hemen söylemeye karar verdiği, kendine göre başka tereddütleri vardı. Bunun için de Maşa'yı çağırmalarını emretti. (Kirila Petroviç Fransızca bilmezdi, kızı ona çevirmenlik edecekti.)

"Buraya gel, Maşa! Bu mösyöye de ki, pekâlâ, kendisini kabul ediyorum, ama evdeki kızlarıma sarkıntılık etmemek şartıyla... Yoksa bu itoğluite... Bunu kendisine çevir!"

Maşa kızardı. Öğretmene dönerek Fransızca, babasının kendisinden ağırbaşlılık ve dürüst bir davranış beklediğini söyledi.

Fransız, kızın önünde eğildi ve kendisi iltifattan yoksun edilse bile saygı hak etmeye çalışacağı yanıtını verdi. Maşa öğretmenin bu sözlerini kelimesi kelimesine çevirdi. Kirila Petroviç:

"İyi, iyi," dedi. "Ona saygı da, iltifat da gerekli değil. Görevi Saşa'ya bakmak, gramer ve coğrafya öğretmektir. Bunu kendisine çevir!"

Mariya Kirilovna babasının kaba sözlerini yumuşatarak çevirdi. Kirila Petroviç Fransız'ın, kendisine ayrılan odanın bulunduğu daireye gitmesine izin verdi.

Soylu geleneklerine göre terbiye edilmiş olan Maşa, genç Fransız'a hiç aldırış etmemişti. Öğretmen, onun için bir hizmetçi ya da işçi parçasından başka bir şey

değildi. Hizmetçilerle işçiler onun gözünde erkek bile sayılamazlardı. Genç kız Mösyö Deforj üzerinde bıraktığı etkinin farkında olmadığı gibi, genç öğretmenin sıkılganlığını, titreyişini, sesindeki değişimi de fark etmedi. Sonraları genç kız, birkaç gün üst üste öğretmenle oldukça sık karşılaştı ise de, onu incelemeye yaraşır görmedi. Hiç umulmadık bir biçimde onun hakkında yepyeni bir izlenim edindi.

Alışıldığı üzere Kirila Petroviç'in evinde birkaç ayı beslenir ve Pokrovskoye derebeyinin başlıca eğlencelerinden birini de bunlar oluştururdu. Ayılar yavru iken her gün konuk salonuna getirilir, Kirila Petroviç bunları kedilerle, köpek yavrularıyla dövüştürerek saatlerce vakit geçirirdi. Yavrular biraz büyüyünce gerçek bir dövüş beklemek üzere zincire vurulurlardı. Bazen ayılar köşkün pencereleri önüne getirilir, çiviler çakılı, boş bir şarap fıçısını onlara doğru yuvarlarlardı. Ayı ilkin bu fıçıyı koklar, sonra da yavaşça ayağı ile iter ve pek doğal olarak ayağı acırdı. Bu acıdan öfkelenen ayı, bu sefer daha büyük bir kuvvetle fıçıyı iter ve daha büyük bir acı duyardı. Ayı öfkesinden kudurma derecesine gelir ve büyük bir homurtu ile yine şarap fıçısına saldırırdı. Bu hal, zavallı hayvanı deliye döndüren bu şarap fıçısı ortadan kaldırılıncaya kadar sürüp giderdi. Bazen de bir çift ayıyı arabaya koşarlar, konukları zorla bu arabaya bindirerek arabayı başıboş bırakırlardı. Ama Kirila Petroviç'in en güzel eğlencesi şuydu:

Aç bir ayı boş bir odaya kapatılır, bir iple de duvardaki halkaya bağlanırdı. Ayının bağlı olduğu ipin uzunluğu, hemen hemen odanın uzunluğu kadar olurdu; öyle ki, odanın ancak karşı köşelerinden biri korkunç cana-

varın saldırısından uzak kalabilirdi. Âdet olduğu üzere eve yeni gelenleri bu odanın kapısına kadar getirirler, ansızın ayının yanına itiverirler, kapıyı da üstüne kilitlerler ve mutsuz kurbanı canavarla baş başa bırakırlardı. Zavallı konuk, kanlar içinde, üstü başı paramparça, kendisini ayının yetişemediği köşeye atar, ama bazen iki adım ötede homurdanan, sıçrayan, iki ayağı üstüne kalkan ve boyuna saldıran, ısırmak isteyen yırtıcı hayvanla üç saat karşı karşıya duvara yapışmış bir halde durmak zorunda kalırdı. İşte Rus derebeyinin soylu eğlenceleri bunlardı.

Öğretmenin gelişinden birkaç gün sonra Troyekurov onu anımsadı ve ayının bulunduğu odaya konuk etmeyi tasarladı. Bu maksatla bir sabah öğretmeni yanına çağırttı ve onu karanlık koridorlardan geçirdi. Birdenbire yan kapılardan biri açıldı, iki uşak Fransız'ı içeri itiverdiler, kapıyı da üstüne kilitlediler. Aklını başına toplayan öğretmen, bağlı ayıyı gördü. Ayı uzaktan konuğu koklayarak homurdanmaya başladı, birdenbire arka ayakları üzerine kalkarak ileri yürüdü. Fransız şaşırmadı, kaçmadı, ayının saldırışını bekledi. Ayı yaklaşınca, cebinden küçük bir tabanca çıkardı ve aç hayvanın kulağına dayayarak ateş etti. Ayı yere yuvarlandı. Herkes koşuştu, kapılar açıldı. Kirila Petroviç yaptığı şakanın böyle bitmesine şaşırmış bir halde odadan içeri girdi.

Kirila Petroviç bütün bu olup bitenler hakkında kendisine mutlaka açıklama yapılmasını istiyordu: Böyle bir oyun hazırlandığını Deforj'a kim haber vermişti. Yahut onun cebinde dolu bir tabancanın ne işi vardı? Maşa'yı çağırttı. Maşa koşarak geldi ve babasının sorularını Fransız'a çevirdi. Deforj verdiği yanıtta:

"Benim ayıdan falan haberim yoktu," dedi. "Ama taşıdığım unvan gereğince bağışlanma isteyemeyeceğim bir hakarete katlanmak niyetinde olmadığım için yanımda daima tabanca taşırım."

Maşa hayretle öğretmene baktı ve söylediklerini Kirila Petroviç'e aktardı. Kirila Petroviç hiçbir yanıt vermedi, sadece ayıyı dışarı çıkarmalarını ve derisini yüzmelerini emretti. Sonra da kendi adamlarına dönerek:

"Aferin herife be!" dedi. "Hiç korkmadı, vallahi hiç korkmadı."

O gün birdenbire Deforj'a kanı ısındı, bir daha da onu denemeye kalkışmadı.

Ama bu olay Mariya Kirilovna üzerinde daha büyük bir etki yaptı. Genç kızın hayal evi altüst olmuştu: Önünde ölü bir ayı yatıyor, ayının başucunda da Deforj, soğukkanlılıkla ayakta durmuş, kendisiyle sakin sakin konuşuyordu. Kız, cesaret ve gururun yalnız bir tabakanın elinde olmadığını gördü ve o günden beri de genç öğretmene, saatten saate artmakta olan bir saygı beslemeye başladı. Aralarında bir ilişki kuruldu. Maşa'nın çok güzel bir sesi ve büyük bir müzik yeteneği vardı. Deforj, kıza da ders vermek önerisiyle karşılaştı. Bütün bunlardan sonra Maşa'nın, henüz bunu kendi kendine bile itiraf etmediği halde öğretmene âşık olduğunu okurlarımız anlamakta zorluk çekmemişlerdir.

IX

YORTU ARİFESİNDE konuklar akın etmeye başladılar. Bunlardan bir kısmı derebeyi köşküne ve bu köşke bağlı pavyonlara, bir kısmı kâhyaların dairelerine, bir kısmı

da papaza konuk edildiler. Bazıları ise zengin köylü evlerine indiler. Tarlalar atlarla, avlu ve ahırlar ise çeşitli arabalarla doldu. Sabahın dokuzunda sabah duası çanları çalındı. Bütün konuklar Kirila Petroviç tarafından yaptırılan ve her yıl verdiği hediyelerle süslenen taş kiliseye doğru yollandılar. Dua için gelen hatırlı konuklar öylesine çoktu ki, sıradan köylüler kiliseye sığamadılar ve kilisenin sahanlığı ile parmaklık dışında kaldılar. Ayine başlamıyor, Kirila Petroviç'i bekliyorlardı. Troyekurov altı atlı bir araba ile geldi ve arkasında Mariya Kirilovna olduğu halde, yerine geçip kuruldu. Kadın erkek bütün gözler genç kıza çevrildi. Erkekler kızın güzelliğine hayran oluyor, kadınlarsa dikkatle tuvaletini gözden geçiriyorlardı. Ayin başladı. Koro mihrapta ilahi okuyordu. Kirila Petroviç de bunlara katılıyor, sağına soluna bakmadan dua ediyordu. Zangoç yüksek sesle bu *tapınağın yapıcısının* da adını anarken, gösterişli bir alçakgönüllülükle yere kapandı.

Ayin bitti. Haça ilk yaklaşan Kirila Petroviç oldu. Herkes onun ardından yürüdü. Sonra komşuları saygılarını sunmak üzere kendisine yaklaştılar. Kadınlar Maşa'nın etrafını aldı. Kirila Petroviç kiliseden çıkarken oradakilerin hepsini öğle yemeğine çağırdı, arabasına bindi ve evine gitti. Ötekiler de arabalarıyla onun peşinden gittiler. Odalar konuklarla doldu. Her dakika yeni yeni kişiler içeri giriyor ve ev sahibine yaklaşmada güçlük çekiyorlardı. Modası geçmiş, pahalı ve eski tuvaletler giymiş bayanlar, uygun bir biçimde yarım daire halinde oturmuşlardı. Hepsi de inci ve pırlanta içindeydiler. Erkekler votka ve havyarın başına üşüşmüş, gürültülü seslerle aralarında konuşuyorlardı. Salonda

seksen kişilik bir yemek masası hazırlanıyordu. Hizmetçiler gidip geliyor, şişe ve sürahileri yerleştiriyor, sofra örtülerini düzeltiyorlardı. Nihayet kâhya yemeğin hazır olduğunu haber verdi. Sofraya ilk oturan Kirila Petroviç oldu. Onun arkasından bayanlar harekete geçti ve bir çeşit yaş sırası gözeterek azametle yerlerine kuruldular. Genç kızlar, ürkek bir keçi sürüsü gibi birbirlerine sokularak yan yana oturdular. Erkekler onların karşısında yer aldılar. Öğretmen, masanın dibinde, küçük Saşa'nın yanına oturdu.

Hizmetçiler tabakları rütbe sırasına göre dağıtmaya başladılar. Tereddüde düştükleri zaman da, hemen hemen hiç yanılmadan, Lafaterce tahminlerle işin içinden çıkıyorlardı. Tabak ve kaşık şıngırtıları konukların gürültülü konuşmalarına karışıyordu. Kirila Petroviç şölen sofrasını neşe ile süzüyor ve konukseverliğin verdiği mutluluğun zevkini sürüyordu. Bu sırada üç çift beygir koşulu bir fayton avluya girdi. Ev sahibi:

"Bu da kim ola?" diye sordu.

Birkaç ses birden:

"Anton Pafnutiç," diye yanıt verdi.

Kapılar açıldı ve değirmi yüzlü, gerdanı üç kat, elli yaşlarında, şişman bir kişi olan Anton Pafnutiç Spitsin, yerlere kadar eğilerek, gülümseyerek, özür dilemeye hazır bir tavırla yemek salonundan içeri girdi. Kirila Petroviç:

"Takım getirin!" diye bağırdı, sonra Anton Pafnutiç'e dönerek:

"Rica ederim buyurunuz, oturunuz Anton Pafnutiç," dedi. "Sonra bunun ne anlama geldiğini bize anlatsanıza kuzum: Ayinime gelmediniz, yemeğe geç kaldınız! Bu,

hiç de senin karakterine uymuyor: Sen hem dini bütün bir adamsın, hem de boğazına düşkünsün!"

Anton Pafnutiç, peçetesini kaftanının iliğine geçirirken yanıt verdi:

"Suçluyum, Kirila Petroviç, suçluyum! Erkenden yola çıkmıştım. Daha on dört verst yol almaya fırsat bulmadan birdenbire ön tekerleğin çemberi ikiye ayrılmasın mı? Elden ne gelir! Bereket versin köy yakındı. Gidinceye, demirciyi arayıp buluncaya ve bu işleri yoluna koyuncaya kadar tam üç saat geçti. Kestirme yoldan, Pokrovskoye ormanından geçmeye cesaret edemedim. Dolambaçlı yoldan geldim."

Kirila Petroviç onun sözünü keserek:

"Cesur olmadığını biliyoruz ama korkmak için de neden yoktu!" dedi.

"Nasıl, korkmak için neden mi yoktu? Ya, Dubrovski'yi unutuyor musun? İnsan onun eline bir düşmeyegörsün! O az buz bir herif değil, kimseyi elinden kaçırmaz. Hele beni eline bir geçirse iki kez derimi yüzmeye kalkar!"

"Sana böyle farklı davranması neden gerekiyormuş?"

"Aman efendim Kirila Petroviç, ne demek neden gerekiyormuş? Rahmetli Andrey Gavriloviç'in mahkemesini unuttunuz mu? Efendimizin gönlünü hoş etmek... Şey yani elimi vicdanıma koyarak Dubrovskilerin hiçbir hakları olmadığı halde, sadece efendimizin lütufları sayesinde Kistenevka'ya sahip olduklarına dair doğruluk adına tanıklıkta bulunan ben değil miydim? Rahmetli (nur içinde yatsın) benimle kozunu paylaşacağını söylemişti. Galiba oğlu babasının sözünü yerine getirecek. Bugüne kadar Allah korudu. Şimdiye kadar topu topu

bir ambarımı soydu, Allah vere de malikâneme kadar gelmeseler!"

Kirila Petroviç:

"Malikânene gelirlerse işte o zaman keyiflerine diyecek yok; kırmızı çekmece tıklım tıklım dolu."

"Ne gezer dostum Kirila Petroviç? Bir zamanlar doluydu ama şimdi tamtakır oldu."

"Bırak şu palavraları Anton Pafnutiç! Biz hepsini biliyoruz; senin ne masrafın var ki? Evde yoksul bir yaşayış sürüyorsun! Kimseleri evine çağırmıyorsun, mujiklerini soyup soğana çeviriyorsun! Ha babam, yalnız küpe istif etmesini biliyorsun!"

Anton Pafnutiç gülümseyerek:

"Çok şakacısınız Kirila Petroviç," diye mırıldandı. "Halbuki inan olsun ki yoksul düştük."

Anton Pafnutiç ev sahibinin bu derebeyce şakasını yağlı bir börek lokmasıyla sineye çekmişti.

Kirila Petroviç onu kendi haline bırakarak ilk kez kendisine konuk gelen ve masanın öbür ucunda, öğretmenin yanında oturmakta olan emniyet amirine döndü:

"Eeee, bay emniyet amiri, hiç olmazsa siz Dubrovski'yi yakalayabilecek misiniz?"

Emniyet amiri ürktü, eğildi, gülümsedi, kekeledi, nihayet:

"Gayret edeceğiz efendimiz," dedi.

"Hımın... Gayret edeceğiz... Bir hayli zamandır gayret ediliyor ama bir yararı görülmüyor. Hem doğrusunu isterseniz herifi ne diye tutmalı? Dubrovski'nin haydutluğu emniyet amirlerinin işine gelir. Takip masrafı, araba parası, soruşturma falan filan derken haydi paralar cebe. Böyle bir velinimeti ortadan nasıl kaldırırsın? Doğru değil mi?"

Emniyet amiri büyük bir şaşkınlık içinde:

"Çok doğru söylüyorsunuz efendim," yanıtını verdi.

Konuklar kahkahayı bastı. Kirila Petroviç:

"Bu delikanlıyı doğruluğu için severim," dedi. "Ama şu bizim ölen emniyet amiri Taraş Alekseyeviç'e acıyorum doğrusu. Adamcağızı yakmasaydılar bizim buralar daha rahat olurdu. Dubrovski'den ne haber? Son kez onu nerede görmüşler acaba?"

Kalın bir kadın sesi:

"Evimde, Kirila Petroviç. Geçen salı günü evimde öğle yemeği yedi."

Bütün gözler Anna Savişna Glebova'ya çevrildi.

Oldukça basit, dul bir kadın olan Anna Savişna neşesiyle, iyi yürekliliğiyle kendini herkese sevdirmişti. Oradakiler merakla kadının anlatacağı hikâyeyi dinlemeye hazırlandılar.

"Üç hafta önce Vanyuşa'ma para göndermek üzere kâhyamı postaneye yollamıştım. Gerçi oğlumu şımartmam, aslında istesem de onu şımartacak durumda değilim. Ama bir hassa subayının iyi yaşamak zorunda olduğunu siz de takdir edersiniz. Ben de elden geldiği kadar gelirimi Vanyuşa ile paylaşıyorum. İşte ona iki bin ruble göndermiştim. Gerçi Dubrovski birkaç kez hatırıma gelmemiş değildi, ama kendi kendime 'Kasaba yakın' diyordum. 'Şunun şurasında yedi verstlik bir yol, Allahın izniyle bir şeycik olmaz.' Bir de ne göreyim, akşama kâhya sararmış, üstü başı parça parça olmuş bir halde yaya olarak gelmesin mi? 'Eyvah,' dedim, 'ne oldu? Bu ne hal?' Kâhya, 'Hiç sorma Anna Savişna,' dedi. 'Haydutlar soydu. Az kalsın beni de öldürüyorlardı. Dubrovski'nin kendisi de oradaydı. Beni asmak istedi, ama nedense acı-

dı ve bıraktı. Buna karşılık atımı, arabamı, her şeyimi aldı.' Ben kendimden geçmiştim. Aman Allahım, şimdi Vanyuşa'mın hali ne olacaktı? Yapılacak hiçbir şey yoktu. Oğluma bir mektup yazdım, olanı biteni anlattım ve kuru bir hayır dua göndermekle yetindim. Aradan bir iki hafta geçti. Bir gün ansızın avluma bir fayton girdi. Bir general, benimle görüşmek istiyormuş. Buyursun, dedim. Yanıma, Kulnev'in portresini andıran esmer yüzlü, siyah saçlı, sakallı bıyıklı, otuz beş yaşlarında bir adam girdi. Kendisini rahmetli kocam İvan Andreyeviç'in dostu ve meslek arkadaşı diye tanıttı. Yolu bu taraflara düşmüş, benim de burada oturduğumu biliyormuş, tabii arkadaşının dul karısını çiğneyip geçemezmiş... Ben kendisini elimden geldiği kadar ağırladım. Şuradan buradan konuşmaya başladık. Nihayet sıra Dubrovski'ye geldi. Başıma geleni ona da anlattım. General çatındı: 'Garip şey,' dedi. 'Benim işittiğime göre Dubrovski her önüne geleni değil yalnız zenginleri soyarmış. Hatta bunu yaparken de zenginin bütün parasını almaz, yarısını kendisine bırakırmış. Adam öldürdüğünü ise hiç duymadım. Sakın bunda bir yalan olmasın? Lütfen kâhyanızı çağırtır mısınız?' Kâhyayı çağırmaya gittiler, geldi. Generali görür görmez donakaldı. General ona: 'Dubrovski seni nasıl soydu, nasıl asmak istedi? Kuzum şunu anlatsana!' dedi. Kâhyam titremeye başladı ve generalin ayaklarına kapandı: 'Suç işledim, yalan söyledim, beni affedin!' dedi. General: 'Mademki öyledir,' dedi, 'o halde bu iş nasıl olduysa lütfen hepsini bayana anlat. İşte ben de dinliyorum!' Kâhyam bir türlü kendine gelemedi. General sözüne devam ederek: 'Haydi anlatsana,' dedi, 'Dubrovski ile nerede karşılaştın?' 'Çif-

teçamlarda babacığım. Çifteçamlarda!' 'Dubrovski sana ne dedi?' 'Kimin adamısın, nereye ve ne için gidiyorsun, diye sordu.' 'Peki, sonra?' 'Sonra, mektup ve paraları benden istedi.' 'Peki, ya sonra?' 'Mektupla paraları ona verdim.' 'Bunun üzerine o ne yaptı?' 'Suçluyum, affedin!' 'Peki, o ne yaptı canım?' 'Mektupla paraları geri verdi: Haydi güle güle git, bunları postaya ver, dedi.' 'Sonra?' 'Babacığım, suçluyum.' General korkutucu bir tavırla: 'Ben sana gösteririm,' dedi, 'siz de hanımefendi bu sahtecinin sandığını aramalarını emredin, bu herifi de bana teslim edin, kendisine iyice bir ders vereyim! Şunu biliniz ki Dubrovski de bir hassa subayıydı, bir arkadaşına fenalık etmek istemez!' Bu zatın kim olduğunu anlamıştım. Onunla konuşacak bir şeyim yoktu. Arabacılar kâhyayı, faytonun arabacı yerine bağladılar. Paralar bulundu. General öğle yemeğini bende yedi ve hemen kalkıp gitti; giderken kâhyamı da götürdü. Kâhyamı ertesi gün ormanda, soyulup soğana çevrilmiş bir halde bir meşe ağacına bağlı olarak buldular."

Herkes, hele genç kızlar Anna Savişna'nın anlattıklarını sessizce dinlediler. Hayal gücü fevkalade geniş olan ve Radcliffe'in esrarlı korku öyküleriyle hayli beslenen Mariya Kirilovna başta olmak üzere bunlardan çoğu Dubrovski'nin kişiliğinde romantik bir kahraman görüyor ve için için onun iyiliğini istiyorlardı. Kirila Petroviç:

"Anna Savişna," dedi, "sana gelenin Dubrovski'nin kendisi olduğunu sanıyorsan çok aldanıyorsun. Sana gelenin kim olduğunu bilmem ama, herhalde Dubrovski olmasa gerek."

"Yolları kesen, geleni geçeni çevirip soyan Dubrovski değil de kimdir?"

"Orasını bilmem ama, herhalde Dubrovski değildi. Ben onun çocukluğunu bilirim. Saçlarının kararıp kararmadığını bilmem ama küçükken kıvırcık, sarı saçlı bir çocuktu. Yalnız şunu kesin olarak bilirim ki, Dubrovski Maşa'mdan beş yaş büyüktür. Doğal olarak şimdi 35'inde değil de 23'ünde olması gerektir."

İlçe emniyet amiri:

"Tümüyle buyurduğunuz gibi," dedi. "Cebimde Vladimir Dubrovski'nin eşkâli var. Onun 23 yaşında olduğu burada açıkça yazılıdır."

Kirila Petroviç:

"Öyle mi?" dedi. "Bari şunu okuyuver de biz de işitelim. Onun eşkâlini öğrenmek fena bir şey olmayacak. Bir yerde gözümüze ilişecek olursa herifi kaçırmamış oluruz."

Emniyet amiri cebinden oldukça kirli bir kâğıt çıkardı, açtı, önem vererek ve yüksek sesle okumaya başladı:

"Ona mensup çiftlik halkının anlattıklarına göre Vladimir Dubrovski'nin tespit edilen eşkâlidir: Yaş 23, boy orta, yüz düzgün, sakal tıraş edilmemiş, gözler ela, saç kumral, burun çekme, başkaca ayırt edici belirtisi yoktur."

Kirila Petroviç sordu:

"Hepsi bu kadar mı?"

Emniyet amiri kâğıdı katlayarak:

"Hepsi bu kadar," karşılığını verdi.

"Kutlarım bay emniyet amiri. Hey gidi kâğıt, hey! Bu eşkâle göre siz Dubrovski'yi zor bulursunuz! Orta boylu az mı insan var? Kumral saç, çekme burun, ela gözler kimde yok! Korkmadan bahse girebilirim ki, üç saat durmadan Dubrovski ile konuşursun da kiminle konuştu-

ğunun farkında olmazsın. Diyecek yok doğrusu, şu memurlar akıllı insanlar vesselam."

İlçe emniyet amiri kâğıdı usulca cebine koydu ve sessizce lahanalı kaz kızartmasını atıştırmaya başladı. Bu arada hizmetçiler birkaç sefer konukları dolaşarak her birinin kadehini doldurmak fırsatını buldular. Birkaç şişe Gorski ve Tsimlanask şarabı patlatıldı ve seve seve şampanya yerine kabul edildi. Yüzler kızarmaya başladı. Konuşmalar daha canlı, daha birbirini tutmaz, daha neşeli bir hal aldı. Kirila Petroviç sözüne devam ederek:

"Hayır," dedi. "Biz artık Taraş Alekseyeviç gibi bir ilçe emniyet amirini bir daha göremeyiz! Bu adam hiç de kör ve sersem bir adam değildi. Yazık ki adamcağızı yaktılar. Yoksa çetedekilerden biri bile elinden kurtulamazdı. Son kişisine kadar hepsini enselerdi. Hatta Dubrovski bile elinden kaçamaz, rüşvetle de postu kurtaramazdı. Taraş Alekseyeviç parayı almasına alırdı ama onu yine bırakmazdı. Rahmetlinin âdeti böyleydi. Ben başka çare göremiyorum, bu işe benim de karışmam, adamlarımla haydutların peşine düşmem gerekecek, ilk ağızda yirmi kişi göndereceğim, varsın bunlar haydutların bulunduğu koruluğu bir temizlesinler. Adamlarım korku nedir bilmez; her biri bir başına bir ayının üzerine gider, haydutlardan yılmazlar."

Bu sözler üzerine kıllı dostunu, bir zamanlar kendisinin de kurbanı olduğu bazı şakaları hatırlayan Anton Pafnutiç sordu:

"Ayınız nasıl, Kirila Petroviç?"

Kirila Petroviç:

"Allah geri kalanlara uzun ömürler versin," dedi. "Mişa düşman kurşunuyla şerefli bir ölümle öldü." Kiri-

la Petroviç, Deforj'u göstererek, "İşte onun galibi," dedi. "Benim Fransız'ımdan ibret al, o senin intikamını da aldı –affına mağruren– anımsarsın ya?"

Anton Pafnutiç başını kaşıyarak:

"Nasıl anımsamam?" dedi. "Çok iyi anımsıyorum. Demek Mişa öldü ha? Vallahi yazık oldu şu Mişa'ya! Ne maskara, ne akıllı bir hayvandı! Böyle bir ayıyı bir daha bulamazsın! Mösyö onu niçin öldürdü?"

Kirila Petroviç, büyük bir memnuniyetle Fransız'ının kahramanca davranışını anlatmaya koyuldu. Çünkü kendisini çevreleyen her şeyle övünmek gibi mutlu bir yeteneği vardı. Konuklar Mişa'nın ölümü hikâyesini dikkatle dinliyor ve konuşma konusunun kendi cesareti olduğundan kuşku bile etmeksizin rahat rahat yerinde oturan yaramaz öğrencisine ahlak öğütleri veren Deforj'u şaşkın şaşkın süzüyorlardı.

Aşağı yukarı üç saatten beri süren öğle yemeği sona erdi. Ev sahibi peçetesini masanın üstüne koydu. Hepsi ayağa kalktı ve kahve ile kâğıt oyununun kendilerini beklediği konuk salonuna yürüdüler. Yemek odasında pek şatafatlı bir biçimde başlayan içkiye, burada devam olunacaktı.

X

AKŞAMIN YEDİSİNE DOĞRU konuklardan bazıları gitmek istediler ama punçla neşelenen ev sahibi, kapıların kilitlenmesini emretti ve ertesi sabaha kadar kimseyi evden dışarı bırakmayacağını bildirdi. Az sonra müzik başladı. Salon kapıları açıldı, balo başlamış bulunuyordu. Ev sahibi ve yakınları bir köşeye kurulmuş, arka arkaya

kadehleri yuvarlıyor, gençlerin neşesini seyrediyorlardı. Yaşlı kadınlar kâğıt oynuyorlardı. Uhlan tugaylarından birinin karargâh kurmadığı her yerde olduğu gibi burada da kavalyeler damlardan daha azdı, bu işe yarayan bütün erkekler paylaşılmıştı. Öğretmen hepsinin içinde kendini gösteriyor, herkesten iyi dans ediyordu. Bütün kızlar onu seçiyor, onunla vals yapmayı çok rahat ve kolay buluyorlardı. Deforj birkaç sefer de Mariya Kirilovna ile dans etti. Genç kızlar, arkalarından alaycı düşünceler ileri sürdüler. Nihayet gece yarısına doğru yorgun ev sahibi, dansı durdurdu, akşam yemeğini getirmelerini emretti. Kendisi ise yatmaya gitti.

Kirila Petroviç'in yokluğu meclise daha büyük bir canlılık ve serbestlik verdi. Kavalyeler damlarının yanına oturmak cesaretini gösterdiler: Genç kızlar gülüşüyor ve komşularıyla fısıldaşıyorlar, kadınlar masa başında, karşıdan karşıya yüksek sesle konuşuyorlardı. Erkekler içiyor, tartışıyor ve kahkaha ile gülüyorlardı. Bir sözcükle akşam yemeği fevkalade neşeli geçti ve birçok tatlı anılar bıraktı.

Yalnız bir kişi bu genel sevince ortak olmamıştı: Anton Pafnutiç somurtarak, sessizce yerinde oturmuş, dalgın dalgın yemek yemiş ve pek düşünceli bir tavır takınmıştı.

Eşkıya hikâyeleri onun sinirlerini çok bozmuştu. Anton Pafnutiç'in eşkıyalardan korkması için yeter nedenler bulunduğunu yakında göreceğiz.

Anton Pafnutiç Allahı şahit göstererek kırmızı kutunun boş olduğunu söylerken, ne yalan söylemiş ne de günaha girmişti. Kırmızı kutu gerçekten de boştu. Bir zamanlar bu kutuda saklanan paralar şimdi Anton Pafnutiç'in koynunda duran meşin bir keseye aktarıl-

mıştı. Kimseye güvenememek duygusunu ve sonsuz korkusunu ancak böyle önlemlerle yenebiliyordu. Bir başkasının evinde gecelemek zorunda kalan Anton Pafnutiç, kendisine evin ücra bir köşesinde, hırsızların kolayca girebileceği yerde bir oda vermelerinden korkuyordu. Gözleriyle etrafta güvenilir bir arkadaş aradı, nihayet Deforj'u seçti. Deforj'un kuvvet ifade eden dış görünüşü, hele –zavallı Anton Pafnutiç'in titremeden anımsayamadığı– ayı ile karşılaşmasında gösterdiği cesaret, onu seçmesine neden olmuştu. Sofradan kalktıkları vakit, Anton Pafnutiç öksürerek ve yutkunarak genç Fransız'ın etrafında dönmeye başladı. Nihayet derdini anlattı:

"Hımm... Şey... Mösyö... odanızda gecelememe izin verir misiniz? Çünkü, efendim söyleyeyim..."

Saygıyla eğilen Deforj sordu:

*"Que dsire monsieur?"**

"Hay Allah layığını versin Mösyö, sen hâlâ Rusça konuşmasını öğrenmemişsin! *Jö vö, mua, şe vu kuşe*** anladın mı?"

Deforj:

"Monsieur, trés volontiers," yanıtını verdi, *"veuillez donner des ordres en consquence."****

Fransızca bilgisinden fevkalade memnun olan Anton Pafnutiç hemen gerekli emirleri vermeye koştu.

Konuklar, aralarında vedalaşmaya başladılar. Herkes kendisine ayrılan odaya çekildi. Anton Pafnutiç ise öğretmenle birlikte onun dairesine gitti. Gece karanlıktı. Deforj yolu bir fenerle aydınlatıyordu. Anton Pafnutiç paralarının

---

* (*Fr.*) "Bir emriniz mi var, Mösyö?" –*çev.*

** "Odanızda yatmak istiyorum." anlamına gelir. –*çev.*

*** (*Fr.*) Memnuniyetle efendim. Bu konuda gereken emirleri lütfen verir misiniz? –*çev.*

hâlâ yanında bulunduğundan emin olmak için, zaman zaman, koynunda saklı bulunan keseyi göğsüne bastırarak, oldukça cesur adımlarla onun arkasından yürüyordu.

Öğretmen, dairesine gelince mumu yaktı, ikisi de soyunmaya başladılar. Bu arada Anton Pafnutiç kilitleri ve pencereleri gözden geçirerek odada dolaşıyor ve başını kendisini pek de kandırmayan bu gözden geçirme sırasında sallıyordu. Kapı yalnız bir sürgü ile kapanıyordu, pencereler ise tek katlıydı. Bunu Deforj'a şikâyet etme girişiminde bulundu ama, Fransızcadaki bilgisi böyle karışık bir işi anlatacak bir durumda değildi. Fransız onu anlamadı. Anton Pafnutiç de şikâyetinden vazgeçmek zorunda kaldı. Yatakları karşı karşıya yapılmıştı. İkisi de yattılar. Öğretmen mumu söndürdü.

Anton Pafnutiç Rusça, söndürüyorum* fiilinin kafasını gözünü yaran Fransızca bir çekimiyle bağırdı:

"*Purkua vu tuşe, purkua vu tuşe,* ben karanlıkta *dormir*** yapamam."

Deforj, Anton Pafnutiç'in sözlerini anlamadı, ona iyi geceler diledi.

Anton Pafnutiç Spitsin yorganına sarınarak homurdandı:

"Melun gâvur, sanki söndürmesi farzdı. Bu kendisi için daha fena oldu. Ben ışıksız uyuyamam... *Mösyö, Mösyü, jö vö avek vu parle?*"***

---

* Rusça *tuşit* kelimesi söndürmek demektir. Fransızca *toucher* (Tuçe) kelimesi, dokunmak, ilişmek, temas etmek anlamlarına gelir. Anton Pafnutiç Fransızca "Niçin söndürüyorsunuz?" demek isterken, Rusça *tuşit* kelimesiyle Fransızca toucher kelimesini birbirine karıştırarak "Niçin dokunuyorsunuz?" demiş oluyor. *-çev.*

** *(Fr.)* "Uyumak." *-çev.*

*** Orijinal metinde de Rusça harflerle yazılmıştır. "Mösyö Mösyö, sizinle görüşmek istiyorum" anlamına gelir. *-çev.*

Fakat Fransız yanıt vermiyordu. Kısa bir zaman sonra da horlamaya başladı. Anton Pafnutiç:

'Uyuyor kerata Fransız,' diye düşündü. 'Halbuki uyumak benim aklıma bile gelmiyor. Tetikte bulunmak gerek! Hırsızlar açık kapıdan veya pencereden girseler bu keratayı topla bile uyandırmak mümkün olmaz!'

"Mösyö! Hey mösyö! Seni Mösyö gibi şeytanlar alsın!"

Anton Pafnutiç sustu. Yorgunluk, şarabın verdiği ağırlık yavaş yavaş korkaklığını bastırmıştı. Uyuklamaya başladı. Çok geçmeden derin bir uykuya daldı.

Tuhaf bir uyanış onu bekliyormuş. Uykusu arasında birinin, yavaşça gömleğinin yakasından tutup sarstığını hissetti. Anton Pafnutiç gözlerini açtı. Karşısında, sonbahar sabahının solgun ışıkları altında Deforj'u gördü. Fransız bir elinde küçük bir tabanca tutuyordu. Öteki eliyle de şu ünlü keseyi açmaya çalışıyordu. Anton Pafnutiç taş kesildi. Titrek bir sesle:

"*Kes kö se Mösyö, kes kö se?*" diye sordu.*

Öğretmen temiz bir Rusça ile:

"Yavaş ol, sesini kes!" yanıtını verdi. "Sus, yoksa mahvolduğun gündür. Ben Dubrovski'yim."

XI

ŞİMDİ DE OKURLARIMIZDAN, bundan önce olup biten ancak henüz anlatmak fırsatını bulamadığımız, hikâyemizin son olaylarını açıklamamıza izin vermelerini rica ederiz.

Yukarıda sözünü ettiğimiz menzilinde, menzil amirinin evinde bir köşede bir yabancıyı ya da halktan

* "Bu ne demek Mösyö, bu ne demek?" anlamına gelir. *-çev.*

birini andıran, yani posta arabalarında kendisine önem verilmeyen, sessiz ve sabırlı bir yolcu oturuyordu. Üstü açık faytonu (brıçka) avluda duruyor ve yağlanmayı bekliyordu. Arabanın içinde küçük bir bavul vardı. Bunun dış görünüşü, içinin pek de zengin olmadığını gösteriyordu. Yolcu ne bir çay, ne de bir kahve istiyor, pencereden dışarısını seyrederek bölmenin ötesinde oturan menzil amirinin karısını fena halde sinirlendirecek biçimde ıslık çalıyordu. Kadın yarım sesle:

"Bu ıslıkçı da nereden başımıza musallat oldu?" diye söyleniyordu. "Amma da ıslık çalıyor, melun gâvur, inşallah geberir!"

Menzil amiri:

"Ne olacakmış sanki?" dedi. "Islık çalmanın ne kötülüğü var? Varsın çalsın!"

Menzil amirinin karısı öfkeli bir eda ile:

"Ne kötülüğü mü varmış?" diye itiraz etti. "Bunu neye yorduklarını bilmez misin?"

"Neye yorarlarmış? Islık çalmak evin bereketini mi kaçırırmış? Aldırma Pahomovna, ıslık çalınsa da çalınmasa da bizim yine paramız olmaz!"

"Kuzum Sidoriç, sen şu adamı göndersene! Onu burada tutmaktan ne zevk alıyorsun? Ver şuna beygir de defolup gitsin!"

"Varsın beklesin. Pahomovna, ahırda topu topu üç troykalık beygir var. Dördüncü arabanın beygirleri istirahatte... Bir de bakarsın ki hatırlı yolcular gelir... Fransız'ın hatırı için başımı belaya sokmak istemem. Bak, işitiyor musun? İşte dörtnala koşuyorlar... Vay anasını, amma da hızlı koşuyorlar... Sakın general falan olmasın?"

Araba merdivenlerin önünde durdu. Uşak, arabacı yerinden atladı ve arabasının kapısını açtı. Bir dakika sonra da asker kaputu giymiş beyaz kasketli bir genç, menzil amirinin yanına girdi. Arkasından gelen uşağı küçük bir çekmece getirdi ve pencerenin içine koydu. Subay emreden bir sesle:

"Beygir!" diye bağırdı.

Menzil amiri:

"Hemen şimdi," yanıtını verdi. "Lütfen seyahat vesikanızı veriniz!"

"Benim seyahat vesikam yok. Ben falan yere gidiyorum. Yoksa beni tanımadın mı?"

Menzil amiri telaşlandı, arabacıların çabuk davranmalarını sağlamak için koştu. Delikanlı, odanın içinde bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı. Bölmenin arkasına geçerek menzil amirinin karısından yavaşça, yolcunun kim olduğunu sordu. Kadın:

"Allah bilir kimdir," dedi. "Fransız'ın biri. Beş saatten beri beygir bekliyor, boyuna da ıslık çalıyor. Kabak tadı verdi melun herif!"

Delikanlı, yolcu ile Fransızca konuşmaya başladı:

"Nereye gidiyorsunuz?" diye sordu.

Fransız:

"Yakın kasabaya gidiyorum," dedi. "Oradan da beni öğretmen olarak tutan bir derebeyinin yanına gideceğim. Bugün artık yerime varacağımı düşünüyordum. Ama görünüşe göre menzil amirinin niyeti başka! Bu memlekette beygir bulmak zor bir iş bay subay!"

Subay:

"Siz bura derebeylerinden kime gidiyorsunuz?" diye sordu.

"Mösyö Troyekurov'a."

"Troyekurov'a mı? Kimmiş bu Troyekurov?"

"*Ma foi, monsieur,** onun için pek de iyi şeyler duymadım. Kibirli, şımarık bir derebeyi olduğunu, evindekilere karşı sert davrandığını, kimsenin onunla geçinemediğini, adını duyan herkesin korkudan titrediğini öğretmenlere karşı da (*avec les outchitels*)** hiç şakası olmadığını, hatta bunlardan ikisini döve döve öldürdüğünü söylüyorlar."

"İnsaf edin! Siz de böyle bir canavara kalkıp gidiyorsunuz!"

"Ne yaparsınız, bay subay! Bana iyi bir maaş teklif ediyor: yılda 3000 ruble, üstelik de her şey caba. Belki ben ötekilerden daha talihli çıkarım. İhtiyar bir anam var, maaşımın yarısını ona göndereceğim, geri kalan para ile de beş yıl içinde, ilerideki bağımsızlığım için yetecek kadar küçük bir sermaye biriktirebilirim, o zaman da *bonsoir,**** ver elini Paris... Orada ticarete atılırım."

"Troyekurov'ların evinde sizi tanıyan var mı?"

Öğretmen:

"Kimse tanımaz," yanıtını verdi. "O beni dostlarından biri aracılığıyla Moskova'dan getirtiyor. Bu dostunun aşçısı hemşerimdir, beni tavsiye etmiş. Doğrusunu isterseniz ben ülkenize öğretmen olmak için değil, şekercilik yapmak için gelmiştim. Ama buraya geldikten sonra sizde öğretmenlik unvanının ölçülemeyecek derecede kârlı olduğunu öğrendim."

Subay düşünceye daldı. Sonra Fransızca sözünü keserek:

---

* (*Fr.*) "Doğrusunu isterseniz bayım." *–çev.*

** (*Fr.*) "Öğretmenlerle." *–çev.*

*** Burada "Allahaısmarladık" anlamına gelir. *–çev.*

"Beni dinleyin," dedi, "ileride alacağınız paraya karşılık, hemen Paris'e dönmeniz şartıyla, size şimdi peşin olarak 10.000 ruble verseler ne dersiniz?"

Fransız, şaşkın şaşkın subayın yüzüne baktı, gülümsedi ve başını salladı. İçeri giren menzil amiri:

"Beygirler hazır," dedi.

Uşak da aynı şeyi tekrarladı, Subay:

"Hemen şimdi," dedi. "Yalnız bir dakika için dışarı çıkınız!"

Menzil amiri ile uşak dışarı çıktılar. Subay Fransızca olarak sözüne devam etti:

"Ben şaka etmiyorum. Bu 10.000'i size verebilirim. Bana gerekli olan evrakınızla yokluğunuzdur."

Subay bu sözler üzerine çekmeceyi açtı, birkaç deste banknot çıkardı.

Fransız'ın gözleri fal taşı gibi açıldı. Ne düşüneceğini şaşırmıştı. Hayretle:

"Yokluğum... Evrakım," deyip duruyordu. "İşte evrakım! Fakat siz herhalde şaka ediyorsunuz... evrakımı ne yapacaksınız?"

"Bu sizi ilgilendirmez. Size soruyorum: Evet mi, hayır mı?"

Hâlâ kulaklarına inanamayan Fransız, evrakını genç subaya uzattı. Subay bunları çabucak gözden geçirdi.

"Pasaportunuz, iyi. Tavsiye mektubu, bakalım. Nüfus kâğıdınız, mükemmel. İşte paranız, hemen geri dönünüz! Haydi, hoşça kalın."

Fransız put gibi duruyordu. Subay geri dönerek:

"Az daha en önemlisini unutuyordum: Bütün bunların aramızda kalacağına namusunuz üzerine söz veriniz! Namusunuz üzerine yemin ediyor musunuz?"

Fransız:

"Namusum üzerine söz veriyorum," dedi. "Fakat ya benim evrakım?.. Evraksız ben ne yaparım?"

"Varacağınız ilk şehirde Dubrovski tarafından soyulduğunuzu söylersiniz! Size inanır ve gerekli vesikaları verirler. Hoşça kalın! İnşallah yakında Paris'e varır, annenizi sıhhat ve afiyette bulursunuz!"

Dubrovski odadan çıktı, arabaya bindi ve hareket etti.

Menzil amiri küçük pencereye baktı, araba gittikten sonra karısına dönerek:

"Pahomovna," dedi. "Biliyor musun ne oldu? Şu giden Dubrovski idi."

Menzil amirinin karısı hızla pencereciğe atıldı. Ama geç kalmıştı. Artık Dubrovski epeyce uzaktaydı. Kadın kocasına çıkışmaya başladı:

"Sen Allahtan korkmuyor musun Sidoriç? Niye bunu bana önceden söylemedin? Hiç olmazsa Dubrovski'ye şöyle bir bakardım. Şimdi işin yoksa tekrar uğramasını bekle. Seni vicdansız... Gerçekten de sende hiç vicdan yokmuş!"

Fransız hâlâ put gibi duruyordu. Subayla yaptığı anlaşma, paralar, kısaca bütün bunlar ona bir rüya gibi geliyordu. Ama banknot desteleri, nah şuracıkta, cebindeydiler ve bu şaşılacak olayın gerçekliğini büyük bir parlaklıkla söylüyorlardı.

Beygirleri şehre kadar kiralamaya karar verdi. Arabacı arabayı ağır sürmüş, geceleyin şehre varabilmişlerdi.

Fransız, arabacıya, kapısında nöbetçi yerine yıkık bir kulübe duran karakola varmadan arabayı durdurmasını emretti. Arabadan indi ve arabasıyla bavulunu kendisine hediye ettiğini işaretle arabacıya anlatarak yaya yürüdü.

Fransız, Dubrovski'nin teklifinden ne derece şaşırdı ise arabacı da Fransız'ın bu cömertçe davranışından öylesine şaşırmıştı. Ama yabancının çıldırdığına hükmederek yerlere kadar eğildi, ona teşekkür etti ve şehre inmesinin kendisi için hayırlı olacağını düşünmeden, sahibini çok iyi tanıdığı genelevlerden birine gitti. Bütün geceyi orada geçirdi. Ertesi sabah da yüzü şiş, gözleri kıpkırmızı bir halde arabasız ve bavulsuz, boş bir troyka ile evine döndü.

Fransız'ın evrakını eline geçiren Dubrovski, yukarıda gördüğümüz üzere hiç korkmadan Troyekurov'a gitmiş ve evine yerleşmişti. Dubrovski'nin gizli maksatları ne olursa olsun (Biz bunların ne olduğunu sonra öğreneceğiz) davranışlarında çirkin sayılabilecek hiçbir şey yoktu. Gerçi küçük Saşa'nın eğitimiyle az uğraşıyor, yaramazlık etmesi için ona tam bir serbestlik veriyor ve laf olsun diye verdiği dersler için onu pek de sıkıştırmıyordu, ama buna karşılık öğrencisi Mariya Kirilovna'nın müzikteki başarılarını büyük bir ilgi ile izliyor, onunla sık sık, saatlerce piyano başında kaldığı oluyordu.

Genç öğretmeni herkes seviyordu: Kirila Petroviç avda gösterdiği cesaret ve becerikliliğinden; Mariya Kirilovna sonsuz çabasından, çekingen dikkatinden; Saşa yaramazlıklarına göz yummasından; ev halkı ise iyiliğinden ve mali durumuyla uygun olmayan cömertliğinden ötürü onu seviyordu. Görünüşe göre o da bütün aile bireylerine bağlılık gösteriyor, kendini de onlardan biri sayıyordu.

Dubrovski'nin öğretmenlik unvanını alışından şu meşhur yortu gününe kadar bir ay geçmişti. Alçakgönüllü genç Fransız'ın kimliği altında, adı bütün bu bölge toprak sahipleri arasında dehşet uyandıran korkunç bir haydudun saklı olduğuna kimse ihtimal bile vermiyor-

du. Bütün bu süre içinde Dubrovski, Pokrovskoye'den ayrılmamış, ama köy halkının yaratıcı düş gücü sayesinde onun eşkıyalık menkıbeleriyle ilgili söylentilerin ardı arkası kesilmemişti. Bununla beraber reisleri olmadan çetesinin iş görmeye devam etmiş olması da mümkündü.

Kişisel düşmanı ve felaketinin başlıca nedeni sayabileceği bir adamla bir odada geceleyen Dubrovski, ona kötülük etmekten kendini alamamıştı. Dubrovski onda para kesesinin bulunduğunu biliyordu, onu ele geçirmeye karar verdi. Hiç beklenmedik bir biçimde öğretmenlikten haydutluğa geçmekle Dubrovski'nin zavallı Anton Pafnutiç'i ne kadar şaşırttığını yukarıda görmüştük.

Pokrovskoye'de geceleyen konuklar, sabahın dokuzunda, birbiri ardınca semaverin fokurdadığı salonda toplanmaya başladılar. Mariya Kirilovna sabahlık kılığıyla semaverin karşısında oturuyor, Kirila Petroviç ise sırtında kadife bir ceket, ayağında terlikler olduğu halde bir el tasını andıran kocaman bir fincandan çay içiyordu. Salona en son gelen Anton Pafnutiç oldu. Yüzü öylesine solgun, hali öylesine perişandı ki Kirila Petroviç bile sağlığını sormak gereğini duydu. Anton Pafnutiç Spitsin, ipe sapa gelmez yanıtlar veriyor ve hiçbir şey olmamış gibi şurada oturmakta olan öğretmene dehşetle bakıyordu. Birkaç dakika sonra içeri giren uşak, Spitsin'e arabasının hazır olduğu bildirdi. Anton Pafnutiç acele acele vedalaştı, ev sahibinin öğütlerine rağmen odadan çıktı ve hemen hareket etti. Ona ne olduğunu kimse anlayamamıştı. Kirila Petroviç onun oburluk yüzünden rahatsızlandığına hükmetti. Çaydan ve veda kahvaltısından sonra öteki konuklar da dağılmaya başladılar. Çok geçmeden Pokrovskoye tenhalaştı, her şey eski halini aldı.

XII

ARADAN BİRKAÇ GÜN GEÇMİŞ, kayda değer hiçbir şey olmamıştı. Pokrovskoye'dekilerin yaşayışı tekdüzeydi. Kirila Petroviç her gün ava gidiyordu. Okuma, gezinti, müzik dersleri, özellikle müzik dersleri Mariya Kirilovna'yı meşgul ediyordu. Genç kız kendi yüreğini anlamaya başlamış, genç Fransız'ın meziyetlerine ilgisiz olmadığını elinde olmayan bir acı ile itiraf etmişti. Öte yandan, öğretmen de saygı ve terbiye sınırları dışına çıkmıyor, bununla da genç kızın gururunu ve korkulu kuşkularını yatıştırıyordu. Genç kız her gün biraz daha artan bir güvenle, kendini bu çekici çalışkanlığa kaptırıyordu. Deforj'suz canı sıkılıyor, yanında olduğu zamanlar daima onunla meşgul oluyor, her şey üzerine onun düşüncelerini öğrenmek istiyor, her zaman onunla uyuşuyordu. Genç kız belki de henüz âşık değildi, ama rastlayacak ilk engel veya talihin beklenmeyen bir cilvesi genç kızın kalbindeki ihtiras alevini körükleyebilirdi.

Bir gün Mariya Kirilovna öğretmenin kendisini beklemekte olduğu salona girdiği zaman, hayretle onun solgun yüzünde bir telaş sezdi. Piyanoyu açarak birkaç şarkı çaldı, fakat Dubrovski baş ağrısını bahane ederek özür diledi, dersi kesti. Notaları kaparken de gizlice genç kızın eline bir tezkere sıkıştırdı. Mariya Kirilovna düşünmeye fırsat bulamadan tezkereyi kabul etti ve o anda pişman oldu. Ama artık Dubrovski salondan gitmiş bulunuyordu. Mariya Kirilovna odasına çekildi, tezkereyi açtı ve şu satırları okudu:

"Bugün saat yedide, çay kenarındaki kameriyede bulununuz! Sizinle görüşmek zorundayım."

Genç kızda şiddetli bir merak uyandırmıştı. Çoktandır kendisine aşk ilan edilmesini bekliyordu: bunu hem istiyor, hem de bundan çekiniyordu. Tahmininin doğru olduğunu işitmek hoşuna gidecekti ama öte yandan durumu gereğince kendisiyle evlenmeyi umut edemeyecek birisinin ağzından böyle bir aşk ilanını duymasının da hoş olmayacağını hissediyordu. Buluşma yerine gitmeye karar verdi. Yalnız bir noktada tereddüdü vardı: Öğretmenin bu aşk ilanını nasıl karşılamalıydı? Aristokratça bir öfkeyle mi? Dostça bir öğütle mi? Alaycı bir şakayla mı? Yoksa sessizce bir kabulle mi karşılamalıydı? Genç kız bu arada boyuna saatine bakıyordu. Ortalık kararmıştı, mumlar yandı. Kirila Petroviç komşu konuklarla boston oynamaya oturdu. Duvar saatleri yediye çeyrek kalayı çaldılar. Mariya Kirilovna yavaşça merdiven başına çıktı, her tarafı gözden geçirdi ve bahçeye koştu.

Gece karanlıktı. Gökyüzü bulutlarla kaplıydı. İki adım ötesini görmek mümkün değildi, ama Mariya Kirilovna bildiği yollardan karanlıkta yürüyordu. İki dakika sonra da kendini kameriyenin yanında buldu. Biraz cesaretini toplamak, Deforj'un karşısına kayıtsız ve sakin bir yüzle çıkmak için burada durakladı. Fakat işte Deforj önünde duruyordu. Mahzun ve alçak bir sesle:

"Ricamı reddetmediğiniz için size teşekkür ederim," dedi. "Buna razı olmasaydınız çok üzülecektim."

Mariya Kirilovna, önceden hazırladığı bir cümleyle:

"Gösterdiğim hoş görüden ötürü beni pişman etmeyeceğinizi umarım," yanıtını verdi.

Delikanlı susuyor, görünüşe göre heyecanını yatıştırmaya çalışıyordu. Nihayet ağzından şu sözcükler döküldü:

"Durumum gereği... Sizden ayrılmak zorundayım. Belki de yakında duyacaksınız ama, ayrılmadan önce bunu ben size anlatmalıyım."

Mariya Kirilovna yanıt vermiyordu. Bu sözlerde, beklediği aşk ilanının bir başlangıcını görüyordu. Delikanlı başını eğerek sözüne devam etti:

"Ben sizin sandığınız kimse, yani Fransız Deforj değilim, ben Dubrovski'yim."

Mariya Kirilovna haykırdı. Dubrovski:

"Allah aşkına korkmayınız," dedi. "Siz benim adımdan korkmamalısınız! Evet, ben babanızın bir lokma ekmekten yoksun bıraktığı, baba evinden kovduğu ve eşkıyalığa mecbur ettiği o mutsuz insanım. Ama siz kendiniz için de babanız için de benden korkmamalısınız! Artık her şey bitti, ben onu bağışladım. Beni dinleyin, onu siz kurtardınız! İlk kanlı saldırımı ona karşı yapacaktım. Nereye pusu kuracağımı, yatak odasına nereden gireceğimi, bütün kaçış yollarını nasıl keseceğimi tespit ederek evin etrafında dolanıyordum. İşte bu dakikada yanımdan bir peri gibi siz geçtiniz! Kalbim sükûnet buldu. Yaşadığınız evin kutsal olduğunu, sizinle kan bağı olan hiçbir varlığın benim kinime hedef olamayacağını anladım. Bir çılgınlık saydığım bu intikamdan vazgeçtim. Beyaz elbisenizi uzaktan olsun görebilmek umuduyla, günlerce Pokrovskoye köyünün bahçeleri etrafında bir serseri gibi dolaştım. Bir başına yaptığınız gezintilerinizde, ağaçların arkasına saklanarak sizi korumak gibi mutlu bir düşünceyle -gizli olarak bulunduğum yerde sizin için bir tehlike olamayacağı düşüncesiyle- peşinizde dolaştım. Nihayet bir fırsat çıktı, evinize yerleştim. Bu üç hafta benim için mutluluk dolu günler oldu. Bunların anısı

üzüntülü hayatımın bir avuntusu olacaktır. Bugün bir haber aldım, bu haberden sonra artık benim için burada daha fazla durma olanağı kalmamıştır. Bugün sizden ayrılıyorum... Hemen şimdi... Ama bana lanet etmemeniz, beni hor görmemeniz için, ayrılmadan önce size açılmak zorundaydım. Ara sıra Dubrovski'yi düşününüz! Biliniz ki o, başka işler için yaratılmıştı. Onun ruhu sizi sevmesini biliyordu, hiçbir zaman..."

Bu sırada hafif bir ıslık işitildi. Dubrovski sustu. Genç kızın elinden tuttu ve ateş gibi yanan ağzına götürdü. Islık tekrar çalındı. Dubrovski:

"Bağışlayın," dedi. "Beni çağırıyorlar... Bir dakika hayatıma mal olabilir..."

Dubrovski geri çekildi. Mariya Kirilovna hareketsiz duruyordu. Delikanlı döndü, genç kızı tekrar elinden tuttu. Tatlı ve dokunaklı bir sesle:

"Bir gün başınıza bir felaket gelir de kimseden yardım ve himaye göremezseniz, bana koşup benden yardım istemeye söz veriyor musunuz? İlgimi reddetmeyeceğinize söz veriyor musunuz?"

Mariya Kirilovna sessizce ağlıyordu. Islık üçüncü defa çaldı. Dubrovski:

"Siz beni mahvediyorsunuz," diye bağırdı, "bana yanıt vermedikçe sizi bırakmayacağım! Söz veriyor musunuz, yoksa vermiyor musunuz?"

Zavallı güzel kız, yavaşça:

"Söz veriyorum," diye mırıldandı.

Mariya Kirilovna, Dubrovski ile görüşmesinden heyecanlanmış bir halde bahçeden dönüyordu. Ona, çiftlik halkı koşuyormuş, bütün ev hareketteymiş, avluda birçok insan varmış, merdiven başında da bir troyka

duruyormuş gibi geldi. Uzaktan Kirila Petroviç'in sesini duydu. Yokluğunun farkına varılmasından korkarak içeri girmekte acele etti. Salonda onu babası karşıladı... Konuklar, bildiğimiz emniyet amirinin etrafını çevirmişler, ona sorular yağdırıyorlardı. Sefer elbisesi giymiş ve tepeden tırnağa kadar silahlanmış olan emniyet amiri, esrarlı ve telaşlı bir tavırla onlara yanıtlar veriyordu. Kirila Petroviç kızına:

"Sen neredeydin Maşa?" diye sordu. "Mösyö Deforj'u görmedin mi?"

Maşa zorlukla olumsuz bir yanıt verebildi. Kirila Petroviç sözüne devam ederek:

"Düşün ki," dedi, "emniyet amiri onu yakalamaya, beni de öğretmenin Dubrovski olduğuna inandırmaya gelmiş!"

Emniyet amiri saygı ile:

"Efendimiz," dedi, "bütün eşkâl..."

Kirila Petroviç onun sözünü keserek:

"Bana bak arkadaş," dedi, "sen şu eşkâlinle defolup gider misin? İşin aslını kendim anlamadıkça sana Fransız'ımı teslim etmem... Şu korkak ve yalancı Anton Pafnutiç'in sözlerine nasıl inanılabilir? Öğretmenin, kendisini soymak istediğini düşünde görmüş olacak. Niçin hemen o sabah bu konuda bana bir sözcük olsun söylemedi?"

Emniyet amiri:

"Fransız onu korkutmuş efendimiz, susacağına dair yemin de ettirmiş," dedi.

Kirila Petroviç:

"Yalan," dedi. "Şimdi ben her şeyi meydana çıkarırım.

(İçeri giren hizmetçiye): Öğretmen nerede kaldı?" diye sordu.

Hizmetçi:

"Hiçbir yerde bulunamıyor, efendimiz," yanıtını verdi.

Kuşkulanmaya başlayan Troyekurov:

"O halde arayın onu," diye bağırdı. Sonra emniyet amirine dönerek:

"Şu methettiğin eşkâli göster bakalım!" dedi. Emniyet amiri kâğıdı uzattı.

"Hımm... Yirmi üç yaşında... Gerçi orası öyle ama, bu henüz hiçbir şey kanıtlamaz! Peki öğretmen nerede?"

Kendisine, yine:

"Bulunamıyor efendimiz," yanıtı verildi.

Kirila Petroviç sinirlenmeye başlamıştı. Mariya Kirilovna yarı cansız bir haldeydi. Bunu fark eden babası:

"Sen sararmışsın Maşa," dedi. "Galiba korktun!"

"Hayır babacığım, başım ağrıyor."

"Haydi Maşa odana git, üzülme!"

Maşa babasının elini öptü ve hemen odasına gitti. Kendini yatağa atarak bir sinir krizi içinde hıçkırmaya başladı. Hizmetçiler koştu, onu zorla soydular, soğuk su ile, binbir çeşit kolonyayla güçbela yatıştırabildiler, yatırdılar. Genç kız daldı.

Fransız bir türlü bulunamıyordu. Kirila Petroviç öfkeli öfkeli "*zafer yıldırımları, gürleyiniz*" şarkısını ıslıkla çalarak salonda bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu. Konuklar aralarında fısıldaşıyorlardı. Emniyet amiri yine amacına erişememiş, Fransız bulunamamıştı. Herhalde ona haber verilmiş, o da gizlenmeyi başarmıştı. Ama kim haber vermişti? Bu nokta bir sır olarak kalıyordu.

Saat on biri vurdu, ama kimse uykuyu düşünmüyordu. Nihayet Kirila Petroviç emniyet amirine dönerek öfkeyle:

"Eee, bu böyle ne olacak bakalım?" dedi. "Burada sabaha kadar kalacak değilsin ya! Benim evim koltuk meyhanesi değil; bu gerçekten Dubrovski de olsa kardeş, bu becerikliliğinle sen onu yakalayamazsın! Şimdi bas bakalım evine, bundan sonra da daha becerikli ol! (Konuklarına dönerek devam etti) Sonra, sizin de eve gitme vaktiniz geldi. Haydi bakalım, arabalarınızı hazırlatmalarını emredin, benim uykum var."

Troyekurov konuklarından işte böyle kabaca ayrıldı.

XIII

OLAĞANÜSTÜ hiçbir şey olmadan aradan bir süre daha geçti, ama sonraki yazın başlangıcında Kirila Petroviç'in aile hayatında birçok değişiklik oldu.

Troyekurov'dan otuz verst kadar ötede, Prens Vereyski'nin zengin yurtluğu bulunuyordu. Prens yıllarca yabancı ülkelerde yaşamıştı. Prensin bütün yurtluğunu emekli bir binbaşı idare ediyor ve Pokrovskoye ile Arbatovo arasında hiçbir bağlantı bulunmuyordu. Fakat mayıs ayı sonlarında prens yabancı ülkelerden döndü ve şimdiye kadar hiç görmediği köyüne geldi. Ne var ki eğlenceli bir yaşayışa alıştığı için, yalnızlığa dayanamadı. Gelişinin üçüncü günü, vaktiyle tanıdığı Troyekurov'a öğle yemeğine gitti.

Prens elli yaşlarında kadardı, ama yaşından çok daha fazla gösteriyordu. Çeşitli aşırılıklar sağlığını bozmuş, onda silinmez izler bırakmıştı. Buna karşın görünüşü

zarif ve güzeldi. Her zaman sosyetede yaşamak alışkanlığı, ona özellikle kadınlarla ilişkilerinde bazı incelikler kazandırmıştı. Hiç durmadan eğlenmek ister, daima canı sıkılırdı. Kirila Petroviç, prensin bu ziyaretini, sosyete yaşayışını bilen bir insanın saygı belirtisi gibi sayarak, buna pek sevinmişti. Âdeti olduğu üzere konuğuna yurtluğunu gezdirmek suretiyle ikramlarda bulundu ve onu köpekhaneye götürdü. Ama prens, köpek kokuları içinde az kalsın boğuluyordu. Esanslı mendili ile burnunu kapayarak kendini dışarı dar attı. Budanmış ıhlamurlarıyla, dört köşe havuzuyla, düz yollarıyla Troyekurov'un eski bahçesi konuğun hoşuna gitmedi. O, İngiliz bahçelerini ve sözümona doğayı severdi, ama övmekten ve hayranlığını belirtmekten de geri kalmadı.

Hizmetçi yemeğin hazır olduğunu haber vermeye geldi. Yemeğe gittiler. Gezintiden yorulan prens topallıyor, bu ziyareti yaptığına pişman oluyordu.

Salonda onları Mariya Kirilovna karşıladı. İhtiyar çapkın kızın güzelliğine hayran oldu. Troyekurov konuğunu kızın yanına oturttu. Kızın varlığı prensi canlandırmış, neşelendirmişti. Meraklı hikâyeleriyle birkaç sefer kızın dikkatini çekmeyi başardı. Yemekten sonra Kirila Petroviç at binmeyi önerdi. Ama prens kadife çizmelerini göstererek ve damla hastalığıyla alay ederek, özür diledi. Sevimli komşusundan ayrılmamak için araba gezintisini tercih etti. Arabayı hazırladılar, ihtiyarlar ve güzel kız, üçü birden, arabaya bindiler ve hareket ettiler. Konuşmalarını burada da sürdürdüler. Mariya Kirilovna bu sosyete adamının gönül alıcı ve neşeli komplimanlarını hazla dinliyordu. Derken, Vereyski birdenbire Kirila Petroviç'e dönerek bu yanmış

binanın ne olduğunu, kime ait bulunduğunu sordu. Kirila Petroviç çatındı. Yanmış çiftlik binasının onda uyandırdığı anılar hiç de hoşa gidecek şeyler değildi. Verdiği yanıtta bu toprakların şimdi kendisinin olduğunu, eskiden Dubrovski adında birine ait bulunduğunu söyledi. Prens:

"Dubrovski'ye mi, nasıl, şu ünlü hayduda mı?" diye tekrarladı.

Troyekurov:

"Onun babasına ait," dedi. "Hoş, onun babası da hatırı sayılır haydutlardandı ya!"

"Sahi, şu bizim Rinaldo ne oldu? Sağ mı, ele geçti mi?"

"Hem sağ, hem selamette. Emniyet amirlerimiz hırsızlarla birlik oldukları sürece yakalanacağı da yok. İyi hatırıma geldi prens. Dubrovski senin Arbatovo'yu da ziyaret etti mi hiç?"

"Evet, geçen yıl galiba bir şeyler yakmış veya çalmıştı. Şu romantik kahramanla şöyle kısaca tanışmak herhalde meraklı bir şey olsa gerek, değil mi Mariya Kirilovna?"

Troyekurov:

"Elbette meraklı," dedi. "Mariya Kirilovna onunla tanışıyor. Dubrovski tam üç hafta ona müzik dersi verdi, Allaha şükür derslerine karşılık bir şey almadı."

Kirila Petroviç burada Fransız öğretmenin hikâyesini anlatmaya başladı. Mariya Kirilovna, âdeta iğne üzerinde oturuyor gibiydi. Vereyski anlatılanları büyük bir dikkatle dinledi, bütün bunları çok tuhaf buldu ve konuşma konusunu değiştirdi. Gezintiden dönünce kendi arabasını hazırlamalarını söyledi ve Kirila Petroviç'in, gece yatısına kalması için yaptığı bütün ısrarlarına karşın çaydan sonra hemen hareket etti. Ama gitmeden

önce, Mariya Kirilovna ile beraber kendisini ziyarete gelmesini Kirila Petroviç'ten rica etti. Mağrur Troyekurov geleceğine söz verdi. Çünkü prenslik unvanını, iki nişanını ve babadan kalma üç bin nüfuslu çiftliğini dikkate alarak Prens Vereyski'yi bir dereceye kadar kendine eşit sayıyordu.

Bu ziyaretten iki gün sonra Kirila Petroviç, kızıyla birlikte Prens Vereyski'yi ziyarete gitti. Arbatovo'ya yaklaşırken, temiz ve ferah köy evlerini, İngiliz şatoları biçiminde ve taştan yapılmış derebeyi köşkünü seyretmekten kendini alamadı. Köşkün önünde, İsviçre ineklerinin çıngıraklarını sallayarak otladığı gür ve yeşil bir çayır uzanıyordu. Geniş bir park köşkün dört bir yanını çevirmişti. Ev sahibi, konuklarını merdiven başında karşıladı, genç kıza kolunu uzattı. Konuklar üç kişilik bir yemek masasının hazırlandığı son derece güzel bir salona girdiler. Prens konuklarını pencereye götürdü, önlerinde eşsiz bir manzara canlandı. Volga, pencerelerin önünden akıyordu. Irmakta, yelkenlerini şişirmiş yüklü mavnalar gidiyor ve çok anlamlı olarak ölüm kayığı adını alan balıkçı kayıkları suyun üzerinde oynaşıyorlardı. Irmağın ötesinde tepeler ve ovalar uzanıyor, birkaç köy çevreyi süslüyordu. Sonra konuklar prensin yabancı ülkelerde satın aldığı tablolardan meydana gelmiş bir resim galerisini seyretmekle vakit geçirdiler. Prens bunların çeşitli konularına, ressamlarının hayatına dair Mariya Kirilovna'ya izahat veriyor, kusur ve üstünlüklerini gösteriyordu. Tablolardan, ukala bir bilgicin önceden hazırlanmış sözleriyle değil, duyarak ve anlayarak söz ediyordu. Mariya Kirilovna onu memnuniyetle dinliyordu. Yemeğe oturdular. Troyekurov Amp-

hitryon'unun* şaraplarının ve aşçısının ustalığının tam hakkını verdi.

Mariya Kirilovna ise hayatında ancak ikinci sefer gördüğü bu adamla konuşmasında ne küçücük bir şaşkınlık, ne de bir zorluk duyuyordu. Yemekten sonra ev sahibi konuklarına bahçeye çıkmayı önerdi. Kahvelerini, içinde birçok adacık bulunan geniş bir gölün kıyısındaki kameriyede içtiler. Birdenbire bir bando çalmaya başladı. Üç kişiye bir sandal geldi ve doğruca kameriyeye yanaştı. Gölde adacıklar arasında gezmeye çıktılar, bunlardan bazılarını ziyaret ettiler. İçlerinden birinde mermer bir heykel, bir başkasında ıssız bir mağara, üçüncüsünde, Mariya Kirilovna'nın –prensin nazik üstü kapalı anlatımıyla pek de tatmin edilmemiş– genç kızlık merakını uyandıran esrarlı yazılarla süslü bir anıt gördüler. Vakit farkına varılmadan geçmiş, ortalık kararmaya başlamıştı. Prens serinlik bastığını ve çiy yağdığını ileri sürerek eve dönmekte acele etti. Semaver onları bekliyordu. Prens, Mariya Kirilovna'dan bu ihtiyar bekârın evinde ev sahipliği yapmasını rica etti. Genç kız bu sevimli gevezenin bitmez tükenmez hikâyelerini dinleyerek çay dağıttı. Ansızın bir patlama duyuldu, bir havai fişek gökyüzünü aydınlattı. Prens, Mariya Kirilovna'nın omuzlarına bir şal örttü ve onları balkona davet etti. Evin önünde, karanlıkta, renk renk ışıklar yandı, kıvrıldı, başaklar, fıskiyeler, palmiyeler biçiminde havaya yükseldi, sonra yağmur halinde, yıldızlar halinde yerlere döküldü. Bunlar söndü ve yeniden yandı. Mariya Kirilovna bir çocuk gibi neşeleniyordu. Prens

* Molière'in komedilerinden birinin kişisi, ev sahibi. *–çev.*

Vereyski, genç kızın bu neşesine seviniyordu. Troyekurov ise bütün bunlardan son derece memnundu. Çünkü prensin *tous les frais*'ini* bir saygı ve yaranma belirtisi gibi sayıyordu.

Akşam yemeği zenginlik bakımından, öğle yemeğinden hiç de geri kalmıyordu, konuklar, kendilerine ayrılan odalara çekildiler. Ertesi sabah da, yakında tekrar görüşmek sözüyle nazik ev sahibinden ayrıldılar.

XIV

MARİYA KİRİLOVNA, odasında, açık bir pencerenin önünde gergef işliyordu. Aşkın verdiği dalgınlıkla gülü yeşil ipekle işleyen Konrad'ın sevgilisi gibi ipekleri birbirine karıştırmıyordu. Aklı işiyle meşgul olmamasına ve çok uzaklarda dolaşmasına rağmen, iğne altındaki kanaviçe, yanlışsızca modeldeki desenleri tekrarlıyordu.

Ansızın pencereye bir el uzandı. Biri, gergefin üzerine bir mektup bıraktı ve Mariya Kirilovna kendini toparlayıncaya kadar gözden kayboldu. Tam bu sırada içeri giren hizmetçi, Kirila Petroviç'in kendisini çağırmakta olduğunu haber verdi. Kız mektubu, korku ile başörtüsünün içine sakladı ve babasının odasına koştu.

Kirila Petroviç yalnız değildi. Yanında Prens Vereyski oturuyordu. Mariya Kirilovna'nın görünmesi üzerine prens ayağa kalktı, onun için doğal olmayan bir şaşkınlıkla, genç kızı sessizce selamladı.

Kirila Petroviç:

"Buraya gel Maşa," dedi. "Sevineceğini umduğum bir haberim var. İşte sana bir nişanlı, bak prens seni istiyor."

---

* (*Fr.*) "Bütün bu masraflarını" anlamına gelir. *-çev.*

Maşa donakaldı. Yüzünü bir ölüm sarılığı kapladı. Susuyordu. Prens ona yaklaştı. Elinden tuttu, sevecen bir eda ile, kendisini mutlu etmeye razı olup olmayacağını genç kıza sordu. Maşa susuyordu. Kirila Petroviç:

"Razı, tabii razı," dedi. "Fakat bu sözü söylemenin kızlar için ne kadar zor olduğunu bilirsin, prens! Haydi, çocuklar öpüşün ve mutlu olun!"

Maşa kımıldamadan duruyordu. İhtiyar prens kızın elini öptü. Birdenbire kızdan boşanan gözyaşları solgun yanaklarından yuvarlanmaya başladı. Prens hafifçe çatındı. Kirila Petroviç:

"Git, git, git," dedi. "Gözyaşlarını kurula da yanımıza neşeli bir yüzle gel!"

Sonra Vereyski'ye dönerek sözlerine devam etti:

"Bunlarda gelenek haline gelmiştir, kocaya vardıkları zaman hepsi de ağlar. Şimdi biz prens, işten, yani çeyizden konuşalım."

Mariya Kirilovna oradan gitmesi için verilen izinden, can atarcasına yararlandı. Odasına koştu, kapıyı kilitledi. İhtiyar prensin karısı olduğunu düşünerek gözyaşlarını koyuverdi. Birdenbire prens ona iğrenç ve tiksinti uyandıran bir insan halinde göründü. Nikâh onu, bir darağacı, bir mezar kadar korkutuyordu. Umutsuzluk içinde, 'Hayır, hayır, ölmek, manastıra kapanmak, Dubrovski'yle evlenmek daha iyi...' diye tekrarlıyordu. Bu anda mektubu anımsadı. Bunun Dubrovski'den olduğunu sezinleyerek hırsla okumaya başladı. Mektup gerçekten de Dubrovski'dendi. İçinde yalnız şunlar yazılıydı:

"Akşam saat 10'da, eski yerde."

XV

AY IŞILDIYOR –durgun bir temmuz gecesiydi– zaman zaman bir rüzgâr esiyor ve bütün bahçeyi hafif bir hışırtı kaplıyordu.

Genç kız hafif bir gölge gibi, kararlaştırılan buluşma yerine yaklaşıyordu. Henüz kimsecikler görünmüyordu. Birdenbire kameriyenin arkasından çıkan Dubrovski, kızın önüne dikiliverdi. Alçak ve üzüntülü bir sesle:

"Ben her şeyi biliyorum," dedi. "Verdiğiniz sözü anımsayınız!"

Maşa:

"Bana koruyuculuğunuzu öneriyorsunuz ama, darılmayınız," dedi, "bu koruyuculuğunuz beni korkutuyor. Siz bana nasıl yardım edebilirsiniz?"

"Nefret ettiğiniz adamdan sizi kurtarabilirim."

"Allah rızası için ona dokunmayın! Beni seviyorsanız sakın ona dokunmayın! Ben hiçbir faciaya neden olmak istemem."

"Ona dokunmayacağım, istekleriniz benim için kutsaldır. O hayatını size borçludur. Adınıza hiçbir kötülük yapılmayacaktır. Siz benim işlediğim cinayetlerde bile temiz kalmalısınız! Ama zalim babanızdan sizi nasıl kurtarabilirim?"

"Daha umudum var. Gözyaşlarımla, üzüntümle onu yumuşatacağımı umuyorum. Gerçi o inatçıdır ama, beni de çok sever."

"Boşuna umuda kapılmayınız; babanız bu gözyaşlarında severek değil de çıkarını gözeterek kocaya varan her genç kıza özgü sıradan bir korku ve nefretten başka bir şey görmeyecektir. Babanız, isteğinize karşın mutlu-

luğunuzu yaratmayı aklına korsa, talihinizi sonsuz olarak ihtiyar bir kocanın iradesine bağlamak için sizi zorla evlendirirse ne yaparsınız?"

"O zaman, o zaman yapılacak hiçbir şey kalmıyor... Beni almaya gelin, sizin karınız olurum."

Dubrovski titredi. Solgun yüzünü erguvani bir kızıllık kapladı ve hemen o anda daha solgun bir hal aldı. Başını eğerek, uzun bir süre hiç ses çıkarmadı.

"Bütün cesaretinizi toplayınız, babanıza yalvarınız, ayaklarına kapanınız, ileride sizi bekleyen bütün felaketleri, sarsak ve sefih bir ihtiyarın yanında solacak gençliğinizi ona anlatınız! Onunla sertçe konuşmayı göze alınız: Kararından şaşmadığı takdirde, o zaman, evet o zaman müthiş bir koruyucu bulacağınızı söyleyiniz! Zenginliğin bir an için bile size mutluluk getirmeyeceğini, lüksün ve ihtişamın ancak bir an için –o da alışıncaya kadar– yoksulluğu avutabileceğini ona anlatınız! Onun karşısında ısrar ediniz, öfkesinden ve tehditlerinden korkmayınız! Bir umut kıvılcımı kaldığı sürece, Allah aşkına dayanınız! Yoook, artık başka bir çare kalmazsa..."

Dubrovski sözlerinin burasında elleriyle yüzünü kapadı, âdeta boğuluyordu. Maşa ağlıyordu. Dubrovski acı acı içini çekerek:

"Zavallı, zavallı alınyazım! Sizin için canımı bile verirdim. Sizi uzaktan görmek, elinize dokunmak bile beni sarhoş ederdi. Sizi heyecanla çarpan göğsüme bastırmak ve, 'Meleğim, ölelim!' demek fırsatı doğduğu zaman, zavallı ben bu mutluluktan kaçınmak, bütün gücümle onu kendimden uzaklaştırmak zorunda kalıyorum. Ayaklarınıza kapanmak, hak etmediğim, bu anlaşılmaz lütuf-

tan dolayı Allaha şükretmek cesaretini bile gösteremiyorum. Oooh, ondan ne kadar nefret etmek zorundayım, ama bu anda yüreğimde nefret etmek için en küçük bir yer bulunmadığını hissediyorum."

Dubrovski yavaşça genç kızı kucakladı, sessizce göğsüne bastırdı. Kız, başını güvenle genç haydudun omzuna dayadı. İkisi de susuyordu. Zaman akıp gidiyordu. Nihayet Maşa:

"Vakit geldi," dedi.

Dubrovski âdeta uykudan uyanır gibi oldu. Genç kızın elini tuttu ve parmağına bir yüzük geçirdi:

"Bana kaçmaya karar verirseniz," dedi, "bu yüzüğü buraya getiriniz ve bu meşe ağacının kovuğuna koyunuz! O zaman ne yapacağımı ben bilirim."

Dubrovski genç kızın elini öptü ve ağaçların arasında kayboldu.

XVI

PRENS VEREYSKİ'NİN evlenme isteği artık komşular için gizli bir şey değildi. Kirila Petroviç kutlamaları kabul ediyor, düğün hazırlığı yapılıyordu. Maşa günden güne kesin kararını geciktiriyordu. Bu arada ihtiyar nişanlıya olan davranışı soğuk ve zoraki idi. Prens buna aldırmıyordu. Genç kızın sessizce razı oluşundan memnun olan prens, sevgi için çabalamıyordu.

Ama zaman geçiyordu. Nihayet Maşa harekete geçmeye karar verdi ve Prens Vereyski'ye bir mektup yazdı. Genç kız prensin yüreğinde yüce gönüllülük duyguları uyandırmaya çalıştı: Ona en küçük bir bağlılık duymadığını açıkça itiraf etti. Kendisiyle evlenmekten vazgeç-

mesini ve babasının otoritesine karşı onu savunmasını prensten rica etti. Mektubu gizlice prense verdi. Prens yalnız kalınca mektubu okudu. Nişanlısının bu açık yürekliliğinden zerrece üzülmedi. Tam tersine, düğünü çabuklaştırmak zaruretini gördü, bunun için de mektubu gelecekteki kayınpederine göstermek gerektiğine inandı.

Kirila Petroviç küplere bindi. Gönderilen mektuptan haberi olduğunu Maşa'ya sezdirmemesi için prens onu zorla kandırabildi. Kirila Petroviç kızına bundan söz etmemeye razı oldu ama, vakit kaybetmeden düğünü hemen ertesi gün yapmaya da karar verdi. Prens bu kararı çok akıllıca buldu. Nişanlısının yanına giderek, mektubun kendisini çok üzdüğünü, ama zamanla sevgisine hak kazanmayı umduğunu, genç kızdan yoksun olmak düşüncesinin çok ağır geldiğini, kendi idam kararına razı olmak gücünde olmadığını ona söyledi. Sonra da saygı ile genç kızın elini öptü ve Kirila Petroviç'in kararına dair ona hiçbir şey çıtlatmadan oradan ayrıldı.

Prens avludan henüz çıkmıştı ki babası içeri girdi ve hemen yarın hazır olmasını kızına emretti. Zaten Prens Vereyski'nin sözlerinden heyecanlanmış olan Mariya Kirilovna'nın gözlerinden yaşlar boşandı, babasının ayaklarına kapanarak şikâyet eden bir sesle bağırdı:

"Babacığım... Babacığım... Bana kıymayınız! Ben prensi sevmiyorum, onun karısı olmak istemiyorum!"

Kirila Petroviç korkutucu bir sesle:

"Bu ne demek?" diye bağırdı. "Şimdiye kadar hiç sesini çıkarmadan razı oluyordun da şimdi, her şey olup bittikten sonra mı nazlanmaya, vazgeçmeye kalkıyorsun? Aptallığın gereği yok, bu gibi davranışlarla kararımı değiştiremezsin!"

Zavallı Maşa:

"Bana kıymayınız," diye tekrarladı. "Niçin beni yanınızdan kovuyor ve sevmediğim bir adama veriyorsunuz? Yoksa benden bıktınız mı? Ben yine eskisi gibi sizinle kalmak istiyorum. Babacığım, siz bensiz sıkılacaksınız! Hele benim mutsuz olduğumu düşündükçe büsbütün üzüleceksiniz! Babacığım beni zorlamayınız, ben evlenmek istemiyorum."

Kirila Petroviç etkilenmişti. Ama üzüntüsünü gizledi, kızını iterek sert bir tavırla:

"Bana bak," dedi, "bütün bunlar saçma şeyler... Mutluluğun için gereken şeyleri ben senden iyi bilirim. Gözyaşlarının sana yararı yok! Öbür gün düğünün olacak."

Maşa:

"Öbür gün mü?" diye bağırdı. "Aman Allahım! Hayır hayır, mümkün değil, bu olamaz! Babacığım, beni dinleyin, eğer bana kıymaya karar vermiş bulunuyorsanız kendime aklınızdan bile geçirmediğiniz bir koruyucu bulacağım! O zaman beni getirdiğiniz halden siz de korkacaksınız!"

Kirila Petroviç:

"Neee? Neee?" diye bağırdı. "Tehdit ha! Küstah kız, beni tehdit ediyorsun ha! Sana öyle bir şey yaparım ki bunu aklından bile geçirmezsin! Sen ne cesaretle beni koruyucu ile korkutuyorsun, ha? Görelim bakalım senin bu koruyucun kimmiş?"

Maşa umutsuzluk içinde:

"Vladimir Dubrovski," dedi.

Kirila Petroviç, kızının aklını oynattığını sandı. Hayretle ona baktı. Bir süre sustuktan sonra:

"Çok iyi," dedi, "kimi istersen kurtarıcı diye bekleyebilirsin. Şimdilik bu odada otur bakalım, düğüne kadar bu odadan çıkmayacaksın!"

Kirila Petroviç bunları söyledikten sonra odadan çıktı ve kapıyı kilitledi.

Zavallı kız başına gelecekleri düşünerek uzun uzun ağladı. Fakat yaptığı coşkunca itiraflar yüreğini ferahlatmıştı. Şimdi, kendisini bekleyen sonucu ve bundan sonra izlemesi gerekli davranış tarzını daha sakin düşünebilirdi. Onun için en önemli olan şey bu nefret ettiği evlilikten kurtulmaktı. Bir haydudun karısı olmak kaderi, ona hazırlanan kısmete göre bir cennet gibi görünüyordu. Dubrovski'nin bıraktığı yüzüğe baktı. Onunla baş başa görüşmeyi ve kesin anın arifesinde bir kez daha ona akıl danışmayı şiddetle istiyordu. Bir önsezi, geceleyin Dubrovski'yi bahçede, kameriyenin yanında bulacağını ona söylüyordu. Ortalık kararır kararmaz oraya gidip onu beklemeye karar verdi. Ortalık kararmıştı. Maşa hazırlandı. Gelgelelim kapısı anahtarla kilitlenmişti. Oda hizmetçisi, Kirila Petroviç'in kendisini dışarı bırakmamaları için emir verdiğini kapının dışından söyledi. Demek ki kız kilit altında idi. Ağır bir hakarete uğramış bir halde, pencerenin kenarına oturdu, gece geç vakte kadar, soyunmaksızın, hareketsizce karanlık gökyüzüne bakarak orada kaldı. Sabaha karşı biraz kestirdi. Fakat hafif uykusu üzüntülü birtakım düşlerle bölündü. Yükselen güneşin ilk ışıkları onu uyandırdı.

XVII

GENÇ KIZ GÖZÜNÜ AÇTI, ilk aklına gelen şey, durumunun korkunçluğu oldu. Zili çaldı, bir kız içeri girdi. Mariya Kirilovna'nın sorduğu sorulara yanıt olarak, Kirila Petroviç'in dün akşam Arbatovo'ya gittiğini, geç vakit döndüğünü; genç kızı odadan çıkarmamaları için sıkı emirler verdiğini; düğün için göze batacak hiçbir hazırlık yapılmadığını; bununla beraber papazın ne nedenle olursa olsun, köyden uzaklaşmaması için tembihlerde bulunulduğunu söyledi. Bu haberleri verdikten sonra dışarı çıktı ve tekrar oda kapısını kilitledi.

Hizmetçinin sözleri genç mahpusu kızdırmıştı. Kızın tepesi atmış, kan beynine çıkmıştı. Bütün bu olup bitenleri Dubrovski'ye bildirmeye karar verdi. Yüzüğü şu meşe ağacı kovuğuna gönderme çarelerini araştırmaya başladı. Bu sırada penceresine küçük bir taş atıldı, cam şıngırdadı. Mariya Kirilovna avluya bakınca, kendisine gizli birtakım işaretler yapmakta olan küçük Şâşa'yı gördü. Genç kız çocuğun kendisine olan bağlılığını bildiği için buna sevindi. Pencereyi açtı ve:

"Günaydın Saşa," dedi. "Beni niye çağırdın?"

"Bir şey gerekli mi diye sormaya geldim ablacığım. Babam öfkeli, evdekilerin hepsine sözlerinizi yerine getirmeyi yasak etti. Ama siz ne istiyorsanız bana söyleyin, ben sizin için her şeyi yaparım."

"Teşekkür ederim sevgili Şâşacığım. Bak beni dinle: Kameriyenin yanındaki kovuklu meşe ağacını biliyor musun?"

"Biliyorum ablacığım."

"Beni seviyorsan çabuk oraya koş ve şu yüzüğü kovuğun içine bırak! Ama seni kimsenin görmemesine dikkat et."

Genç kız bunları söyledikten sonra yüzüğü çocuğa attı ve pencereyi kapadı.

Çocuk yüzüğü yerden aldı, var hızıyla koşmaya başladı ve üç dakika içinde bilinen ağacın yanına vardı, durdu. Soluk soluğa dört bir yanı gözden geçirdi ve yüzüğü kovuğa koydu. Bu işi başarıyla gördükten sonra, sonucunu hemen Mariya Kirilovna'ya bildirmek istedi. Ama, tam bu sırada, kızıl saçlı, şaşı, üstü başı yırtık pırtık bir çocuk kameriyenin arkasından çıkıverdi, meşe ağacına atıldı ve elini kovuğun içine daldırdı. Saşa bir sincaptan daha çabuk çocuğun üstüne atıldı ve iki elini birden tuttu. Korkutucu bir sesle:

"Sen burada ne yapıyorsun?" dedi.

Çocuk, Saşa'nın elinden kurtulmaya çalışarak:

"Sana ne?" diye yanıt verdi.

Saşa:

"Bırak şu yüzüğü kızıl tavşan, yoksa ben sana gösteririm," diye bağırdı.

Çocuk yanıt yerine, Saşa'nın suratına bir yumruk indirdi. Ama Saşa onu bırakmadı ve sesinin bütün gücüyle bağırmaya başladı:

"Hırsız var! Hırsız var! Buraya koşun!"

Çocuk, Saşa'nın elinden kurtulmaya çalışıyordu. Görünüşe göre Şâşa'dan iki yaş büyük ve ondan çok daha kuvvetli idi. Ama Saşa daha çevikti. Çocuklar birkaç dakika boğuştular. Nihayet kızıl saçlı çocuk Saşa'yı alt etti, yere yatırdı ve gırtlağına sarıldı, işte tam bu sırada kuvvetli bir el, çocuğun fırçayı andıran kızıl saçlarından yakaladı. Bahçıvan Stepan, onu yarım arşın kadar yerden kaldırdı:

"Ah seni kızıl saçlı şeytan ah," diye çıkışmaya başladı. "Sen ne cesaretle küçük beyi dövüyorsun?"

Saşa yerden fırlayarak kendini toplamaya fırsat buldu ve:

"Sen beni yenemezdin ama," dedi, "koltuk altlarımdan yakaladın! Çabuk yüzüğü ver ve buradan bas git!"

Kızıl saçlı çocuk:

"Daha da neler!" diye söylendi ve birdenbire olduğu yerde dönerek saçlarını Stepan'ın elinden kurtardı, kaçmaya koyuldu.

Ama Saşa ona yetişerek arkasından itti, çocuk boylu boyunca yere yuvarlandı. Bahçıvan tekrar çocuğu yakaladı ve kuşağıyla bağladı.

Saşa:

"Yüzüğü ver!" diye bağırıyordu.

Stepan:

"Dur hele küçük bey," dedi, "biz onu kâhyanın yanına götürelim de cezasını versin."

Bahçıvan esirini köşkün avlusuna götürdü. Saşa bunların peşinden gidiyor, yırtılan ve yeşil otlarla kirlenen pantolonlarına düşünceli düşünceli bakıyordu. Birdenbire üçü de kendilerini tavlada beygirleri yoklamaya giden Kirila Petroviç'in karşısında buldular. Troyekurov Stepan'a:

"Bu ne demek?" diye sordu.

Stepan kısa birkaç sözle olup bitenleri anlattı. Kirila Petroviç onu dikkatle dinledi. Sonra Saşa'ya dönerek:

"Yaramaz çocuk," dedi. "Senin bununla ne alışverişin var?"

"Babacığım, o kovuktan yüzüğü çaldı, emredin de yüzüğü versin!"

"Ne yüzüğü? Hangi kovuktan?"

"Şey, bana Mariya Kirilovna... Canım işte o yüzük."

Saşa heyecanlandı, şaşırdı. Kirila Petroviç çatındı. Başını sallayarak:

"Desene," dedi, "işe Mariya Kirilovna da karıştı. Ya bana her şeyi anlat, ya da sana öyle bir sopa çekerim ki dünyanı şaşırırsın!"

"Vallahi babacığım... Babacığım... Mariya Kirilovna bana hiçbir şey söylemedi. Babacığım!"

"Stepan, koş da bana kayın ağacından güzel, taze bir sopa kes!"

"Dur babacığım, size her şeyi anlatacağım. Bugün avluda oynuyordum. Ablam pencereyi açtı, ben de yanına gittim. Ablam kazara yüzüğünü düşürdü, ben de alıp kovuğun içine sakladım... Şey, sonra bu kızıl çocuk da onu almak istedi."

"Kazara düşürdü ha! Sen de onu saklamak istedin! Stepan, koş bir sopa getir!"

"Babacığım, durun, hepsini anlatacağım! Ablam Mariya Kirilovna meşe ağacına gidip yüzüğü kovuğun içine koymamı söyledi. Ben de koşup yüzüğü oraya koydum. Halbuki bu pis çocuk da..."

Kirila Petroviç pis çocuğa döndü ve korkutucu bir sesle sordu:

"Sen kimsin?"

Kızıl saçlı çocuk:

"Ben Bay Dubrovski'lerin çiftlik halkındanım."

Kirila Petroviç'in yüzü buruştu:

"Sen galiba beni efendin olarak tanımıyorsun? Güzel. Ya benim bahçemde ne işin vardı?"

Çocuk büyük bir ilgisizlikle:

"Ahududu aşırıyordum," dedi.

Kirila Petroviç:

"Ne âlâ," dedi, "adamları da efendileri gibi. Desene imam ne ki cemaat ne olsun! Bizde, meşe ağaçlarında ahududu yetiştiğini nerede gördün?"

Çocuk yanıt vermiyordu. Saşa:

"Babacığım," dedi, "ona emredin de yüzüğü geri versin!"

Kirila Petroviç:

"Sen sus Aleksandr,*" dedi. "Seninle de ayrıca hesaplaşacağımı unutma! Haydi odana git. Sen şaşı oğlan, bana öyle geliyor ki sen az açıkgözlerden değilsin! Yüzüğü ver de evine defol git!"

Çocuk avuçlarını açtı ve elinde hiçbir şey olmadığını gösterdi.

"Eğer bana her şeyin doğrusunu söylersen seni dövmem, üstelik de beş kopek veririm. Yoksa sana öyle bir şey yaparım ki aklına bile getiremezsin, haydi bakalım!"

Çocuk hiç sesini çıkarmıyordu. Başını önüne eğmiş duruyor, kendine gerçek bir aptal süsü veriyordu.

Kirila Petroviç:

"Pekâlâ," dedi, "bunu bir yere kapayın, kaçmaması için de iyice dikkat edin! Yoksa topunuzun derisini yüzerim."

Stepan çocuğu güvercinliğe götürdü ve kilitledi. İhtiyar kuşçu kadın Agafiya'yı da çocuğa gözcü olarak bıraktı.

Kirila Petroviç gözleriyle çocuğu izleyerek:

"Emniyet amirini çağırmak için şimdi hemen şehre koşun! Hem de elden geldiği kadar çabuk!" dedi

---

* Saşa, Aleksandr adının kısaltılmışıdır. *-çev.*

Kirila Petroviç odasında dolaşıyor ve öfkeli öfkeli "*zafer yıldırımları, gürleyiniz*" şarkısını ıslıkla çalarak şunları düşünüyordu:

'Artık kuşkuya yer yok. Kız, melun Dubrovski ile ilişkisini devam ettirmiş. Acaba gerçekten onu yardıma çağırdı mı? Belki de nihayet sağlam bir ipucu ele geçirmiş oldum. Artık elimizden kurtulamaz! Bu fırsatı kaçırmayalım! Bir araba çıngırağı... Çok şükür emniyet amiri gelebildi.'

"Hey, şu yakalanan çocuğu buraya getiriniz!"

Bu arada, araba da avluya girmişti. Önceden tanımış olduğumuz emniyet amiri, toz toprak içinde odaya girdi.

Kirila Petroviç:

"Sevinçli bir haber," dedi. "Dubrovski'yi yakaladım."

Emniyet amiri sevinçli bir eda ile:

"Allaha şükür efendimiz," dedi. "Nerede o?"

"Canım Dubrovski'nin kendisini değil de, çetesinden birini yakaladım. Şimdi onu getirecekler. Çetebaşını yakalamak için işimize yarar. İşte onu getirdiler."

Korkunç bir haydut bekleyen emniyet amiri, görünüşü oldukça zayıf, on üç yaşlarında bir çocukla karşılaşınca şaşakaldı. Hayretle Kirila Petroviç'e baktı ve ondan açıklama bekledi. Kirila Petroviç sabahki olayı, tabii Mariya Kirilovna'nın adını anmaksızın, hemencecik anlatmaya başladı.

Emniyet amiri boyuna küçük hayduda bakarak dikkatle onu dinledi. Çocuk aptal rolü oynuyor ve etrafında olup bitenlere hiç aldırış etmiyormuş gibi görünüyordu. Nihayet emniyet amiri:

"Sizinle yalnız görüşmeme izin veriniz efendimiz," dedi.

Kirila Petroviç onu bir başka odaya götürdü ve arkadan kapıyı kilitledi.

Yarım saat sonra da kaderi üzerine bir karar verilmesini bekleyen mahpusun bulunduğu salona döndüler. Emniyet amiri çocuğa dönerek:

"Efendimiz seni ilçe hapishanesine göndererek orada bir temiz dayak attırdıktan sonra sürdürecekti. Ama ben seni savundum ve affettirdim. Çözün şunu!"

Çocuğu çözdüler. Emniyet amiri:

"Haydi bakalım, şimdi beyefendiye teşekkür et," dedi.

Çocuk Kirila Petroviç'e yaklaştı ve elini öptü. Kirila Petroviç ona:

"Bas bakalım evine," dedi. "Bundan sonra da kovuklardan ahududu çalma!"

Çocuk çıktı. Neşeyle merdivenlerden indi, etrafına bakmaksızın, tarlaların içinden koşarak Kistenevka yolunu tuttu. Köye gelince kenardaki birinci ve yarı harap izbenin önünde durdu, cama vurdu. Pencere açıldı ve bir kocakarı göründü. Çocuk:

"Nineciğim, bana ekmek ver," dedi. "Sabahtan beri hiçbir şey yemedim, açlıktan geberiyorum."

Kocakarı:

"Aaa, sen misin Mitya," dedi. "Neredeydin şeytan yavrusu?"

"Sonra anlatırım nineciğim. Allah aşkına bana ekmek ver!"

"İzbeye girsene!"

"Vaktim yok, nineciğim, bir yere daha uğramak zorundayım. Peygamberini seversen bana ekmek ver!"

Kocakarı:

"Ne cıva gibi bir çocuksun, diye homurdandı ve -pencereden bir dilim kara ekmek uzatarak- al sana bir dilim ekmek," dedi.

Çocuk hırsla ekmeği ısırdı ve çiğneyerek hızla yoluna devam etti.

Ortalık kararmaya başlamıştı. Mitya hendeklerin içinden ve çitler boyunca yürüyerek Kistenevka koruluğuna süzüldü. Koruluğun ileri nöbetçileri gibi duran çifteçamlara gelince durdu. Dört bir tarafını gözden geçirdi, kesik ve keskin bir ıslık çaldı, beklemeye başladı. Buna yanıt olarak hafif fakat uzun bir ıslık duydu. Koruluğun içinden biri çıktı ve ona yaklaştı.

XVIII

KİRİLA PETROVİÇ salonda bir aşağı bir yukarı dolaşıyor ve her zamankinden daha yüksek sesle kendi şarkısını ıslıkla çalıyordu. Bütün ev hareket halinde idi. Hizmetçiler koşuyor, kızlar gidip geliyor, arabacılar ahırda koşturuyorlardı. Avluda bir yığın insan toplanmıştı. Genç kızın tuvalet odasında, etrafı hizmetçilerle çevrili bir madam, aynanın karşısında hareketsiz ve sararmış bir halde oturmakta olan Mariya Kirilovna'yı süslemekle meşguldü. Genç kızın başı elmasların ağırlığı altında bir yana yatmıştı. Dikkatsiz bir el, bir yerine iğne sapladığı zaman kız hafifçe irkiliyor, ama anlamsız bakışlarla aynaya bakarak susuyordu.

Kapıda Kirila Petroviç'in sesi duyuldu:

"Çabuk! Bitiyor mu?"

Madam:

"Hemen şimdi," karşılığını verdi. "Mariya Kirilovna kalkınız, aynaya bir bakın bakalım, iyi olmuş mu?"

Mariya Kirilovna ayağa kalktı ama hiçbir yanıt vermedi. Kapılar açıldı. Madam, Kirila Petroviç'e dönerek:

"Gelin hazır," dedi. "Arabaya binilmesi için emreder misiniz?"

Kirila Petroviç:

"Mübarek olsun," dedi. Ve masada duran haçı alarak şefkatli bir sesle, "Buraya gel, Maşa," diye ekledi. "Seni takdis edeyim."

Zavallı kız babasının ayaklarına kapandı ve hıçkırmaya başladı. Gözyaşları içinde:

"Babacığım... Babacığım..." diye inliyor ve sesi sönüyordu.

Kirila Petroviç, onu takdis etmekte acele etti. Kızı kaldırdılar ve âdeta kucakta arabaya götürdüler. Kızla birlikte yengelik ödevini gören kadın ve bir hizmetçi de arabaya bindiler, kiliseye hareket ettiler. Güvey onları orada bekliyordu. Gelini karşılamaya çıktı. Kızın sarılığı ve halindeki tuhaflık onu şaşırttı. İkisi birlikte soğuk ve boş kiliseye girdiler, arkalarından kapı kapandı. Papaz dua odasından çıktı ve hemen törene başladı. Mariya Kirilovna hiçbir şey işitmiyordu. Kafası tek bir şeyle meşguldü; sabahtan beri Dubrovski'yi bekliyordu. Bir dakika için olsun umudunu kaybetmemişti. Fakat papaz alışılmış olan soruyu kendisine sorduğu zaman titredi, âdeta taş kesildi. Ama hâlâ işi uzatıyor, bir şeyler bekliyordu. Papaz kızın yanıtını beklemeden artık dönülmesi imkânsız olan o sözleri söyledi.

Tören bitti. Genç kız sevimsiz kocasının soğuk öpüşünü hisseti, törende bulunanların neşeli tebrikleri kulağına çalındı, ama buna karşın hayatının sonsuz olarak zincire vurulduğuna, Dubrovski'nin kendisini

kurtarmaya yetişemediğine hâlâ inanamıyordu. Prens ona okşayıcı birkaç söz söyledi, ama kız bunları anlamadı. Kiliseden çıktılar. Pokrovskoye köylüleri kilisenin sahanlığını doldurmuşlardı. Kız acele bunlara bir göz gezdirdi ve tekrar eski duygusuz halini aldı. Yeni evliler beraberce arabaya bindiler. Arbatovo'ya hareket ettiler. Kirila Petroviç de orada onları karşılamak için Arbatovo'ya gitmişti. Prens, genç karısıyla yalnız kalınca, karısının soğuk davranışlarından hiç üzüntü duymadı. Yapmacık sözlerle ve gülünç heyecanlarla kızı daha fazla sıkmaya da kalkmadı. Söylediği sözler basitti, yanıtsız da kalsalar olurdu. Bu suretle on verst kadar yol aldılar. Beygirler kestirme ve toprak yoldan süratle gidiyorlardı, arabadaki İngiliz yayları sayesinde hiçbir sarsıntı duyulmuyordu. Birdenbire arkadan gelen birtakım sesler duyuldu, araba durdu. Silahlı bir insan kalabalığı arabayı çevirdi. Yüzünde yarı yarıya maske bulunan bir adam arabanın, genç prensesin oturduğu taraftaki kapısını açarak:

"Serbestsiniz, çıkınız," dedi.

Prens:

"Bu da ne demek, sen kim oluyorsun?" diye bağırdı.

Prenses:

"Bu Dubrovski'dir," dedi.

Prens soğukkanlılığını kaybetmeksizin, yan cebinden bir tabanca çıkardı ve maskeli hayduda ateş etti. Prenses haykırdı, dehşet içinde, iki eliyle yüzünü kapadı. Dubrovski omzundan yaralanmıştı. Kanlar akmaya başladı. Prens dakika bile kaybetmeden bir başka tabanca çıkardı. Ama ona ateş etmek fırsatını vermediler. Arabanın kapısı açıldı, birkaç güçlü el, onu arabadan dışarı sü-

rükledi ve elinden tabancayı aldı. Prensin başı üzerinde bıçaklar parladı.

Dubrovski:

"Ona dokunmayın," diye haykırdı.

Haydudun korkunç arkadaşları geri çekildiler. Dubrovski sararmış olan prensese dönerek:

"Serbestsiniz!" diye devam etti.

Prenses:

"Hayır," dedi. "Artık iş işten geçti. Ben nikâhlandım, ben artık Prens Vereyski'nin karısıyım."

Dubrovski umutsuzlukla bağırdı:

"Ne diyorsunuz? Hayır, siz onun karısı değilsiniz! Size bunu zorla yaptırdılar. Siz buna hiçbir zaman razı olmadınız!"

Prenses kesin bir tavırla itiraz etti:

"Ben razı oldum, yemin ettim. Prens benim kocamdır. Onu lütfen serbest bırakmalarını emrediniz, beni de onunla bırakınız! Ben sizi aldatmadım. Son dakikaya kadar sizi bekledim. Ama şimdi, tekrar ediyorum, iş işten geçti. Bizi bırakınız!"

Ama Dubrovski artık onu dinlemiyordu. Yarasının ağrısı, şiddetli ruh heyecanı onu güçten düşürmüştü. Tekerleklerin üstüne yığıldı. Haydutlar çevresini aldılar. Dubrovski onlara birkaç söz söyledi. Onu ata bindirdiler. Haydutlardan ikisi kendisini tutuyor, bir üçüncüsü de atı yedeğinde götürüyordu. Arabayı yol ortasında, insanları bağlı, atları da başıboş bir halde bırakarak, hiç kimseyi soymadan, reislerinin kanına karşılık bir damla kan akıtmadan, yürüyüp gittiler.

XIX

SIK BİR ORMANIN ORTASINDA, dar bir çimenliğin üzerinde siperlerden ve hendeklerden ibaret, topraktan yapılmış küçük bir korugan yükseliyordu. Koruganın arkasında birkaç baraka ile birkaç zeminlik vardı.

Avluda, kılıklarının başka başka oluşundan ve hepsinin silahlı bulunuşundan, hemen eşkıya olduklarına hükmedebileceğimiz kalabalık bir insan grubu, başları açık, karavananın başına oturmuş, öğle yemeği yiyordu. Siperin üstünde, küçük bir topun yanında, ayaklarını altına almış bir nöbetçi oturmaktaydı. Nöbetçi, elbisesine yama vurmakla meşguldü. İğnesini, usta bir terziyi imrendirecek bir maharetle kullanıyor ve sık sık etrafına bakınıyordu.

Bir kâse, birkaç kez elden ele dolaştığı halde ortalıkta garip bir sessizlik hüküm sürüyordu. Haydutlar yemeklerini bitirdiler. Birbiri peşinden yemekten kalkıyor ve dua ediyorlardı. Bir kısmı barakalara dağıldılar. Diğerleri ise ormanın içine girdiler yahut Rus geleneğince uykuya yattılar.

Nöbetçi işini bitirdi, partallarını silkti, yamasını seyretti, iğnesini yenine soktu. Ata biner gibi topun üstüne oturdu, sesinin bütün gücü ile, eski, melankolik bir şarkı tutturdu:

> Hey anam anam, yeşil orman gürültü etme,
> Bu koç yiğidin düşüncelerine engel olma!

Bu sırada barakalardan birinin kapısı açıldı. Eşikte temiz ve düzgün giyinmiş, beyaz başlıklı, yaşlı bir kadın göründü. Öfkeli bir sesle:

"Yeter artık, Stepka," dedi. "Bey dinleniyor, halbuki sen alabildiğine gürültü ediyorsun. Sizde ne insaf var ne de merhamet!"

"Affedersin, Yegorovna... Peki, bir daha yapmam... Babamız varsın dinlensin, çabucak iyileşsin."

İhtiyar kadın gitti. Stepka siperlerin üstünde gezinmeye başladı.

İhtiyar kadının çıktığı barakanın içinde, bir paravananın arkasındaki portatif karyolada, yaralı Dubrovski yatıyordu. Tabancaları önündeki masada, kılıcı ise başucunda asılı duruyordu. Toprak kulübenin duvarları ve döşemesi değerli halılarla örtülmüştü. Köşede kadınlara mahsus gümüş bir tuvalet takımı ve büyük bir ayna vardı. Dubrovski elinde açık bir kitap tutuyordu, ama gözleri kapalıydı. Uyumuş muydu, yoksa sadece düşünüyor muydu, paravananın arkasından zaman zaman ona bakan yaşlı kadın bunu bilmiyordu.

Dubrovski birdenbire irkildi. Koruganda alarm işareti verilmişti. Stepka, camdan başını uzatarak:

"Babacığım Vladimir Andreyeviç," dedi. "Bizimkiler işaret veriyor, bizi arıyorlar."

Dubrovski karyoladan fırladı, silahlarını kaparak barakadan dışarı çıktı. Haydutlar gürültü ile avluda toplanıyorlardı. Dubrovski'nin görünmesi üzerine ortalığa derin bir sessizlik çöktü. Dubrovski:

"Herkes burada mı?" diye sordu.

"Gözcülerden başka herkes burada."

Dubrovski:

"Herkes yerine!" diye bağırdı.

Haydutların her biri belli bir yer tuttu.

Bu sırada üç gözcü koruganın kapısına geldi. Dubrovski onları karşılamaya koştu ve:

"Ne var?" diye sordu.

"Askerler ormana girmiş, bizi çeviriyorlar."

Dubrovski kapıların kapanmasını emretti. Kendisi de topa gözcülük etmeye gitti. Ormandan birkaç ses duyuldu, sesler yaklaşmaya başladı. Haydutlar sessizce bekliyorlardı. Birdenbire ormanın içinde üç-dört er göründü, fakat hemen geri çekilerek tüfek ateşiyle arkadaşlarına işaret verdiler. Dubrovski, "Savaşa hazır olun!" komutunu verdi.

Haydutlar arasında bir hışırtı oldu, sonra yine her şey sustu.

Bu sırada yaklaşan bir birliğin gürültüsü duyuldu. Ağaçların arasından tüfekler parladı. Yüz elli kişilik bir askerî birlik, bağrışarak ormandan fırladı ve istihkâmlara saldırdı. Dubrovski topun fitilini ateşledi, atış isabetli olmuştu: Birinin başı kopmuş, ikisi yaralanmıştı. Erler arasında bir şaşkınlık baş gösterdi. Ama subay ileri atıldı, erler de onun peşinden yürüdüler ve hendeğe saldırdılar. Haydutlar tüfekleriyle ve tabancalarıyla ateş etmeye başladılar, baltalarla koruganı savunmaya koyuldular. Hırslanan erler, hendeğin içinde yirmiye yakın yaralı bırakarak koruganı tırmanmaya başladılar. Göğüs göğüse bir savaş başladı. Erler artık siperlerin üzerindeydiler. Haydutlar çekilmeye başladılar. Ama bu sırada Dubrovski subaya yaklaştı, tabancasını göğsüne dayayarak ateş etti. Subay sırtüstü yere yuvarlandı. Birkaç er onu kucaklayarak acele ormanın içine götürdü. Geri kalan erler, başlarını kaybedince durakladılar. Cesaretlenen haydutlar bu şaşkınlık anından yararlandılar. Erleri bozguna uğratarak, hendeğin içine sıkıştırdılar. Kuşatanlar kaçıştılar. Hay-

dutlar naralar atarak onların peşinden saldırdılar. Zafer kazanılmıştı. Düşmanın tümüyle bozulduğuna inanan Dubrovski adamlarını durdurdu ve koruganın içine kapanarak yaralıların toplanmasını, nöbetçilerin artırılmasını, kimsenin yerinden ayrılmamasını emretti.

Bu son olaylar, Dubrovski'nin pervasızca haydutlukları üzerine hükümetin ciddi olarak dikkatini çekti. Dubrovski'nin bulunduğu yer öğrenilmişti. Onun, diri veya ölü yakalanması için bir bölük asker gönderildi. Dubrovski'nin çetesinden bir iki haydut yakalandı. Bunların sözlerinden, Dubrovski'nin artık aralarında olmadığı öğrenildi. O çarpışmadan birkaç gün sonra Dubrovski bütün adamlarını toplamış, kendilerinden büsbütün ayrılmak niyetinde olduğunu bildirmiş ve onlara tutumlarını değiştirmelerini tavsiye ederek:

"Benim idarem altında hepiniz zenginleştiniz," demişti. "Her biriniz tehlikesizce uzak illerden birine giderek orada geri kalan ömrünüzü namuslu bir işle, rahatlık içinde geçirebilirsiniz! Ama sizler haydutluğa alıştığınız için belki de sanatınızı bırakmak istemeyeceksinizdir."

Bu sözlerden sonra Dubrovski, yanına ...'i alarak onları bırakmış, nereye gittiğini kimse bilmiyormuş.

Haydutların reislerine olan bağlılığı bilindiği için, önceleri bu sözlerin doğruluğundan kuşku duyuldu; haydutların, reislerini kurtarmak için mahsus böyle davrandıkları sanıldı. Ama olaylar bu sözlerin doğruluğunu kanıtladı. Korkunç baskınlar, yangınlar ve soygunlar artık sona ermiş, yollarda tehlike kalmamıştı. Alınan başka haberlere göre de Dubrovski yabancı bir ülkeye kaçmıştı.

(1832 - 1833)

Puşkin'in ölümsüz eseri *Dubrovski*, dünyanın pek çok dilinde karşılığı olan bir isyan hikâyesi... Topraklarına açgözlü bir derebeyi tarafından sözde hukuk marifetiyle el konulan genç bir soylunun adalet arayışını anlatıyor. Yozlaşmış bürokrasi tarafından eli kolu bağlanan Dubrovski, tek çareyi derebeyinin zulmünden kaçan bir grup köylüyle birlikte sistem dışına çıkmakta bulur. Zenginden çalıp fakirlere dağıtarak, tıpkı Robin Hood ya da İnce Memed gibi efsanevi bir halk kahramanına dönüşür.

"Eşkıya dünyaya hükümdar olmaz" demişler... Güçlü düşmanının kızına ümitsizce sevdalanan Dubrovski, aşkı ve adaleti bulabilecek mi? Puşkin'in hiciv ile romantizmi sımsıcak harmanladığı bu eseri, Hasan Âli Ediz'in su gibi akan çevirisinden "bir solukta" okuyacaksınız.

yordam edebiyat

YordamEdebiyat
YordamEdebiyat
YordamKitap

10 TL. KDV'den muaftır

ISBN 978-605-172-399-0